

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

Statens
offentliga
utredningar

1969:44

Utbildnings-
departementet

Ref
SOU
1969:44A

Sexualkun- skapen på grundskolans högstadium

II

Lärarenkät

SOU S

Utredningen rörande sexual- och
samlevnadsfrågor i undervisnings- och
upplysningsarbetet (USSU)
Stockholm 1969

Statens offentliga utredningar 1969

Kronologisk förteckning

1. Faktisk brottslighet bland skolbarn. Esselte. Ju.
2. Om sexuallivet i Sverige. Esselte. U.
3. Ny sjuerbetstidslag. Esselte. K.
4. Bostadsrätt. Esselte. Ju.
5. Utsökningsrätt IX. Norstedt & Söner. Ju.
6. Offentliga tjänstemäns bisysslor. Esselte. C.
7. Kungörelseannonsering. Beckman. Ju.
8. Sexualkunskapen på grundskolans högstadium I. Elevenkät. Esselte. U.
9. ADB inom inskrivningsväsendet. Esselte. Ju.
10. Ny gruvlag. Svenska Reproduktions AB. Ju.
11. Internationell adoptionsrätt. Norstedt & Söner. Ju.
12. Regionmusik. Esselte. U.
13. Förenklad obligationshantering. Esselte. Fi.
14. Filmen - censur och ansvar. Haeggström. U.
15. Växtförädlarrätt. Esselte. Jo.
16. Lagstiftning om värdepappersfonder m.m. och om stämpelskatt på värdepapper. Esselte. Fi.
17. Nya mynt. Esselte. Fi.
18. Ett renare samhälle. Berlingska Boktryckeriet, Lund. S
19. Ny valteknik. Esselte. Ju.
20. Ämbetsansvaret. Norstedt & Söner. Ju.
21. Skogsindustri i södra Sverige. Esselte. I.
22. De svenska hamnarna. Esselte. K.
23. De svenska hamnarna. Bilagor. Esselte. K.
24. Ekonomisystem för försvaret. Svenska Reproduktions AB. Fö.
25. Planering och programbudgetering inom försvaret. Esselte. Fö.
26. Skolskjutsarna och trafiksäkerheten. Esselte. K.
27. Länsplanering 1967. Esselte. I.
28. Sexualkunskapen i gymnasiet. Esselte. U.
29. Idrott åt alla. Esselte. H.
30. Skogsbeskattningen. Esselte. Fi.
31. Olja i beredskap. Svenska Reproduktions AB. H.
32. Skogstillstånd och skogsvårdsåtgärder. Esselte. Jo.
33. Militära tjänstgöringsåldrar. Esselte. Fö.
34. Medicinska och psykologiska aspekter på åldrande m.m. Esselte. Fö.
35. Bättre utbildning för handikappade. Esselte. S.
36. Läkemedelsindustrin. Esselte. Fi.
37. Utbildning för bibliotek, arkiv och informatik. Almqvist & Wiksell, Uppsala. U.
38. Yttrancefrihetens gränser. Norstedt & Söner. Ju.
39. Taxe-systemet i Postverkets tidningsrörelse. Esselte. K.
40. Frivilligförsvaret 2. Hemvärdet. Esselte. Fö.
41. Domstolsväsendet III. Fullföljd av talan m.m. Haeggström. Ju.
42. Skattebrotten. Norstedt & Söner. Fi.
43. Nytt lantmäteri. Svenska Reproduktions AB. C.
44. Sexualkunskapen på grundskolans högstadium II. Lärarenkät. Esselte. U.

Statens offentliga utredningar
1969:44
Utbildningsdepartementet

Sexualkunskapen på grundskolans högstadium

II

Lärarenkät rörande sexual- och samlevnadsundervisningen i grundskolans årskurs 9 läsåret 1967—1968

Utredningen rörande sexual- och samlevnadsfrågor
i undervisnings- och upplysningsarbetet (USSU)
Stockholm 1969

STOCKHOLM UNIVERSITÄT
INSTITUT FÜR ANTHROPOLOGIE
UND VÖLKERKUNDE

VERGLEICHENDE ANTHROPOLOGIE
UND VÖLKERKUNDE

Kommitténs förord

Utredningen rörande sexual- och samlevnadsfrågor i undervisnings- och upplysningsarbetet (USSU) framlägger härmed sin femte undersökningsrapport, en enkät bland lärarna i åk 9 beträffande den sexual- och samlevnadsundervisning de givit i ämnena biologi, kristendomskunskap och samhällskunskap läsåret 1967–1968. Undersökningen utgör en parallell till en enkät bland eleverna i samma årskurs under samma läsår (SOU 1969: 8). Elevenkäten utgör del I och lärarenkäten del II av undersökningsrapporten »Sexualkunskapen på grundskolans högstadium», vilken därmed är avslutad.

Såsom undersökningsledarna påpekar (3.3.4) är »lärarenkätens syfte inte i första hand att ställa uppgifter från lärare mot uppgifter från elevhåll. Statistiskt tillfredsställande jämförelser skulle kräva en annan uppläggning av undersökningarna.» På några punkter har emellertid frågan ställts »om det finns rimlig anledning att anse att elevernas uppgifter är oförenliga med lärarnas. Jämförelserna är således ytterst begränsade men betraktas dock icke som oväsentliga.» De återfinns i avsnitten 7.3.5, 7.5.5, 7.11.5, 9.3.5 och 9.4.5.

Den huvudsakliga anledningen till att enkäter gjorts bland både lärarna och eleverna är i stället att dessa båda grupper måste tillfrågas om *olika* aspekter på undervisningen. Lärarna har t. ex lämnat uppgifter om sin utbildning och fortbildning, om sitt intresse för undervisningen, dess svårighetsgrad, vilka moment som bör tas upp, vilken etisk inriktning undervisningen bör ha enligt deras uppfattning, hur de upplevt elevernas in-

ställning osv. Eleverna har fått sina kunskaper testade och angivit sina informationskällor; de har redogjort för sin upplevelse av undervisningen och sina åsikter om dess önskvärda omfattning och innehåll samt om vem som bör ge undervisningen. De har vidare meddelat något om sina egna sexual-etiska normer och om de normer som de tror att hem och skola skulle önska se förverkligade. Endast på detta sätt har sexual- och samlevnadsundervisningen kunnat bli mångsidigt belyst. De båda undersökningarnas väsentliga uppgift är inte att kontrollera utan att komplettera varandra.

Lärarenkäten har, liksom elevenkäten, varit anförtrodd åt Statistiska Centralbyråns Utredningsinstitut. Planeringen har skett i samarbete mellan USSU och Utredningsinstitutet. Enkäten har genomförts under ledning av avdelningsdirektören docent Bo Wärneryd i samverkan med förste aktuarien Karin Herbst. Undersökningsrapporten har utarbetats av Bo Wärneryd i samarbete med Karin Herbst och aktuarien Ursula Falkengren-Grerup.

De på USSU:s initiativ tillkomna enkäterna bland lärare och elever i grundskolan och gymnasiet har följande fördelning:

Låg- och mellanstadiet: Lärarenkät (rapporten under utarbetande på Statistiska Centralbyråns Utredningsinstitut);

Högstadiets årskurs 9: Elevenkät (SOU 1969: 8) och Lärarenkät (SOU 1969: 44);

Gymnasiets årskurs 2: Elevenkät (SOU 1969: 28).

Därutöver har följande större undersökningar hittills initierats av USSU:

»Om sexuallivet i Sverige» (SOU 1969: 2);

Granskning av läroböcker, genomförd men ej publicerad;

Enkät bland metodiklektorer, under genomförande;

Enkät bland folkhögskollärare, under bearbetning; samt

Enkät bland konfirmandlärare (Utbildningsdepartementets skriftserie 1969: 1).

Stockholm i oktober 1969

På USSU:s vägnar

Ragnar Lund
Ordförande

Innehåll

Kapitel 1 <i>Uppdraget</i>	9	Kapitel 4 <i>Undersökningens genomförande</i>	20
1.1 Inledning	9	4.1 Urvalsram	20
1.2 Precisering av målsättning	9	4.1.1 Upprättande av urvalsram	20
		4.1.2 Brister i urvalsramen	20
Kapitel 2 <i>Undersökningens variabler och referensram</i>	11	4.2 Urval	21
2.1 Inledning	11	4.3 Insamling av uppgifter för bestämning av populationsstorleken	21
2.2 Sexual- och samlevnadsundervisningen i årskurs 9 enligt Läroplan för grundskolan	11	4.4 Uppräkningsförfarande	21
2.3 Lärarnas utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning	12	4.5 Insamlingen av primärmaterialet	22
2.4 Under läsåret 67/68 bedriven undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor	13	4.5.1 Utsändningen av postenkäten	22
2.5 Upplevelse av att ge sexual- och samlevnadsundervisning	13	4.5.2 Bortfallsuppföljningen	22
2.6 Åsikter om sexual- och samlevnadsundervisningens utformning	14	4.6 Antal besvarade formulär och bortfall	23
2.7 Bakgrundsdata	14	4.7 Bearbetningen av primärmaterialet	23
Kapitel 3 <i>Undersökningstekniska aspekter</i>	15	Kapitel 5 <i>Populationsbeskrivning efter bakgrundsdata</i>	25
3.1 Urval och population	15	5.1 Inledning	25
3.2 Om undersökningsresultatens osäkerhet	15	5.2 Beskrivning av lärarkåren i biologi, kristendomskunskap och samhällskunskap	25
3.2.1 Felkällor	15	5.2.1 Kommentarer till variabeln lärarutbildning	25
3.2.2 Precisionssynpunkter	16	5.2.2 Kommentarer till variabeln anställningsform	27
3.2.3 Bortfallet av lärare	16	5.2.3 Jämförelse mellan olika ämnen	27
3.2.4 Mätsituationen	17	5.3 Ålder redovisad efter övriga bakgrundsdata	27
3.2.5 Mätinstrumentet	17	5.4 Anställningsform redovisad efter orttyp och utbildning	27
3.3 Resultatredovisningen	18	5.5 Utbildning redovisad efter kön och orttyp	27
3.3.1 Allmänt	18	5.6 Examensår redovisat efter ålder	28
3.3.2 Kriterier för att fastställa skillnader mellan lärarkategorier	18	Kapitel 6 <i>Utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning</i>	29
3.3.3 Överlappningen mellan delurvalen	19	6.1 Inledning	29
3.3.4 Jämförelser med elever i årskurs 9	19	6.2 Utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning i samband med lärarnas grundutbildning	29

6.2.1	Inledning	29	7.3.1	Inledning	36
6.2.2	Utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning en- ligt biologilärarna	29	7.3.2	Undervisning i sexualkunskap enligt biologilärarna	37
6.2.3	Utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning en- ligt lärarna i kristendomskun- skap	30	7.3.3	Undervisning i sexaetik och familjekunskap enligt lärarna i kristendomskunskap	37
6.2.4	Utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning en- ligt lärarna i samhällskunskap	30	7.3.4	Undervisning i samhällsfrå- gor med anknytning till sexu- allivet enligt lärarna i sam- hällskunskap	37
6.3	Former för utbildningen i sexual- kunskap och samlevnadsfrågor	31	7.3.5	Jämförelse med eleverna i års- kurs 9	38
6.4	Omdöme om utbildningen	31	7.3.6	Bortfallets inverkan	39
6.5	Utbildningen som underlag för egen undervisning	31	7.4	Antal lektioner som undervisningen omfattat	39
6.6	Deltagande i fortbildningskurs	32	7.4.1	Inledning	39
6.6.1	Inledning	32	7.4.2	Antal lektioner enligt biologi- lärarna	39
6.6.2	Deltagande i fortbildnings- kurs enligt biologilärarna	32	7.4.3	Antal lektioner enligt lärarna i kristendomskunskap	39
6.6.3	Deltagande i fortbildningskurs enligt lärarna i kristendoms- kunskap	32	7.4.4	Antal lektioner enligt lärarna i samhällskunskap	39
6.6.4	Deltagande i fortbildnings- kurs enligt lärarna i samhälls- kunskap	32	7.5	Undervisning om särskilda moment	40
6.6.5	Bortfallets effekt	33	7.5.1	Inledning	40
6.7	Deltagande i studiedagar	33	7.5.2	Undervisning om särskilda moment enligt biologilärarna	41
6.7.1	Inledning	33	7.5.3	Undervisning om särskilda moment enligt lärarna i kris- tendomskunskap	41
6.7.2	Deltagande i studiedagar en- ligt biologilärarna	33	7.5.4	Undervisning om särskilda moment enligt lärarna i sam- hällskunskap	42
6.7.3	Deltagande i studiedagar en- ligt lärarna i kristendomskun- skap	33	7.5.5	Jämförelse med eleverna i årskurs 9	44
6.7.4	Deltagande i studiedagar en- ligt lärarna i samhällskunskap	34	7.6	Undervisning om andra moment än dem som specificerats i enkäten	44
6.7.5	Bortfallets effekt	34	7.6.1	Inledning	44
			7.6.2	Undervisning om andra mo- ment än dem som specificerats enligt biologilärarna	44
			7.6.3	Undervisning om andra mo- ment än dem som specificerats enligt lärarna i kristendoms- kunskap	45
			7.6.4	Undervisning om andra mo- ment än dem som specificerats enligt lärarna i samhällskun- skap	45
			7.7	Uppvisande av preventivmedel	45
			7.8	Förekomst av samverkan med annan person i undervisningen	45
			7.8.1	Inledning	45
			7.8.2	Samverkan enligt biologi- lärarna	45
			7.8.3	Samverkan enligt lärarna i	
Kapitel 7 Översikt över bedriven under- visning					
7.1 Inledning					
7.2 SkolöverstyrelsensHandledning i sexualundervisning					
7.2.1 Inledning					
7.2.2 Studium av handledningen enligt biologilärarna					
7.2.3 Studium av handledningen en- ligt lärarna i kristendomskun- skap					
7.2.4 Studium av handledningen enligt lärarna i samhällskun- skap					
7.3 Undervisning under läsåret 1967/ 68					

kristendomskunskap	46	8.4 Upplevelse av möjligheterna att be- driva undervisning i önskvärd om- fattning	58
7.8.4 Samverkan enligt lärarna i samhällskunskap	46	8.4.1 Enligt biologilärarna	58
7.9 Vid undervisningen använda hjälp- medel	47	8.4.2 Enligt lärarna i kristendoms- kunskap	59
7.9.1 Använda hjälpmedel enligt biologilärarna	47	8.4.3 Enligt lärarna i samhällskun- skap	60
7.10 Undervisningsklimat	47	Kapitel 9 <i>Åsikter om sexual- och sam- levnadsundervisningens utformning</i> . .	61
7.10.1 Inledning	47	9.1 Inledning	61
7.10.2 Undervisningsklimat enligt biologilärarna	47	9.2 Ansvarsfördelningen skola – hem .	61
7.10.3 Undervisningsklimat enligt lärarna i kristendomskunskap	48	9.2.1 Berörda aspekter	61
7.10.4 Undervisningsklimat enligt lärarna i samhällskunskap	48	9.2.2 Ansvarsfördelningen enligt biologilärarna	61
7.11 Bedömning av elevernas inställ- ning till undervisningen	48	9.2.3 Ansvarsfördelningen enligt lärarna i kristendomskunskap	62
7.11.1 Inledning	48	9.2.4 Ansvarsfördelningen enligt lärarna i samhällskunskap	63
7.11.2 Bedömning av elevernas in- ställning till undervisningen enligt biologilärarna	48	9.2.5 Jämförelse med svenska fol- ket	63
7.11.3 Bedömning av elevernas in- ställning till undervisningen enligt lärarna i kristendoms- kunskap	49	9.2.6 Bortfallets inverkan	64
7.11.4 Bedömning av elevernas in- ställning till undervisningen enligt lärarna i samhällskun- skap	49	9.3 Ansvarsfördelningen inom skolan .	64
7.11.5 Jämförelse med eleverna i årskurs 9	49	9.3.1 Berörda aspekter	64
Kapitel 8 <i>Upplevelse av att undervisa</i> .	51	9.3.2 Ansvarsfördelningen enligt biologilärarna	64
8.1 Inledning	51	9.3.3 Ansvarsfördelningen enligt lärarna i kristendomskunskap	65
8.2 Intresse för undervisningen	51	9.3.4 Ansvarsfördelningen enligt lärarna i samhällskunskap	67
8.2.1 Intresse för undervisningen enligt biologilärarna	51	9.3.5 Jämförelse med eleverna i årskurs 9	68
8.2.2 Intresse för undervisningen enligt lärarna i kristendoms- kunskap	52	9.4 Undervisningens etiska inriktning .	68
8.2.3 Intresse för undervisningen enligt lärarna i samhällskun- skap	53	9.4.1 Alternativen	68
8.2.4 Bortfallets effekt	54	9.4.2 Biologilärarnas uppfattning om undervisningens etiska in- riktning	68
8.3 Upplevelse av svårighetsgraden . .	54	9.4.3 Kristendomslärarnas uppfatt- ning om undervisningens eti- ska inriktning	69
8.3.1 Upplevelse av svårighetsgra- den enligt biologilärarna	54	9.4.4 Samhällskunskapslärnarnas uppfattning om undervisning- ens etiska inriktning	69
8.3.2 Upplevelse av svårighetsgra- den enligt lärarna i kristen- domskunskap	55	9.4.5 Jämförelse med eleverna i årskurs 9	70
8.3.3 Upplevelse av svårighetsgra- den enligt lärarna i samhälls- kunskap	56	9.4.6 Bortfallets effekt	70
8.3.4 Bortfallets effekt	58	9.5 Vilka moment bör tas upp i sexual- och samlevnadsundervisningen . . .	70
		9.6 Samundervisning mellan pojkar och flickor	71
		Kapitel 10 <i>Sammanfattning</i>	72
		10.1 Allmänt	72

1 Uppdraget

1.1 Inledning

Föreliggande rapport gäller en enkätundersökning bland de lärare i biologi, kristendomskunskap och samhällskunskap som läsåret 67/68 undervisade i grundskolans årskurs 9. Undersökningen är en del av det uppdrag Statistiska Centralbyråns Utredningsinstitut har för Utredningen rörande sexual- och samlevnadsfrågor i undervisnings- och upplysningsarbetet (USSU). I en tidigare rapport (SOU 1969: 8) har presenterats en annan del av detta uppdrag, nämligen resultaten av en enkät bland de elever som läsåret 67/68 gick i årskurs 9.

Samtliga de undersökningar som Utredningsinstitutet fått i uppdrag att utföra har inriktats på att ge översiktsbilder av nuläget i sexual- och samlevnadsundervisningen i skolorna ifråga om bedriven undervisning och ifråga om attitydbildning kring denna. Utredningsinstitutet har ej medverkat i diskussionen kring vilka behov av statistiska material utredningen har för att behandla de sakproblem som dess direktiv tar upp. Institutets arbete har icke skett efter någon plan för den totala utvärderingen av de olika statistiska materialen. Uppdraget åt institutet har heller icke innefattat något arbete från institutets sida på en sådan plan.

1.2 Precisering av målsättning

Enkäten bland lärarna i årskurs 9 kan allmänt sägas ha två syften. Sammanställd

med elevenkäten ger den en bild av den undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor som eleverna fått under den obligatoriska skolutbildningens sista år. Effekten av denna undervisning studeras i elevenkäten genom kartläggning av elevernas kunskaper och attityder till sådan undervisning. Vidare ger lärarenkäten en beskrivning av sexual- och samlevnadsundervisningens förutsättningar på lärarsidan.

Sexual- och samlevnadsundervisningen är sedan 1956 obligatorisk i skolorna. Den 1956 av SÖ publicerade handledningen i sexualundervisning anger syftet med skolans undervisning vara att komplettera den i de enskilda hemmen givna. Även om sexuallivet i sig är ett högst privat område torde relativt få motsätta sig att samhället medverkar till kunskapsinhämtande på detta område. Delade meningar torde dock råda om vilken grad av konkretion som skall präglade skolans undervisning liksom om den attityd- och normbildning undervisningen skall syfta till. Att specificera det mål som undervisningen skall syfta till ligger utanför ramen för de undersökningar Utredningsinstitutet åtagit sig. Grovt sett kan man dock säga att samhällets värderingar av önskad effekt kretsar kring följande funktioner hos sexual- och samlevnadsundervisningen:

- a att lära ut hur människokroppen fungerar;
- b verka »olycksförebyggande»;
- c verka problem- och spänningslösande;
- d verka socialiserande; och

e verka etiskt fostrande.

Individens möjlighet att skaffa sig kunskap och mönster att handla efter går i huvudsak längs fem vägar:

a via »trial and error», dvs via egna erfarenheter;

b via kommunikation med sin informella omgivning, t ex kamrater, rörande faktafrågor, erfarenheter, osv;

c via den mer formella omgivning som representeras av föräldrar/hem;

d via massmedia; och

e via samhällets institutioner, i första hand skolan.

Dessa vägar till kunskap kan värderas olika. Delvis torde de konkurrera med varandra, delvis komplettera varandra. Med införandet av den obligatoriska sexualundervisningen har man från samhällets sida velat motbalansera/komplettera det »fria» kunskapsinhämtande som sker via a-d ovan. Olika förväntningar kommer då att ställas på lärarens roll i detta sammanhang. Läroplan för grundskolan hänvisar till SÖs handledning. Enligt denna är undervisning av lärare i allmänhet att föredra framför undervisning av andra personer. Motiveringen är då den pedagogiska erfarenheten och vanan att umgås med elever. Elevernas förväntningar på lärarnas roll har tidigare presenterats. Föreliggande enkät gäller lärarnas egen syn. Huvudfrågan gäller då i vilken utsträckning lärarna vill ta på sig eller skjuta ifrån sig ansvaret för att eleverna ges sexualundervisning. Denna fråga har ett flertal delasppekter som närmare skall tas upp i nästa kapitel.

Sammanfattningsvis kan utredningens önskemål beträffande enkätens innehåll hänföras till fyra områden gällande:

a lärarnas utbildning för att bedriva sexual- och samlevnadsundervisning;

b kartläggning av under läsåret 67/68 bedriven sexual- och samlevnadsundervisning i årskurs 9;

c lärarnas upplevelse av att bedriva sådan undervisning; och

d lärarnas åsikter om utformningen av sexual- och samlevnadsundervisningen.

Som underlag för institutets arbete har

förelagat ett formulärutkast utarbetat av utredningen. I övrigt har institutet svarat för planeringen av enkäten. Undersökningsplanens olika delar, gällande urvals- och estimationsförfarande, mätteknik och resultatredovisning har underhand underställts utredningen för godkännande.

2.1 Inledning

Med referensram avses här de förväntningar som från olika håll ställs på lärarnas roll i sexual- och samlevnadsundervisningen. Förväntningar på lärarrollen ställs från samhällets sida, från föräldrarna eller mera allmänt svenska folket och från eleverna. I detta kapitel skall först samhällets syn presenteras så som den kommer till uttryck i Läroplan för grundskolan. Kapitlet ger i övrigt en förteckning över de variabler som ingår i undersökningen. Varje statistisk undersökning innebär ett urval av frågeställningar som görs till föremål för studium. Något bör därför sägas om variabler som ej ingår i enkäten. För att förklara beteendet i lärarrollen har vi två grupper av faktorer. Den ena gäller de förväntningar som ställs, den andra lärarnas förutsättningar. Den belysning som ges av lärarnas förutsättningar gäller nästan uteslutande deras formella status för att fylla lärarrollen. Där emot berörs endast i ringa grad hur personlighetsfaktorer strukturerar beteendet i lärarrollen.

2.2 Sexual- och samlevnadsundervisningen i årskurs 9 enligt Läroplan för grundskolan

Av läroplanen framgår att sexual- och samlevnadsfrågor kan behandlas i ett flertal olika ämnen. Möjligheterna till samverkan mellan lärare i olika ämnen betonas starkt.

I kursplanen för biologi framhålles att samverkan beträffande sexualundervisning bör ske med lärare i samhällskunskap och kristendomskunskap. Om undervisningen sägs vidare att den bör få ett relativt fylligt utrymme, det är viktigt att även psykologiska och etiska synpunkter beaktas. För sexualundervisningens närmare utformning hänvisas till Skolöverstyrelsens handledning i sexualundervisning.

I handledningen i sexualundervisning framhålles att sexualkunskap på högstadiet särskilt bör behandlas i ämnena biologi, kristendomskunskap och samhällskunskap. Även inom ämnet barnavård bör sexualundervisning ges.

Handledningen påpekar att en strikt uppdelning av lärostoffet på ett sådant sätt att biologilärarna endast bör behandla de medicinska/biologiska avsnitten, kristendoms-lärarna de etiska och historielärarna de sociala/ekonomiska är olämplig. Så bör tex även vid undervisningen om den biologiska delen etiska synpunkter behandlas såväl som social-ekonomiska aspekter.

I handledningen framhålles dock den starka förankring som frågor som står i samband med äktenskapet har i kristendomsundervisningen.

Enligt handledningen är undervisning av lärare i allmänhet att föredra framför undervisning av tex läkare på grund av lärarnas pedagogiska erfarenhet och vana att umgås med eleverna.

I handledningen specificeras vilka moment som skall ingå i sexualundervisningen. Följande moment anges för åldergruppen 14–16 år:

- (1) Könsorganens byggnad och funktion
- (2) Fosterutveckling och havandeskap
- (3) Förlossning
- (4) Ungdomen och sexuallivet. Etiska synpunkter. Avhållsamhet från sexuellt samliv under uppväxtåren
- (5) Utomäktenskapliga barn
- (6) Spontana och framkallade aborter
- (7) Könssjukdomar
- (8) Preventivmedel
- (9) Sterilitet
- (10) Sterilisering
- (11) Klimakterium
- (12) Vissa avvikelser i fråga om den sexuella driften

För årskurs 9 dessutom:

- (13) Etiska och sociala synpunkter på sexuallivet
- (14) Samhälleliga åtgärder för familjebildningen
- (15) Samhällets hjälpåtgärder vid havandeskap, förlossning och under amningstid
- (16) Samhällets åtgärder för vård och fostran av barn och ungdom
- (17) Menstruation och hormonerna
- (18) Störningar vid sexuellt samliv
- (19) Sexualupplysning i hemmen

Undervisning i biologi förekommer enligt läroplanen i årskurs 7 och 9. Samtliga linjer av årskurs 9 har samma undervisningstid och samma huvudmoment. Hur huvudmomenten och delar av dessa fördelas på årskurser avgörs av de lokala ämneskonferenserna. I läroplanens förslag till fördelning förekommer sexualundervisning i årskurserna 7 och 9.

I samhällskunskap rekommenderas att studiet av socialpolitiken i åk 9 inleds med en återblick på familjen och fortsätter med en skildring av olika former för samhällets stödjande och hjälpande verksamhet. I årskurs 8 har då redan behandlats familjebegreppet, familjebildningen, familjens olika funktioner, samlevnadsfrågor samt de olika familjemedlemmarnas rättigheter och skyldigheter. I detta ämne är det alltså svårare

att avgränsa sexual- och samlevnadsundervisningen till en enda årskurs.

Även samhällskunskap skall enligt läroplanen studeras i lika stor omfattning av samtliga linjer i årskurs 9.

Kristendomskunskapen skall i årskurs 9 ge en sammanfattande behandling av den kristna tros- och livsuppfattningen – med beaktande av dess förhållande till kultur- och samhällsliv – samt av andra livsuppfattningar. Samverkan med bl a samhällskunskap och biologi är lämplig i fråga om etiska och sociala problem.

Undervisning i kristendomskunskap ges ej i årskurs 9 till eleverna på linjerna tp, pr, ha och ht. På dessa linjer bör därför enligt läroplanen livsåskådningsfrågor behandlas vid undervisningen i svenska, samhällskunskap och biologi. Det framhålles att sexualproblemen har en naturlig anknytning till det sistnämnda ämnet och att åtskilliga problem av såväl social-etisk som individ-etisk karaktär hör samman med samhällskunskapen.

På samtliga linjer i årskurs 9 förekommer ämnet barnavård med 10 lektionstimmar per år. Även i detta ämne kan frågor som rör familjen, barn- och familjevårdande institutioner och sexualfrågor behandlas. Det samma gäller även för tillvalsämnen barnavård och familjekunskap (9 ht) och familje- och socialkunskap (9 s).

2.3 Lärarnas utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning

Lärarnas utbildning belyses i enkätformuläret ifråga om två olika aspekter. Dels efterfrågas deras utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning i samband med den grundläggande lärarutbildningen, dels vidareutbildning för undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor. Lärarnas utbildning är av intresse både som en ren beskrivning av vilka förutsättningar lärarkåren har att bedriva sexualundervisning och som ett sätt att statistiskt förklara variationer i bedriven undervisning, åsikter om lämplig utformning, osv. Följande frågor rörande utbildningen ingår i enkätformuläret (beträffande

frågornas formulering hänvisas till de i bilaga återgivna formulärena):

a utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med lärarutbildningen (fråga 6, 7);

b formen för undervisningen i sexual- och samlevnadsfrågor under lärarutbildningen (fråga 8);

c omdöme om undervisningen (fråga 9, 10);

d vidareutbildning i sexual- och samlevnadsfrågor (fråga 11, 12).

2.4 Under läsåret 67/68 bedrivna undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor

Av avsnitt 2.1 har framgått att sexual- och samlevnadsundervisningen dels förekommer inom flera olika ämnen, dels genom samverkan mellan lärare i olika ämnen kan variera mellan skolor i fördelningen på ämnen, dels är i vissa avseenden svår att avgränsa från andra moment i undervisningen. Detta har medfört att tre olika versioner av enkätformuläret utarbetats, ett för vart och ett av de ämnen inom vilka den huvudsakliga sexual- och samlevnadsundervisningen kan antas förekomma, nämligen biologi, kristendomskunskap och samhällskunskap. Formulären skiljer sig endast åt beträffande de delar som rör översikten av den undervisning som bedrivits läsåret 67/68. Frågorna på detta område gäller:

a förekomst av sexual- och samlevnadsundervisning (fråga 25);

b undervisningens omfattning mätt i antal lektionstimmar (fråga 26);

c undervisningens innehåll. Frågan gäller för vart och ett av de tre ämnena huruvida ett antal specificerade moment tagits upp till behandling i undervisningen (fråga 34 i biologiformuläret, fråga 31 i övriga ämnen);

d i undervisningen använda hjälpmedel. Gäller endast ämnet biologi (fråga 30, 31);

e samverkan med andra lärare (fråga 27, 28);

f undervisningsklimatet. Detta står som en sammanfattning för frågor gällande samundervisning mellan pojkar och flickor, diskussion i klassen och elevernas inställning.

Frågan rörande samundervisning har dock endast ställts till biologilärare. (Fråga 29, 32, 33 i biologiformuläret, fråga 29, 30 i övriga formulär);

g som bakgrund till ovannämnda aspekter en fråga om studium av SÖs handledning i sexualundervisning (fråga 18).

Variationer i undervisningen skall i huvudsak studeras med hänsyn till ett antal bakgrundsvariabler, som beskriver lärarkårens sammansättning. Jämförelser kommer att göras mellan manliga och kvinnliga lärare, mellan äldre och yngre, osv ifråga om olika aspekter på den bedrivna undervisningen. Vi intresserar oss då bl a för hur pass »radikala» olika lärarkategorier varit, varvid »radikal» definieras av vilka moment som tagits upp och av den grad av konkretion som präglat undervisningen (t ex visning av preventivmedel).

2.5 Upplevelse att ge sexual- och samlevnadsundervisning

Tre aspekter har här berörts:

a intresse för uppgiften att meddela sexualundervisning (för lärarna i biologi) resp undervisning i sexualetik och familjekunskap (för lärarna i kristendomskunskap) och undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet (för lärarna i samhällskunskap). (Fråga 37 i biologiformuläret, fråga 34 i övriga ämnen);

b upplevd grad av svårighet att meddela sådan undervisning. Här berörs också vilka moment som upplevs som besvärliga och vilka motiveringar lärarna har härför (frågorna 38–40 i biologiformuläret, frågorna 35–37 i övriga ämnen); och

c uppfattning om vilka möjligheter timplanen ger att meddela undervisning i önskvärd omfattning (fråga 41 i biologi, fråga 38 i övriga ämnen).

Variationer i svaren på dessa frågor skall studeras med uppdelning på olika lärarkategorier. Vidare med hänsyn till i vilken utsträckning man bedrivit undervisning läsåret 67/68. Upplevelse av svårighetsgrad dessutom mot bakgrund av den utbildning

man har för sexual- och samlevnadsundervisning.

2.6 Åsikter om sexual- och samlevnadsundervisningens utformning

Här berörs dels lärarnas åsikter om hur svaret för sexual- och samlevnadsundervisningen bör fördelas, dels olika aspekter på innehållet i skolans undervisning. Följande frågor tas upp:

a ansvarfördelningen skola-hem. Gäller var man vill lägga det största ansvaret för att ungdomen i skolåldern ges undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor och om den etiska sidan av sexuallivet (frågorna 13-14);

b ansvarsfördelningen för den inom skolan meddelade undervisningen. Gäller vem eller vilka man i första hand anser bör ha hand om undervisningen i samlevnadsfrågor och sexualkunskap på grundskolans högsta-dium. Belyser dels hur man i de tre ämnena ser på sin egen roll, dels vilken roll man vill ge sina kolleger, dels i vilken utsträckning man är villig att låta andra än lärare medverka i undervisningen (fråga 15 a och b);

c undervisningens etiska inriktning. Gäller i vilken utsträckning lärarna ansluter sig till att undervisningen skall rekommendera avhållsamhet från sexuellt samliv mellan ungdomar i uppväxtåren (fråga 42 i biologi, fråga 39 i övriga ämnen);

d undervisningens innehåll ifråga om moment som bör tas upp. Gäller dels moment som man anser det olämpligt att undervisa om, dels moment som bör förläggas på tidigare stadier, dels ytterligare moment utöver de i handledningen föreskrivna som bör tas upp (frågorna 19-24);

e åsikt om lämpligheten av samundervisning mellan pojkar och flickor (fråga 16).

Frågorna under punkt d-e redovisas enbart fördelade på de tre ämnena. För övriga frågor studeras som tidigare variationerna i svar med hänsyn till bakgrundsdata. Åsikter om ansvarsfördelningen skola-hem dessutom mot bakgrund av upplevd svårighetsgrad att bedriva undervisning. Även beträffande åsikter om den etiska inriktningen av

undervisningen studeras variationer mot bakgrund av bedriven undervisning.

2.7 Bakgrundsdata

Följande bakgrundsdata användes för särredovisning av resultat:

a kön (fråga 1);

b ålder. Här görs en indelning i tre kategorier, nämligen lärare som är upp till 30 år, 31-45 år och 46 år och däröver (fråga 2);

c orttyp. Indelning görs i fyra typer efter storlek;

d lärarutbildning. Innehållet i lärarutbildningsvariabeln skall närmare kommenteras i kap 5 (fråga 5); och

e anställningsform. Indelning görs i ordinarie, extra ordinarie samt extralärare och timlärare (fråga 4).

3.1 Urval och population

Målsättningen för lärarenkäten är att ge bakgrunden på lärarsidan till den undervisning vars effekt studerats på eleverna i årskurs 9. Därmed är avgränsningen av målpopulationen i stort sett given. Undersökningen gäller de lärare som läsåret 67/68 undervisade i biologi, kristendomskunskap och samhällskunskap, dvs i första hand svarade för sexual- och samlevnadsundervisningen i åk 9. Därmed ingår i populationen såväl ordinarie och extra ordinarie lärare som extralärare och timlärare.

Storleken av de tre delpopulationerna kunde på planeringsstadiet endast ungefärligt beräknas. Det stod emellertid klart att med de krav som förelåg på särredovisningar av resultat för olika kategorier av lärare skulle ett urval komma att täcka större delen av eller möjligen hela delpopulationerna. Frågan om en totalundersökning skulle ske eller om urval skulle göras fick lämnas öppen tills en urvalsram kunnat upprättas.

En komplikation förelåg dock därigenom att de berörda lärarna delvis ingick i en population som skulle bli föremål för studium i ett annat projekt gällande lärarnas arbetsförhållanden. Denna population omfattade lärare i grundskolor som varit fullt utbyggda senast under läsåret 65/66. Från mätsynpunkt betraktades det som olämpligt att en lärare skulle kunna bli föremål för studium i båda undersökningarna, speciellt som kraven på lärarnas uppgiftsläm-

nande var stort ifråga om den undersökning som gäller deras arbetsförhållanden. Lärare som blivit utvalda i denna undersökning har därför ej ingått i enkäten rörande sexual- och samlevnadsundervisningen.

Härigenom får målpopulationen för vår enkät, där i princip de exkluderade lärarna skall vara representerade, betraktas som uppbyggd av två olika strata. Stratum 1 omfattar lärare i biologi, kristendomskunskap och samhällskunskap som 67/68 undervisade i grundskolans årskurs 9 i grundskolor som var fullt utbyggda senast 65/66. Stratum 2 omfattar samma lärarkategorier i övriga grundskolor. För båda strata gäller en begränsning till vanliga klasser. I undersökningen av lärarnas arbetsförhållanden gjordes ett sk clusterurval av rektorsområden. Det har bedömts som rimligt att betrakta de lärare som återstått för lärarenkäten som ett obundet slumpmässigt urval ur stratum 1.

Vi har nu inte utan vidare velat anta att inga skillnader finns mellan lärare i stratum 1 och stratum 2. Därför måste resultaten från de två strata vägas ihop med hänsyn tagen till urvalssannolikheten i varje stratum.

3.2 Om undersökningsresultatens osäkerhet

3.2.1 Felkällor

Undersökningens resultat skall redovisas som en serie skattningar av procenttal i de tre delpopulationerna, i sin tur indelade i ett

antal redovisningsgrupper. Då en skattning avviker från det populationsvärde som skattas (det värde vi i någon mening vill betrakta som »sant»), föreligger ett fel, vars storlek i allmänhet inte kan kvantitativt bestämmas.

Detta fel måste likväl beaktas vid användningen av undersökningens resultat. Olika felkällor måste därför diskuteras och deras bidrag till felet värderas.

Felkällorna har i tidigare rapporter hänförs till sex grupper, gällande:

- 1 undertäckning;
- 2 urval och estimation;
- 3 bortfall;
- 4 mätsituation;
- 5 mätinstrument; och
- 6 bearbetning.

Undertäckningsfelet, dvs det fel som uppkommer genom att urvalsramen ej helt täcker den population man vill studera, skall kommenteras i nästa kapitel. Åtgärder som syftat till att minska risken för fel i bearbetningen framgår också av nästa kapitel.

Övriga felkällor skall från allmän synpunkt behandlas i detta kapitel. Det kan då först vara anledning att påpeka att inom givna resurser påverkar satsningen på en felkälla möjligheterna att komma tillrätta med övriga.

3.2.2 Precisionssynpunkter

Då urvalsramen upprättats, på sätt som framgår av kapitel 4, visade det sig, med hänsyn till kraven på redovisningsgrupper av viss storlek, lämpligt att låta samtliga lärare, utom de i stratum 1 exkluderade, ingå i enkäten. Denna kan då sägas bygga på ett stratifierat urval, med två strata. I det mindre stratomet, stratum 2, har samtliga lärare tagits ut, i det större, stratum 1, större delen av lärarna.

Vi antar nu att varje skattning av ett procenttal i populationen som erhålles ur urvalet har en viss slumpfördelning, genererad av samtliga ovan nämnda felkällor. Slumpvariationens storlek i denna fördelning skattas av standardavvikelsen, definierad som kvadratroten ur skattningens varians. Om man nu, på samma sätt som skett

i enkäterna med elever i grundskolan och i gymnasiet, tillämpar den statistiska teorin för ändliga populationer, skulle vi för resultatet i lärarenkäten få mycket hög precision eller litet slumpfel, eftersom bidraget skulle vara 0 från stratum 2, där alla lärare tagits ut, och variansen i stratum 1 skulle vara liten genom att större delen av lärarna tagits ut. Eftersom slumpfelet även beror på andra faktorer än att endast ett urval ur målpopulationen studeras, erhålles en kraftig underskattning av felet på detta sätt. Andra möjligheter som finns att skatta slumpfelet leder i sin tur till en överskattning. Det allra enklaste alternativet, som här skall väljas, innebär med stor säkerhet en överskattning av slumpfelet. Vi anger precisionen för ett visst procenttal som $\pm 2 \times$ standardav-

vikelsen, skattad med formeln $\sqrt{\frac{pq}{n}}$, där p = procent individer i urvalet med viss egenskap, $q = 100 - p$ och n = urvalsstorlek i den aktuella redovisningsgruppen. Därigenom erhålles ett konfidensintervall innanför vilket det skattade populationsvärdet ligger med 95 procents sannolikhet. Följande reservation måste dock göras: om medelvärdet i slumpfördelningen ej överensstämmer med motsvarande populationsvärde, föreligger ett systematiskt fel, vilket minskar sannolikheten för att intervallet omsluter populationsvärdet.

I bilagan återfinnes en tabell över slumpfelets storlek vid olika urvalsstorlekar (eller storlekar på redovisningsgrupper) och vid olika procenttal, p . Ett mått på precisionen i ett procenttal, säg $p = 50\%$, som avser en redovisningsgrupp av storleken 500 erhålles som $50 \pm 2 \times 2,24 = 50 \pm 4,5$. Konfidensintervallet blir då 45,5–54,5. Ett mera detaljerat studium av slumpfelets storlek än vad som erhålles med den enkla formeln $\sqrt{\frac{pq}{n}}$ skulle med stor säkerhet ge ett konfidensintervall med mindre bredd.

3.2.3 Bortfallet av lärare

Fel på grund av bortfall avser det fel i en skattning som kan uppkomma därigenom

att en eller flera uppgifter saknas för en eller flera individer. Bortfallet har en snedvridande inverkan på undersökningens resultat om bortfallsindividernas fördelning med avseende på de aktuella undersökningsvariablerna avviker från fördelningen från undersökningsstratum i övrigt. Med undersökningsstratum avses alla individer i målpopulationen som ingår i urvalsramen. Bortfallets sannolika effekt måste göras till föremål för speciell bedömning. Det är givet att vikten av att rätt kunna bedöma hur bortfallet ser ut i förhållande till svarsindividerna ökar med bortfallets storlek.

Bortfallet består dels av individbortfall, lärare som ej alls besvarat enkäten, dels av partiellt bortfall, då svar ej lämnats på vissa frågor. Det senare redovisas i tabellmaterialet under rubriken »uppgift saknas». Det är i första hand individbortfallet som här skall kommenteras.

På vilket sätt kan bortfallsindividerna skilja sig från övriga individer i undersökningsstratum? Enkäten har fyra huvudområden, gällande utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning, bedriven undervisning 67/68, upplevelse att undervisa samt åsikter om utformningen av sexual- och samlevnadsundervisningen. Det ligger nära till hands att anta att i bortfallet är utbildningen genomsnittligt sämre, färre har bedrivit sexual- och samlevnadsundervisning läsåret 67/68 i enlighet med gällande föreskrifter, fler upplever svårigheter i att undervisa om sexual- och samlevnadsfrågor och vill slutligen i högre grad skjuta ifrån sig ansvaret för undervisningen. I kapitlen 6-9 skall effekten av sådana antaganden prövas. Vi skall då för några variabler anta att om $X\%$ i urvalet tillhör den eller de kategorier som i någon mening kan betraktas som pekande på en negativ inställning till sexual- och samlevnadsundervisning, så är motsvarande andel i bortfallet $2X\%$ (med den givna begränsningen 100%).

3.2.4 Mätsituationen

Något alternativ till en postenkät har ej diskuterats. Med bibehållna krav på särre-

dovisningar av resultat, dvs kravet på antalet observationer oförändrat, skulle besöksintervjuer utförda av Utredningsinstitutets lokalombud medfört kostnader på en alltför hög nivå. Telefonintervjuer var knappast tänkbara med hänsyn till svårighetsgraden av de frågeställningar som skulle belysas.

Kontrollen över mätsituationen är uppenbarligen bristfällig. Lärare inom samma skola har haft möjlighet att med varandra diskutera enkätformulärets innehåll och frågornas besvarande. Det får vidare antas att de känt till den elevenkät som utfördes under våren 1968. De har alltså vetat om att eleverna lämnat uppgifter om den undervisning de bedrivit. Huruvida detta skapar systematiska fel är dock ej möjligt att avgöra.

3.2.5 Mätinstrumentet

En viss konflikt har förelegat mellan mätintressen och redovisningsintressen. Krav har förelegat dels på att ett relativt stort antal frågeställningar skulle belysas, dels på att särredovisning av resultat skulle kunna ske för ett relativt stort antal lärarkategorier. Inom en given kostnadsram inverkar satsningen på det ena intresset på möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt tillgodose det andra. I och för sig har kravet på antalet observationer inte i någon högre grad påverkat antalet frågeställningar som tagits upp, medan det däremot låst mätinstrumentets utformning. Om man vill ha många frågor besvarade av många individer och har begränsade resurser till sitt förfogande, blir det nödvändigt att i hög grad strukturera mätinstrumentet så att den givna informationen enkelt kan tas om hand för analys.

Strukturering, eller standardisering, har många fördelar men innebär samtidigt risker. Risken finns otvivelaktigt att illa utbyggda frågeformuleringar och svarsalternativ tvingar till alltför förenklade ställningstaganden och föga entydiga svar. Bästa möjligheten att nå fram till en meningsfull strukturering är en omfattande förprovning av mätinstrumentet. Möjligheter att i önsk-

värd omfattning förpröva mätinstrumentet har ej förelegat på grund av tidsramen för föreliggande undersökning. Av de kommentarer lärarna gett till sina svar framgår att man i viss utsträckning ansett att enkätformuläret på vissa punkter varit alltför förenklat och onyanserat. Några speciella omständigheter finns dock att dra fram. Enkäten har gällt ett ämne som av många upplevs som känsligt. Vidare gäller att enkäten vänt sig till en grupp, som jämfört med svenska folket torde ha ett större behov av att sätta sin egen prägel på den information man lämnar, dvs inte så gärna vill pressas in bland ett begränsat antal svarsmöjligheter. Det är vidare klart att målsättningen att täcka in en mängd områden i vissa fall medfört brister i konkretion och entydighet.

Detaljsynpunkter på hur frågorna i enkätformuläret fungerat kommer att ges i senare kapitel i samband med redovisningen av resultat.

3.3 Resultatredovisningen

3.3.1 Allmänt

Resultaten redovisas för varje ämne för sig. För alla enkla fördelningar på undersökningsvariabler redovisas i textdelen enbart den på de uppvägda absoluta talen baserade procentuella fördelningen. Särredovisningarna på kön, ålder osv återfinns i tabellbilagan. I de fall skillnader synes föreligga kommenteras dessa i textdelen. Endast i vissa fall återges tabeller med resultaten särredovisade i textdelen. Dessa gäller samtidig redovisning på kön och ålder. För de olika lärarkategorierna presenteras dels procentuella fördelningar, dels det bastal procentberäkningen bygger på, dvs det uppräknade antalet observationer. Detta antal kan variera något mellan olika tabeller beroende på avrundningsfel, då avrundning till hela tal görs för det uppvägda resultatet.

3.3.2 Kriterier för att fastställa skillnader mellan lärarkategorier

Synpunkter på resultatens precision har getts i ett tidigare avsnitt. De ungefärliga

slumpfel som där presenterades anger den osäkerhet som enskilda procenttal är behäftade med. Resultatredovisningen bygger emellertid i hög grad på jämförelser mellan procenttal gällande för olika kategorier av lärare. Vi vill då kunna uttala oss om i vilka fall någorlunda säkra skillnader föreligger. I de tidigare undersökningarna bland elever har vi på ett enkelt sätt kunnat använda oss av statistisk signifikansprövning med hjälp av test. Medelst χ^2 -test har då prövats om iakttagna skillnader mellan två eller flera kategorier av elever sannolikt kunnat hänföras till slumpens verkningar eller ej. χ^2 -test är dock ej applicerbart på föreliggande material. Statistisk signifikansprövning med hjälp av test är ej den enda aspekt som skall läggas på frågan om skillnader mellan kategorier. En på en viss signifikansnivå statistiskt säkerställd skillnad mellan två kategorier av individer kan vara praktiskt ointressant. I vilken utsträckning man råkar ut för sådana fall beror bl a av hur väl undersökningsplanen är inordnad i en beslutsmodell för åtgärder baserade på undersökningsresultat. Omvänt gäller att för en skillnad som förefaller praktiskt intressant ger statistisk signifikansprövning information om den risk man tar om skillnaden får leda till praktiska åtgärder. Statistiska testförfaranden ser vi alltså som ett hjälpmedel i orienteringen i ett statistiskt material. I föreliggande undersökning får bedömningen av skillnader bygga på andra kriterier med vissa subjektiva inslag.

De möjligheter som erbjuder sig är följande:

- 1 skillnadernas storlek. Här tillämpas den regeln att då lärarna indelas i endast två kategorier, tex då manliga lärare jämföres med kvinnliga, skillnaderna måste vara större än 5 % för att föranleda någon kommentar. Samma gäller för övriga särredovisningar på två kategorier, såvida den ena kategorin ej råkar innehålla ett fåtal observationer. I fall där antalet kategorier som jämföres är tre eller flera, skall variationer uppgående till 10 % eller mer föreligga;

- 2 tendensens karaktär. Gäller i första hand jämförelser mellan åldersgrupper. Om

t ex för viss undervisningsvariabel en sjunkande eller stigande tendens framträder, ökar tilltron till att reella skillnader föreligger;

3 återkommande skillnader. Om samma tendenser framträder i olika situationer, t ex för lärare i alla tre ämnena, gäller likaså att tilltron ökar.

3.3.3 Överlappningen mellan delurvalen

En och samma lärare kan ha undervisning i flera av de berörda ämnena. Speciellt gäller att kombinationen samhällskunskap-kristendomskunskap är relativt vanlig. Urvalsramen har upprättats för de tre ämnena var för sig. Lärare med undervisning i två ämnen förekommer därför i två ramar, har i båda fallen tagits ut och ombetts lämna uppgifter på två skilda formulär. I vilken utsträckning sådana fall föreligger framgår av kap 4. Någon anledning synes ej föreligga att anta att härigenom systematiska fel uppkommer, som snedvrider de jämförelser som göres mellan lärare i olika ämnen.

3.3.4 Jämförelser med elever i årskurs 9

De jämförelser som här skall kommenteras gäller den undervisning som skett läsåret 67/68. I 507 elever i årskurs 9 har lämnat uppgifter om den sexual- och samlevnadsundervisning de fått under läsåret 67/68. Vissa av dessa uppgifter är behäftade med betydande osäkerhet, sammanhängande bl a med svårigheter att på ett entydigt sätt skilja ut sexual- och samlevnadsundervisningen från övrig undervisning. Föreliggande lärarenkät avser att ge en motsvarande kartläggning av den undervisning som bedrivits, sedd från lärarsidan. Även här får vi räkna med varierande osäkerhet i uppgifterna, beroende på hur pass entydigt enkätformuläret avgränsat de aspekter på undervisningen som det gällt att belysa. Till sammans bör likväl dessa två material kunna ge en bättre bild av den bedrivna undervisningen än enbart ett av materialen. Ifråga om jämförelser mellan elever och lärare måste först påpekas att det egentligen är elever resp lärare som rapporterar om för-

hållanden i större enheter, nämligen klasser. Om vi vill betrakta elevenkäten som i detta avseende gällande ett urval av klasser, med en slumpmässigt vald elev som rapporterar för varje klass, så gäller att en underrepresentation föreligger för små klasser. Detta sammanhänger med urvalsdragningen. Om den undervisning som bedrivits i klasser med få elever på något sätt avviker från undervisningen i större klasser föreligger därmed en källa till skillnader i de uppgifter som fås i elevmaterialet jämfört med lärarnas uppgifter. I lärarenkäten gäller att en hel del lärare rapporterar om mer än en klass i årskurs 9. Lärare med fler klasser har svarat för en större andel av de klasser det gäller än lärare med en klass. De har dock samma vikt i enkäten. Betydelse får detta dock först om lärare med fler klasser avviker från övriga lärare i den undervisning de bedrivit.

Om systematiska fel föreligger, ligger det närmast till hands att anta att de verkar i skilda riktningar, så att eleverna underskattar och lärarna överskattar den undervisning som bedrivits. Ett visst gap måste oundvikligen föreligga mellan elevers och lärares uppgifter beroende på frånvaro från lektioner på elevsidan och på minnesfaktorn.

Vi måste således konstatera att av flera olika skäl föreligger brister i jämförbarhet mellan siffror från elev- och från lärarmaterialet. Även stora skillnader går att bortförklara. Speciellt gäller att jämförelser blir otillförlitliga i sådana fall där svaren på två frågor ger de procenttal man är intresserad av att jämföra. I stort sett görs dock inte några sådana jämförelser. Lärarenkätens syfte är inte i första hand att ställa uppgifter från lärare mot uppgifter från elevhåll. Statistiskt tillfredsställande jämförelser skulle kräva en annan uppläggning av undersökningarna. Vad som på några punkter skall göras i det följande är att ställa frågan om det finns rimlig anledning att anse att elevernas uppgifter är oförenliga med lärarnas. Jämförelserna är således ytterst begränsade men betraktas dock icke som oväsentliga.

4 Undersökningens genomförande

4.1 Urvalsram

4.1.1 Upprättande av urvalsram

Någon centralt tillgänglig förteckning över lärare som undervisat i ämnena biologi, kristendomskunskap och samhällskunskap i årskurs 9, vanliga klasser, läsåret 1967/68 förelåg inte. I mitten av augusti 1968 utsändes en skrivelse till rektor i samtliga de rektorsområden och gymnasier, som läsåret 1967/68 hade årskurs 9 i grundskolan, med undantag av de rektorsområden och gymnasier där lärare i läroämnena uttagits att delta i undersökningen rörande lärarnas arbetsförhållanden. I denna skrivelse ombads rektorerna att upprätta en förteckning med namn och adress på de lärare som läsåret 67/68 undervisat i årskurs 9, vanliga klasser, i ämnena biologi, samhällskunskap och kristendomskunskap. Uppgifterna skulle avse såväl ordinarie, extra ordinarie, extra lärare som timlärare. Om en och samma lärare undervisat i flera av de aktuella ämnena skulle detta särskilt markeras. Om flera lärare under läsåret undervisat i samma klass i samma ämne skulle endast den lärare som i denna klass hade den längsta tjänstgöringstiden medtagas. Någon fixerad tidsgräns för tjänstgöringens längd angavs alltså ej. Efter telefonuppföljning förelåg uppgifter från samtliga tillskrivna rektorsområden (353 st) och gymnasier (73 st). Förteckningarna granskades och kodades efter stratumtillhörighet.

4.1.2 Brister i urvalsramen

I den sålunda erhållna urvalsramen föreligger brister som innebär såväl övertäckning som undertäckning av undersökningspopulationen. Dessa brister kan hänföras dels till det förfaringsätt som valts för upprättandet av urvalsramen, dels till misstag som skett vid sammanställningen av lärarförteckningarna.

En viss övertäckning har t ex uppstått genom att lärarförteckningarna upprättats för varje enskilt rektorsområde eller gymnasium; namnen på lärare som undervisat vid flera skolor har därigenom förekommit flera gånger i urvalsramen. Detta fel korrigeras dock vid senare led i undersökningen. Ett annat exempel på brister som uppkommit p g a det använda förfaringsättet är förekomsten av varierande tolkningar av de anvisningar som givits att endast lärare som i någon klass varit den lärare som haft hand om undervisningen största delen av läsåret skulle medtagas. Om t ex två lärare delat på en tjänst så att de undervisat var sin termin av läsåret har i en del fall skolan angett båda lärarna medan i andra skolor endast den lärare som undervisat under vårterminen medtagits. Anledningen till att anvisningarna på denna punkt varit något svävande var svårigheten att utan tillräcklig information om förekomsten och längden av vikariattjänster fastställa ett visst minimikrav på tjänstgöringstidens längd som dels

var tillräckligt lång för att lärare som haft utpräglade korttidsvikariat inte skulle komma med i urvalet, dels tillräckligt kort för att få en representativ grupp av lärare som upprätthåller vikariattjänster.

Brister i urvalsramen som har uppkommit genom felaktigheter vid sammanställningen av lärarförteckningarna har lett till såväl en viss över- som undertäckning av undersökningspopulationen. I en del fall har skolan uppgivit namn på lärare som ej undervisat i årskurs 9, ej undervisat läsåret 1967/68 eller ej undervisat i något av de aktuella ämnena. Dessa lärare exkluderas dock då felet senare uppdagas. Man måste dock antaga att de misstag som gjorts vid skolorna även kan ha gått åt andra hållet, dvs att lärare som skulle ha ingått i undersökningen ej blivit medtagna i förteckningen.

4.2 Urval

Samtliga lärare som ingick i den upprättade urvalsramen togs ut för deltagande i undersökningen. Fördelningen på ämne och stratum var enligt följande:

Stratum	Biologi	Kristendoms-kunskap	Samhälls-kunskap	S:a
1	700	620	890	2 210
2	265	231	354	849
Totalt	965	851	1 244	3 059

Som tidigare påpekats förekommer det att en och samma lärare undervisat i flera ämnen. I den ovanstående tabellen ingår dubbelredovisning av sådana lärare och totalsumman 3 059 gäller alltså ej antalet *individer* i urvalet. Urvalsenhet, intervjuenhet och redovisningsenhet är genomgående knutet till personer med egenskapen att ha undervisat i *ett* speciellt ämne.

Förekomsten av lärare med dubbelundervisning framgår av nedanstående tabell:

Ämneskombination	Stratum		
	1	2	S:a
Biologi			
Samhällskunskap	16	7	23
Biologi			
Kristendoms-kunskap	8	2	10
Samhällskunskap			
Kristendoms-kunskap	98	34	132
Totalt	122	43	165

Anm.: 1 lärare i stratum 1, 1 lärare i stratum 2 undervisade i samtliga tre ämnen.

4.3 Insamling av uppgifter för bestämning av populationsstorleken

I samband med upprättandet av urvalsramen insamlades uppgifter för samtliga lärare som ingår i stratum 2. I stratum 1 insamlades uppgifter endast för de lärare som skulle delta i undersökningen, alltså ej för lärare som undervisat i skolor som uttagits att medverka i undersökningen om lärarnas arbetsförhållanden. Till dessa skolor utsändes därför en förfrågan över det antal lärare som undervisat i de tre ämnena i årskurs 9 läsåret 67/68. Instruktionerna rörande vilka lärare som skulle medtagas var desamma som gällt för övriga skolor. (Se avsnitt 4.1.1.) Därmed kunde den totala populationsstorleken i stratum 1 bestämmas. (Se tabellen nedan.)

4.4 Uppräkningsförfarande

För samredovisning av resultaten för stratum 1 och 2 krävs att resultaten från stratum 1 uppräknas till totaler, dvs till det antal som skulle erhållits om totalundersök-

	Biologi	Kristendoms-kunsk.	Samhälls-kunskap	S:a
Antal lärare i urvalsramen (stratum 1)	700	620	890	2 210
Övriga lärare i stratum 1	394	354	523	1 271
Totalt	1 094	974	1 413	3 481

	Biologi		Kristen- domskunsk.		Samhälls- kunskap		S:a
	Stratum		Stratum		Stratum		
	1	2	1	2	1	2	
Bruttourval	700	265	620	231	890	353	3 059
Tillhör ej populationen	15	6	32	18	38	24	133
Nettourval	685	259	588	213	852	329	2 926
Bortfall	23	13	47	22	45	20	170
Besvarade formulär	662	246	541	191	807	309	2 756

ning gjorts även i detta stratum. För denna uppräknig har använts viktal som framräknats på följande sätt:

$$V_a = \frac{A_a}{B_a},$$

där A_a = antal lärare i ämnet a i populationen, och B_a = antal lärare i ämnet a i bruttourvalet.

Följande viktal har använts vid uppräknig av resultaten i stratum 1:

Biologi	Kristendomskunskap	Samhällskunsk.
1,563	1,572	1,588

I stratum 2 där totalundersökning har genomförts blir viktalen 1 för samtliga ämnen.

I det standardprogram som använts för tabellframställningen har inlagts en speciell rutin för avrundning till heltal. De redovisade totalsummorna kan därför komma att variera p g a avrundningsfel.

Orsak	Biologi		Kristen- domskunsk.		Samhälls- kunskap		S:a
	Stratum		Stratum		Stratum		
	1	2	1	2	1	2	
Avlidna			1		1		2
Vägran	6	1	11	5	15	4	42
Adress okänd	2	3	2	1	2	1	11
Utomlands	1	1	3	1	2	1	9
Ej inkomna formulär	12	7	27	13	23	14	96
Övrigt	2	1	3	2	2		10
Totalt	23	13	47	22	45	20	170
Bortfall i % (ämne-stratum)	3,4	5,0	8,0	10,3	5,3	6,1	
Bortfall i % (ämne)	3,8		8,6		5,5		
Uppvägt bortfall i % (ämne)	3,7		8,4		5,4		
(Uppvägt nettourval)	1 329		1 137		1 683		

4.5 Insamlingen av primärmaterialet

4.5.1 Utsändningen av postenkäten

Enkäten utsändes den 16 september. Försändelsen innehöll ett formulär, följebrev (bil 3) och lösenkuvert. I de fall försändelsen returnerades p g a att adressaten ej fanns på uppgiven adress kontaktades skolan för ev ytterligare upplysningar. Efter en och en halv vecka utsändes ett påminnelsebrev tillsammans med nytt formulär till de personer som ännu ej återsänt formuläret. En andra påminnelse utgick efter ytterligare en vecka.

4.5.2 Bortfallsuppföljningen

Efter de två påminnelsebrev återstod 485 obesvarade formulär. Dessa lärare kontaktades per telefon eller i enstaka fall vid personligt besök av Utredningsinstitutets lokalombud. 104 lokalombud deltog i denna uppföljning.

Ämne	Stratum	Kön		Orttyp				S:a
		Män	Kvinnor	1	2	3	4	
<i>Biologi</i>	1	14	9	10	6	2	5	23
	2	8	5	—	3	7	3	13
Uppvägt bortfall i % av uppvägt nettourval: (Uppvägt nettourval:		3,4	4,3	3,8	4,8	3,7	2,8	
		887	442	420	251	269	389)	
<i>Kristendomskunskap</i>	1	32	15	16	12	11	8	47
	2	17	5	2	1	10	9	22
Uppvägt bortfall i % av uppvägt nettourval: (Uppvägt nettourval:		8,3	8,8	8,1	9,0	11,8	6,2	
		807	330	333	223	228	353)	
<i>Samhällskunskap</i>	1	32	13	22	10	10	3	45
	2	11	9	2	4	8	6	20
Uppvägt bortfall i % av uppvägt nettourval: (Uppvägt nettourval:		4,7	8,0	7,1	6,0	7,2	2,2	
		1 306	377	523	331	334	495)	

Lokalombuden skulle i första hand be intervjupersonen att besvara frågorna per telefon, men då en del av enkätformulärets frågor bedömdes som svåra att besvara vid en telefonintervju, accepterades även intervjupersonens löfte att själv fylla i och insända frågeformuläret snarast möjligt.

4.6 Antal besvarade formulär och bortfall

Sammanlagt utsändes 3 059 formulär. Antalet besvarade formulär och bortfallets storlek i olika ämnen och strata framgår av sammanställningen överst på sidan 22.

I gruppen »tillhör ej populationen» ingår lärare som enligt egen uppgift ej undervisat läsåret 67/68, ej undervisat i årskurs 9 eller ej undervisat i det aktuella ämnet.

Det totala bortfallet uppgick ovägt till 5,8 % av nettourvalet. Bortfallets fördelning på olika orsaker framgår av sammanställningen nederst på sidan 22.

I gruppen »ej inkomna formulär» ingår ett fåtal intervjupersoner som ej anträffats vid bortfallsuppföljningen. Övriga lärare har sagt att de själva ville fylla i och återvända formuläret men har ej gjort detta.

Som skäl för vägran har bl a åberopats tidsbrist, krav på betalning, ointressant undersökning och svårigheten att ge »riktiga» svar.

Ovan ges en sammanställning av bortfallets fördelning på kön och orttyp redo-

visad efter ämne och stratum.

Bortfallet är alltså störst bland kristendoms- och minst bland lärarna i biologi. Bortfallsprocenten är högre för kvinnliga lärare än för manliga. Skillnaderna är dock ganska små i biologi och kristendomskunskap. Bortfallets fördelning på olika orttyper varierar mellan de olika ämnena. För samtliga ämnen gäller dock att orttyp 4 har den lägsta andelen. Orterna är ordnade i grupper efter storleksordning med de största orterna i orttyp 1.

4.7 Bearbetningen av primärmaterialet

De inkomna formulärens granskades och kompletterande kodning utfördes. I de fall uppgifter saknades betr ålder, civilstånd och anställningsform kontaktades skolan för kompletterande upplysningar. Om ett flertal frågor i ett formulär var obesvarade återvändes detta formulär till ett av utredningsinstitutets lokalombud som kontaktade intervjupersonen. Då mängden formulär med enstaka frågor obesvarade var ganska stor kunde kompletteringen inte drivas så långt att samtliga formulär blev fullständigt besvarade.

Materialet stansades och kontrollstansades. Ytterligare kontroller av materialet skedde medelst EDB enligt ett standardprogram för logiska kontroller.

Tabellframställningen skedde på en EDB-maskin typ IBM 360/75 enligt ett av utredningsinstitutets standardprogram.

Svaren på de »öppna» frågor – dvs frågor utan fastställda svarsalternativ – som ingick i formuläret har klassificerats och sammanställts. För de öppna frågor som redovisas i tabellform gäller att samtliga formulär har granskats, i övriga fall 1/5 av materialet.

5.1 Inledning

I detta kapitel ges en beskrivning av lärarna inom de tre olika ämnena efter de bakgrundsvariabler som ingår i undersökningen. Dels skall lärarna inom de olika ämnena jämföras med varandra med avseende på samtliga bakgrundsvariabler, dels skall vissa bakgrundsvariablers inbördes samband studeras.

5.2 Beskrivning av lärarkåren i olika ämnen

På nästa sida ges en sammanställning av lärarkåren inom biologi, kristendoms-kunskap och samhällskunskap, fördelade på kön, ålder, civilstånd, orttyp, lärarutbildning, anställningsform och examensår. Kategoriindelningen av bakgrundsvariablerna lärarutbildning och anställningsform kräver vissa kommentarer.

5.2.1 Kommentarer till variabeln lärarutbildning

Indelningen i olika kategorier av lärarutbildning har i många fall inte varit så enkel och entydig som frågans formulering (fråga 5 i formuläret) förutsatt. Förekomsten av olika former av vidareutbildning som universitetsstudier och kurser anordnade av Skolöverstyrelsen, av dispenser för adjunktsbehörighet efter olika former av utbildning, av befrielse från praktisk lärarutbildning m m

har medfört att en del av lärarna haft svårighet att välja svarsalternativ. Frågan har inte heller berört ämneskombinationen vid akademiska studier. Det vore naturligtvis önskvärt att känna till om studierna har omfattat det ämne som läraren här har undervisat i. Det är dock rimligt att anta att lärarna i de fall speciella förhållanden har förelegat har kommenterat detta. Kommentarer till denna fråga har också i hög grad förekommit och på grundval av dessa har i efterhand en del omkodningar gjorts.

Till grupp 1 har förts folkskollärare, även sådana med undervisning i kristendoms-kunskap som angett att de gått igenom någon av Skolöverstyrelsens kurser för detta ämne, och lärare med högre utbildning som dock angett att de saknar utbildning för det aktuella ämnet.

I grupp 2 ingår vidareutbildade folkskollärare (i princip akademiska studier) och lärare examinerade från Högre Lärarinneseminarier. Bland biologilärarna finns här också en del gymnastikdirektörer med påbyggnadskurser i biologi.

I grupp 3 finns lärare med fullständig fil mag-utbildning, som även markerat att de har praktisk lärarutbildning. Här ingår även vidareutbildade folkskollärare som angett att de är s k 4-betygsadjunkter och en del lärare med fil kand-examen som anmärkt att de har praktisk lärarutbildning. Bland kristendomslärarna ingår här även en del teol kand som angett att de har kom-

Bakgrunds- variabel	Kategori	Biologi		Kristen- domskunsk.		Sam- hällskunsk	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
Kön	1 Man	858	67	740	71	1 244	78
	2 Kvinna	423	33	301	29	347	22
Ålder	1 Under 31 år	315	25	170	16	306	19
	2 31—45 år	720	56	497	48	1 020	64
	3 Över 45 år	246	19	374	36	265	17
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 097	86	907	87	1 389	87
	2 Ogift	184	14	134	13	202	13
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	32	306	29	486	31
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	239	19	203	20	311	20
	3 Övriga städer	259	20	201	19	309	20
	4 Övriga kommuner	378	30	331	32	485	30
Lärarytelse	1 Folkskollärare	165	13	131	13	108	7
	2 Ämneslärare	307	24	308	30	608	38
	3 Fil mag eller motsv med praktisk lärarytelse	594	46	269	26	688	43
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk lärarytelse	78	6	198	19	106	7
	5 Övrigt	137	11	135	13	81	5
Anställnings- form	1 Ordinarie	657	51	469	45	849	53
	2 Extra ordinarie	380	30	245	24	580	36
	3 Extra	138	11	84	8	77	5
	4 Timlärare	106	8	243	23	85	5
	Totalt	1 281		1 041		1 591	
Examensår	1 1910—49	131	11	168	19	108	7
	2 1950—59	285	25	194	21	298	20
	3 1960—68	691	61	480	53	1 063	70
	4 Uppgift saknas	35	3	65	7	42	3
	Totalt	1 142		907		1 511	

Anm. Lärare i utbildningskategori »övrigt» ingår ej.

pletterande praktisk lärarytelse.

Till grupp 4 har förts lärare med fil mag eller fil kand-examen utan praktisk lärarytelse. Till denna grupp har även förts många lärare med teol kand-examen som undervisar i kristendomskunskap. En del av dessa har anmärkt att de genomgått särskilda kurser för präster anordnade av Skolöverstyrelsen. Dessa kurser har alltså ej jämförts med fullständig praktisk lärarytelse.

Den sista gruppen, grupp 5, är en restgrupp och som sådan ganska heterogent sammansatt. Här ingår dels lärare utan någon utbildning alls, dels studerande som ej avlagt examen men som kan ha flera betyg i det aktuella ämnet, dels en del kristendomslärare som utbildats inom frikyrkö-

sendet och olika teologiska seminarier och slutligen dels en del lärare med svårbedömbara utländska eller svenska examina.

Trots de brister denna indelning alltså kan ha kommer denna bakgrundsvariabel att användas för att försöka förklara variationer i andra variabler, såsom bedriven undervisning, upplevelse av att undervisa, åsikter om undervisningens utformning. Lärarytelsen kommer då att beaktas på tre olika sätt. Vid det första angreppssättet kommer lärare med den högsta teoretiska utbildningen — grupp 3 och 4 — att jämföras med övriga lärare, vid det andra kommer lärare med praktisk lärarytelse — grupp 1, 2 och 3 — att jämföras med lärare utan praktisk lärarytelse. Slutligen kommer lärare med teoretisk utbildning som ger be-

hörighet att inneha tjänst som adjunkt eller ämneslärare på högstadiet – grupp 2, 3 och 4 – att jämföras med övriga grupper.

5.2.2 Kommentarer till variabeln anställningsform

Även denna bakgrundsvariabel innehåller vissa komplikationer som inte täckts in av frågans formulering. Det förekommer att lärare med tjänst på annat stadium eller i andra ämnen kan ha tjänstledigt från denna för tjänst i de här aktuella ämnena. Ofta har då dessa tjänster olika anställningsformer. I en del fall har lärare påpekat detta och har då placerats i den anställningsform som gäller för undervisningen i det ämne som här efterfrågats.

Vid särredovisningar efter denna bakgrundsvariabel har extra lärare och timlärare sammanslagits till en redovisningsgrupp.

5.2.3 Jämförelse mellan olika ämnen

Vissa skillnader i lärarkårernas sammansättning kan iakttagas. Så har t ex biologi större andel kvinnliga lärare och större andel lärare i den yngsta åldersgruppen än övriga ämnen.

Lärare i kristendomskunskap är i genomsnitt äldre än lärare i övriga ämnen. De saknar också oftare praktisk lärarutbildning och har oftare anställningsformerna extra lärare och timlärare. De sistnämnda förhållandena beror på att en del av lärarna i kristendomskunskap är präster och pastorer som tjänstgör som lärare endast på deltid.

Samhällskunskap slutligen har lägst andel kvinnliga lärare, störst andel behöriga lärare med praktisk lärarutbildning och lägst andel extra lärare och timlärare.

5.3 Alder redovisad efter övriga bakgrundsdata

I tabellbilagan redovisas i tabell 5.1–5.3 lärarnas ålder efter övriga bakgrundsdata. De samband som här kan iakttagas är i regel sådana som det är naturligt att förvänta,

och de gäller oftast samtliga ämnen. Generellt sett gäller att gifta lärare är äldre än ogifta, ordinarie lärare äldre än övriga och att storstäder har äldre lärare. Kvinnorna utgör en större andel än männen i den yngsta åldersgruppen, i kristendomskunskap har kvinnorna dock även större andel i äldsta åldersgruppen. Lärare med praktisk lärarutbildning är i regel äldre än övriga med undantag av lärare i kristendomskunskap där lärare i utbildningskategori 4 är äldst.

5.4 Anställningsform redovisad efter orttyp och utbildning

Tabell 5.4–5.6 där anställningsform särredovisas efter orttyp och utbildning återfinns i tabellbilagan. Redovisning efter orttyp ger skillnader endast för ämnet kristendomskunskap där orttyp 1 (Stockholm, Göteborg och Malmö) har högre andel ordinarie lärare och motsvarande lägre andel timlärare.

Redovisningen efter lärarutbildning visar att för samtliga ämnen har kategorierna ämneslärare och fil mag med praktisk lärarutbildning de största andelarna ordinarie lärare, vilket kunde förväntas. Kristendomslärarna avviker här i lärarkategori 4 som har större andel för timlärare än övriga ämnen. Detta beror återigen på att prästerna ingår i denna lärarkategori. 96 % eller mer av lärarna i övrigt-kategorin tjänstgör som extra lärare eller timlärare, ett resultat som skulle kunna tyda på att frågorna om lärarutbildning och anställningsform fungerat tillfredsställande. Relativt stor andel av lärarna i kategori 1 (folkskollärare, lärare utan ämneskompetens) har dock angett anställningsformen ordinarie (25, 54 resp 34 % i biologi, kristendomskunskap resp samhällskunskap). Detta kan vara riktigt, men beror troligen på att de angett anställningsformen för tex ordinarie tjänst på mellanstadiet från vilken de är tjänstlediga.

5.5 Utbildning redovisad efter kön och orttyp

I tabellbilagan (tabell 5.7–5.9) redovisas även utbildningen efter kön och orttyp för

samtliga tre ämnen.

I biologi och samhällskunskap gäller att männen i högre grad än kvinnorna är folkskollärare och ämneslärare och kvinnorna i motsvarande högre grad har fil mag-utbildning. I kristendomskunskap är spridningen över olika utbildningskategorier större än i övriga ämnen för både män och kvinnor. Markant avvikande är den höga andelen av männen i lärarkategori 4, återigen beroende på att präster placerats i denna kategori. Särredovisning efter orttyp visar att Stockholm, Göteborg och Malmö har högre andel lärare som är fil mag eller motsvarande med praktisk lärarutbildning. Övriga orter har i stället större andel folkskol- och ämneslärare.

5.6 Examensår redovisat efter ålder

Tabell 5.10–5.12 i tabellbilagan visar examensår särredovisat efter ålder. Tabellen avser endast lärare som tillhör utbildningskategorierna 1–4. Den förväntade tendensen – ju yngre lärare desto senare examensår – framträder tydligt. Man kan dock notera att även äldre lärare till ganska stor del har angett examensår som ligger mycket nära i tiden. I samhällskunskap har t ex 74 % av lärarna i åldern 31–45 år och 28 % av lärarna över 45 år avlagt examen på 60-talet.

6.1 Inledning

I detta avsnitt skall lärarnas utbildning belysas ur två olika aspekter. Dels gäller det deras utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med den grundläggande lärarutbildningen och dels vidareutbildningen för undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor.

6.2 Utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning i samband med lärarnas grundutbildning

6.2.1 Inledning

Utbildningen i samband med grundutbildningen redovisas endast för de lärare som angett att de har någon form av lärarutbildning, alltså utbildningskategori 1-4. Även i kategori 5 kan dock finnas ett fåtal lärare som i samband med pågående lärarutbildning fått utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning.

6.2.2 Utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning enligt biologilärarna

Denna variabel är en kombination av svaren på två frågor i formuläret, frågorna 6

och 7, rörande dels förekomsten av utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor, dels förekomsten av utbildning i undervisningsmetodik inom detta område. Följande svarsfördelning erhålles för biologilärarna (i % av 1 143, se längst ned på sidan):

Drygt 2/3 av biologilärare med lärarutbildning har erhållit utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor, och 38 % även i undervisningsmetodik inom detta område.

Manliga och kvinnliga lärare har i lika stor utsträckning erhållit utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor (30 mot 28 % för »ingen utbildning», tabell 6.1), männen har dock i högre grad fått utbildning även i undervisningsmetodik. Markanta skillnader framträder ifråga om ålder. Yngre lärare har i högre grad fått utbildning, både i sexual- och samlevnadsfrågor överhuvudtaget och i undervisningsmetodik inom detta område. Detta förhållande kan bero på att lärarutbildningen förändrats under åren och att förekomsten av utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor således beror på vilket år lärarna avlagt sin examen. Detta antagande stöds av resultatet av särredovisningen efter examensår. De som tagit sin examen senast har i högre grad fått utbildning i sexual-

Utbildning inkl undervisningsmetodik	Utbildning exkl undervisningsmetodik	Erhöll ej utbildning eller minns ej	Minns ej om undervisningsmetodik	Uppgift saknas
38	27	21	5	1

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor inkl undervisningsmetodik	Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor exkl undervisningsmetodik	Erhöll ej utbildning eller minns ej	Minns ej om undervisningsmetodik	Uppgift saknas
17	18	58	5	2

och samlevnadsfrågor och framför allt i undervisningsmetodik.

Lärare i orttyp 2 har i någon mån fått mindre utbildning i undervisningsmetodik än de övriga, utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor överhuvudtaget har dock lärare i olika orttyper fått i ungefär samma utsträckning. Vad gäller lärarytelsen visar det sig, att de lärare som har praktisk lärarytelse oftare fått undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor. En tänkbar förklaring är att denna utbildning förlagts till den praktiska delen av lärarytelsen. Extra ordinarie lärare har i större utsträckning än ordinarie lärare fått utbildning i undervisningsmetodik, vilket kan bero på att denna grupp innehåller större andel yngre lärare än vad gruppen ordinarie lärare gör. Att de extralärare och timlärare som har lärarytelse i högre grad än övriga saknar utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor kanske kan förklaras med att dessa inte i samma utsträckning har hunnit fullgöra den praktiska delen av lärarytelsen.

6.2.3 Utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning enligt lärarna i kristendomsundervisning

Ungefär hälften så många kristendoms- som biologilärare anger att de fått utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. Svarsfördel-

ningen framgår i tabellen ovan (i % av 906).

Även för kristendomslärarna gäller, att de manliga lärarna oftare fått utbildning i undervisningsmetodik, medan båda könen fått utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor överhuvudtaget i samma utsträckning (tabell 6.2). Lärare i åldern 31–45 år har här fått mest utbildning medan i biologi den yngsta åldersgruppen fått mest. Fortfarande gäller dock, att de som slutfört sin examen senast har erhållit mest utbildning i undervisningsmetodik. I biologi var det främst lärare med praktisk lärarytelse som erhållit utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. Här gäller detta även för folkskollärare och ämneslärare, medan däremot fil mag med praktisk lärarytelse här är den kategori som i minst utsträckning erhållit sådan utbildning.

6.2.4 Utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning enligt lärarna i samhällskunskap

Något färre bland lärarna i samhällskunskap än bland kristendomslärarna har anggett att de erhållit utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. Svarsfördelningen ser ut på följande sätt (i % av 1 510, se nedan).

Av tabell 6.3 framgår, att kvinnliga lärare fått utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i mindre grad än männen. Lärare i ål-

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor inkl undervisningsmetodik	Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor exkl undervisningsmetodik	Erhöll ej utbildning eller minns ej	Minns ej om undervisningsmetodik	Uppgift saknas
17	13	66	3	1

I vilken huvudsaklig form skedde undervisningen?	Biologi		Kristendoms-k.		Samh.kunskap	
	Antal omnäm- nanden	% (av 808)	Antal omnäm- nanden	% (av 378)	Antal omnäm- nanden	% (av 520)
Föreläsningar	706	87	307	81	432	83
Seminarier	122	15	51	13	40	8
Demonstrationer	77	10	20	5	28	5
Annan form	35	4	43	11	50	10
Summa omnämnan- den I genomsnitt	940	1,2	421	1,1	550	1,1
Minns ej		1		1		2
Uppgift saknas		1		5		2

den 31–45 år har här liksom i kristendoms-kunskap fått mest utbildning. Samma samband som tidigare finns mellan examensår och utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. Ju senare examen desto mer utbildning på detta område.

När det gäller läroarutbildning ser vi, liksom tidigare bland kristendoms-lärarna, att folkskol- och ämneslärare har fått mest utbildning. Skillnaden mot de båda övriga lärarkategorierna är dock här mer markant. Någon skillnad mellan ordinarie och extra ordinarie lärare finns inte här. Extra lärare och timlärare har i lägst utsträckning erhållit utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. Liksom i övriga ämnen gäller här att ju senare examen, desto fler av lärarna har fått utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor.

6.3 Former för utbildningen i sexualkunskap och samlevnadsfrågor

När läraren fick undervisning i sexualkunskap och samlevnadsfrågor, i vilken eller vilka former skedde undervisningen då? Svaren framgår av tabellen överst på sidan.

För samtliga lärarkategorier gäller, att majoriteten av lärarna fått sin utbildning på

föreläsningar. Som den näst vanligaste formen för undervisning kommer seminarier. I genomsnitt har ca 1,1 alternativ angetts, dvs 1 lärare av 8 har fått undervisning i två olika former.

När det gäller de tre specificerade undervisningsformerna föreläsningar, seminarier och demonstrationer har biologilärarna högst frekvenser. Andra former än dessa har använts i högre grad för de blivande lärarna i kristendoms-kunskap och samhällskunskap.

6.4 Omdöme om utbildningen

Lärarnas omdöme om den utbildning de erhållit i sexualkunskap och samlevnadsfrågor framgår av tabellen nederst på sidan (i %).

Ungefär lika stor andel av lärarna anser utbildningen bra som de som anser den dålig eller varken bra eller dålig. Lärare i samhällskunskap tycks vara något mer negativt inställda till den utbildning de erhållit än lärare i övriga ämnen.

6.5 Utbildning som underlag för egen undervisning

Frågeställningen är, om lärarna tyckte att innehållet i den utbildning de själva fått gav

	Bastal	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dålig	Ganska dålig	Mycket dålig	Vet ej	Uppgift saknas
Biologi	808	11	39	25	16	5	1	2
Kristendoms-kunskap	378	13	35	27	12	5	2	5
Samhällskunskap	520	10	32	26	17	10	2	3

	Bastal	Ja	Nej	Vet ej	Uppgift saknas
Biologi	809	22	73	4	2
Kristendomskunskap	380	17	70	7	6
Samhällskunskap	521	14	79	4	2

tillräckligt underlag för den som själv skall undervisa i sexualkunskap och samlevnadsfrågor. Svaren i % framgår av tabellen ovan.

Endast en mindre andel av lärarna anser att utbildningen gett tillräckligt underlag för deras egen undervisning. En stor majoritet av lärarna anser således, att utbildningen i detta avseende varit bristfällig.

Lärarna i samhällskunskap är här, liksom när det gällde omdömet om utbildningen, något mer negativa än övriga lärare.

6.6 Deltagande i fortbildningskurs

6.6.1 Inledning

Vi har tidigare i kapitlet studerat utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med den grundläggande lärarutbildningen. I detta avsnitt och det följande behandlas två former av vidareutbildning i sexualkunskap och samlevnadsfrågor, nämligen frivillig fortbildningskurs och obligatoriska studiedagar. Dessa variabler kan antas mäta vilka lärare som fått tillfälle att delta i fortbildningen, och när det gäller deltagande i fortbildningskurs även deras intresse för ämnesområdet. För dessa variabler ingår samtliga lärare i redovisningen.

6.6.2 Deltagande i fortbildningskurs enligt biologilärarna

Var femte lärare anger att han/hon deltagit i fortbildningskurs som helt eller delvis ägnats åt sexual- och samlevnadsfrågor, vilket framgår av följande tabell (i % av 1 280):

Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
20	78	—	2

Det finns ett starkt samband mellan ålder och deltagande (tabell 6.4). Endast 3 % av lärare under 31 år men 41 % av lärare över 45 år har deltagit. En orsak till detta är givetvis att de äldre lärarna hunnit med fler kurser, haft fler chanser att delta. En annan orsak är att de äldre gynnats vid uttagningen, emedan deras utbildning ansetts vara mest i behov av komplettering. Vad man särskilt lägger märke till när man studerar variabeln orttyp är att lärare i städer med mindre än 30 000 invånare i betydligt lägre grad deltagit i fortbildningskurser. Vidare är det lärare med praktisk lärarutbildning samt de ordinarie lärarna som deltagit i störst utsträckning.

6.6.3 Deltagande i fortbildningskurs enligt lärarna i kristendomskunskap

Jämfört med biologilärarna har en lägre andel kristendomslärare deltagit i fortbildningskurs. Följande svarsfördelning har erhållits (i % av 1 041):

Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
13	85	—	2

Den enda av bakgrundsvariablerna som uppvisar någon skillnad är åldern (tabell 6.5). Liksom för biologilärarna gäller att lärare över 45 år i störst utsträckning deltagit i fortbildningskurser. Mellan de övriga ålderskategorierna finns däremot ingen skillnad.

6.6.4 Deltagande i fortbildningskurs enligt lärarna i samhällskunskap

Som framgår av nedanstående tabell har lärarna i samhällskunskap deltagit i fortbildningskurser i mindre utsträckning än övriga

Ämne		% som ej deltagit i fortbildningskurs
Biologi	Utan hänsyn till bortfallet	78
	Med hänsyn till bortfallet	79
Kristendomskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	85
	Med hänsyn till bortfallet	87
Samhällskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	93
	Med hänsyn till bortfallet	94

lärarkategorier. Svartsfördelningen har följande utseende (i % av 1 591):

Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
6	93	—	1

Någon särredovisning efter bakgrundsdata har inte gjorts, eftersom andelen som svarat ja är så liten.

6.6.5 Bortfallets effekt på deltagande i fortbildningskurs

Nedan ges en sammanställning av bortfallets effekt på denna variabel om vi följer det tidigare gjorda antagandet om bortfallet: att om x % av svarsindividerna inte har deltagit i fortbildningskurs, så har $2x$ % av bortfallsindividerna inte gjort detta. I detta fall får vi då anta att det gäller för 100 % av bortfallet att man inte deltagit. (Se tabellen överst på sidan.)

6.7 Deltagande i studiedagar

6.7.1 Inledning

Man kan förvänta sig att fler lärare deltagit i studiedagar med sexualkunskap och samlevnadsfrågor på programmet eftersom dessa är obligatoriska och inte omfattar lika lång tid som fortbildningskurser. Att så också är fallet kommer vi att se i det följande.

6.7.2 Deltagande i studiedagar enligt biologilärarna

Nästan var tredje lärare i biologi har deltagit i någon studiedag med sexualkunskap och samlevnadsfrågor på programmet, vil-

ket framgår av tabellen nedan (i % av 1 281):

Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
30	67	2	—

En större andel av de manliga lärarna har deltagit än av de kvinnliga (tabell 6.6, 32 resp 26 %). Liksom när det gällde fortbildningskurser ökar deltagarfrekvensen med stigande ålder. Överensstämmelsen med deltagande i fortbildningskurs finns också för lärarutbildning och anställningsform. För båda fortbildningsformerna har lärare utan lärarutbildning lägst deltagarfrekvens och ordinarie lärare den högsta. Skillnaderna är dock mer markerade ifråga om fortbildningskurs.

6.7.3 Deltagande i studiedagar enligt lärarna i kristendomskunskap

En något lägre andel av kristendomslärarna än av biologilärarna har deltagit i studiedagar av här åsyftat slag, vilket framgår av tabellen nedan (i % av 1 041):

Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
25	71	3	1

Samma samband mellan ålder och deltagande finns här liksom då det gällde fortbildningskurs. Deltagarfrekvensen ökar med stigande ålder (tabell 6.7, 11, 22 resp 35 %). Liksom för biologilärarna har manliga lärare högre deltagarfrekvens än kvinn-

Ämne		% som ej deltagit i studiedagar
Biologi	Utan hänsyn till bortfallet	67
	Med hänsyn till bortfallet	69
Kristendoms-kunskap	Utan hänsyn till bortfallet	71
	Med hänsyn till bortfallet	75
Samhällskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	81
	Med hänsyn till bortfallet	82

lika (27 resp 20 %) och ordinarie lärare högre frekvens än övriga. Även här har lärare utan lärarutbildning – nu tillsammans med fil mag utan praktisk lärarutbildning – lägst deltagarfrekvens.

alltså som mest procentskattningarna med 4 procentenheter (för lärarna i kristendoms-kunskap).

6.7.4 Deltagande i studiedagar enligt lärarna i samhällskunskap

Lägst deltagarfrekvens av de tre lärarkategorierna har lärarna i samhällskunskap. Nästa dubbelt så många lärare i biologi som i samhällskunskap har deltagit i studiedagar av detta slag. Svarsfördelningen har följande utseende (i % av 1 591):

Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
17	81	2	—

Samma skillnader som uppstod för ämnen biologi och kristendoms-kunskap finns för ett flertal av bakgrundsvariablerna (tabell 6.8). Således gäller att högst deltagarfrekvens finns bland manliga lärare, äldre lärare och ordinarie lärare. I samhällskunskap har dock lärare utan lärarutbildning deltagit i relativt hög grad (22 %) medan lärare med fil mag-examen deltagit i lägst utsträckning (båda grupperna 8 %).

6.7.5 Bortfallets effekt på deltagande i studiedagar

Med samma antagande om bortfallet som tidigare vid deltagande i fortbildningskurs får vi följande resultat (se tabellen överst).

Det gjorda bortfallsantagandet påverkar

7.1 Inledning

I detta kapitel redovisas den sexual- och samlevnadsundervisning som de olika lärarkategorierna uppger sig ha bedrivit under läsåret 67/68. Undervisningen beskrivs med avseende på dels omfattningen och dels innehållet. Lärarnas sätt att förmedla undervisningen och deras samarbete med andra personer behandlas också, liksom deras bedömning av hur undervisningen uppfattats av eleverna. På de punkter där så är möjligt jämförs lärarnas uppgifter med dem som lämnats av eleverna i årskurs 9 om den undervisning de erhållit.

7.2 Skolöverstyrelsens Handledning i sexualundervisning

7.2.1 Inledning

Skolöverstyrelsen gav 1956 ut en Handledning i sexualundervisning, som innehåller rekommendationer om moment som bör behandlas i de olika årskurserna och dessutom några lektionsexempel. Någon senare utgåva av denna handledning finns inte, varför lärarna är hänvisade till denna för råd och anvisningar.

I enkäten efterfrågas om lärarna har läst handledningen. Svaren ger i och för sig inte besked om vad lärarna grundar sin undervisning på, eftersom möjligheter finns för lärarna att använda annan litteratur. Frågan

har dock ansetts befogad som bakgrund till den undervisning som bedrivits.

7.2.2 Studium av handledningen enligt biologilärarna

På frågan om biologilärarna läst handledningen har följande resultat erhållits (i % av 1 280):

Ja	Nej	Känner ej till handledningen	Uppgift saknas	S:a
88	10	1	1	100

En mycket stor majoritet av lärarna har således läst handledningen och endast ett fåtal känner inte till den.

I tabell 7.1 framgår, att ju äldre lärarna är i desto högre utsträckning har de läst handledningen. Lärare över 45 år har till 94 % studerat denna. Vid samtidig uppdelning på kön och ålder kvarstår tendensen till högre läsfrekvens vid högre ålder för både män och kvinnor.

Lärare med utbildning 2 och 3 har i störst utsträckning läst handledningen (91 %). Att gruppen med övrig utbildning endast har angett detta till 74 % kan troligen förklaras med att den består av lärare utan full behörighet. I denna grupp ingår dessutom många studerande. Vidare framgår av tabell 7.1 att 94 % av de ordinarie lärarna har läst handledningen medan frekvensen sjunker ju mindre fast anställningsformen är.

7.2.3 Studium av handledningen enligt lärarna i kristendomskunskap

Fördelningen för lärare i kristendomskunskap skiljer sig avsevärt från biologilärarnas på frågan om de läst handledningen och ser ut på följande sätt (i % av 1 034):

Ja	Nej	Känner ej till handledningen	Uppgift saknas
48	44	6	1

Knappt hälften av lärarna i kristendomskunskap anger att de läst handledningen mot 88 % för biologilärarna.

De manliga lärarna har studerat handledningen i högre grad än sina kvinnliga kolleger, 52 % mot 39 % (tabell 7.2). Lärarna i 31-45-årsåldern har något högre läsfrekvens än lärarna över 45 år och därefter lärarna under 31 år. Bland biologilärarna hade också den yngsta åldersgruppen lägst procenttal men de båda andra grupperna var omkastade mot vad som gäller för kristendomslärarna. Vid en samtidig uppdelning på kön och ålder erhålles följande fördelning på kristendomslärare som läst handledningen:

	Under 31 år	31-45 år	Över 45 år
Man	45	57	46
Kvinna	25	41	46

För de kvinnliga lärarna finns en tendens att läsfrekvensen ökar med stigande ålder. Bland männen finns den högsta läsfrekvensen hos den mellersta åldersgruppen. Skillnaden i läsfrekvens försvinner med högre ålder.

Sambandet mellan orttyp och läsfrekvens visar på att lärare i »övriga kommuner» studerat handledningen i störst utsträckning, 52 %, men sambandet är inte direkt beroende av befolkningstätheten, vilket framgår av att det inte är linjärt.

Bland utbildningsgrupp 1 och 2 har majoriteten läst handledningen. Lärare med övrig utbildning har liksom när det gällde biologilärarna, lägst läsfrekvens. Det visar sig också att de som undervisat läsåret 67/68 om

sexual- och samlevnadsfrågor i betydligt högre grad har studerat handledningen (tabell 7.3).

7.2.4 Studium av handledningen enligt lärarna i samhällskunskap

Lärarna i samhällskunskap har en läsfrekvens som i stort överensstämmer med kristendomslärarnas och således ligger avsevärt under biologilärarnas. På frågan om de läst handledningen svarar man på följande sätt (i % av 1 583):

Ja	Nej	Känner ej till handledningen	Uppgift saknas
45	47	7	1

Dubbelt så många av de manliga som av de kvinnliga lärarna anger att de läst handledningen (tabell 7.4). Samma tendens fanns bland kristendomslärarna om än inte så stark. För alla lärarkategorierna gäller, att den yngsta åldersgruppen har lägst läsfrekvens. Sambandet för lärarna i samhällskunskap överensstämmer här också med resultatet för kristendomslärarna, dvs den mellersta åldersgruppen har studerat handledningen mest. Vid en samtidig uppdelning på kön och ålder kvarstår tendensen att män läser handledningen mer än kvinnor och de äldre lärarna mer än de yngre.

Liksom för kristendomslärarna gäller här att majoriteten av lärarna med utbildning 1 och 2 har läst handledningen. En överensstämmelse mellan samtliga lärarkategorier finns också vad gäller anställningsformen, där det i samtliga fall är de ordinarie lärarna som har högst läsfrekvens. Om lärarna har undervisat om sexual- och samlevnadsfrågor läsåret 67/68 spelar också in, vilket vi tidigare sett för kristendomslärarnas del. En större andel av dem som har undervisat har läst handledningen (tabell 7.5).

7.3 Undervisning under läsåret 1967/68

7.3.1 Inledning

För att få reda på om lärarna undervisat om sexual- och samlevnadsfrågor ställdes

en något olika formulerad fråga till de tre lärarkategorierna. Detta för att anknyta till de olika områden, som lärarna skall behandla inom sina ämnen. Således tillfrågades biologilärarna om de undervisat i sexualkunskap, lärarna i kristendoms-kunskap om sexualetik och familjekunskap och lärarna i samhällskunskap om samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet.

Vid besvarandet av denna fråga torde en del lärare ha känt tveksamhet inför de svarsalternativ som getts förutom nej-svaret. Genom fel vid utskriften av enkätformuläret har lärarna ifråga om ja-svar getts möjlighet att välja mellan två alternativ som ej fullt svarat mot frågans innebörd. Detta har föranlett en del kommentarer vid sidan av svarsmarkeringarna. Ingenting tyder dock på att något fel härigenom uppkommit.

7.3.2 Undervisning i sexualkunskap enligt biologilärarna

Som framgår av nedanstående resultat har en överväldigande majoritet av biologilärarna angett att de undervisat i sexualkunskap. Följande resultat erhöles på frågan om de gett sådan undervisning (i % av 1 281):

Ja	Nej
96	4

En del av nej-svaren kan troligen hänföra sig till lärare som undervisat endast en del av läsåret. Som framgått av kap 4 ingår dock ej korttidsvikarier i den urvalsram som använts. Någon vidare redovisning efter bakgrundsdata har inte gjorts på grund av nej-gruppens ringa storlek.

7.3.3 Undervisning i sexualetik och familjekunskap enligt lärarna i kristendoms-kunskap

Ungefär 3/4 av kristendoms-lärarna har undervisat om sexual- och samlevnadsfrågor specificerade som sexualetik och familjekunskap, vilket är en betydligt lägre andel än som gällde för sexualkunskap bland biologi-

lärarna. Svaren på om de gett sådan undervisning eller ej ser ut på följande sätt (i % av 1 042):

Ja	Nej
76	24

Den möjlighet till förklaring av en del av nej-svaren som ovan anfördes beträffande biologilärarna kan ej uteslutas. Manliga lärare har undervisat i högre grad än kvinnliga, vilket framgår av tabell 7.6. Någon skillnad att beakta mellan åldersgrupperna finns inte, ej heller då en samtidig uppdelning på kön och ålder görs.

De gifta eller förut gifta lärarna ger i högre utsträckning undervisning än sina ogifta kolleger. Folkskollärarna har givit undervisning i markant mindre utsträckning än lärare med annan utbildning.

De lärare som under sin lärarutbildning fått utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor har i högre grad tagit upp samlevnadsfrågor. Samma sak gäller för de lärare som deltagit i studiedagar eller fortbildningskurs som haft sexualkunskap och samlevnadsfrågor på programmet (tabell 7.7). Dessa resultat visar på att utbildning direkt hänförlig till detta område tycks påverka omfattningen och innehållet i den undervisning lärarna själva gett.

7.3.4 Undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet enligt lärarna i samhällskunskap

Lärarna i samhällskunskap är de lärare som i lägst utsträckning angett att de behandlat sexual- och samlevnadsfrågor, i den bemärkelse som enkätfrågan gällt, nämligen samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet. Frekvensen är dock inte mycket lägre än för kristendoms-lärarna. Svaren på om de gett sådan undervisning eller ej presenteras nedan (i % av 1 591):

Ja	Nej
69	31

Nej-svaren torde delvis kunna hänföras till lärare som undervisat endast del av läsåret (se anmärkning under 7.3.2). Omvänt mot vad som var fallet för kristendomslärarna finns här ingen skillnad mellan könen men däremot mellan åldersgrupperna (tabell 7.8). Andelen lärare som gett undervisning en ifråga är lägre bland de yngsta än bland de övriga åldersgrupperna. Samma resultat erhålles vid en samtidig uppdelning på kön och ålder.

Även vad gäller lärarutbildningen är resultatet omkastade i förhållande till kristendomslärares. Där hade första gruppen lägst frekvens medan den för lärarna i samhällskunskap står för den högsta frekvensen. Cirka 3/4 av de ordinarie lärarna har gett undervisning i samlevnadsfrågor, medan lärare med de övriga anställningsformerna har lägre andel.

Resonemanget att den utbildning lärarna själva fått och som är direkt inriktad på sexualkunskap och samlevnadsfrågor påverkar omfattningen av deras egen undervisning tycks också gälla för lärarna i samhällskunskap (tabell 7.9).

7.3.5 Jämförelse med eleverna i årskurs 9

Det finns en mycket god överensstämmelse mellan lärares och elevers uppgifter om förekomsten av undervisning i sexualkunskap under biologitimmarna. 96 % av lärarna har sagt att de gett undervisning och 92 % av eleverna att de erhållit sådan undervisning. När frågan till eleverna preciseras som undervisning rörande det kunskapsstoff som enkäten behandlat ifråga om sexualkunskap anger likaledes 92 % att de fått denna undervisning och 2 % minns ej. Att sexualundervisning i ämnet biologi förekommer i mycket hög grad bekräftas således genom samstämmigheten mellan lärarnas och elevernas svar.

När det gäller ämnet samhällskunskap har frågan till eleverna försökt klargöra begreppet sexual- och samlevnadsundervisning genom att exemplifiera en rad av de frågor som man skulle kunna tänka sig har tagits

upp under lektionerna i samhällskunskap. På grund av bristande entydighet är, som framhållits i elevrapporten, elevernas uppgifter behäftade med betydande osäkerhet. För lärarna gäller att vissa svårigheter funnits att bestämma vad de nämnda samhällsfrågorna skulle omfatta. Med tanke på ovanstående kan elevernas uppgifter om att 42 % av dem erhållit undervisning ej anses oförenliga med att 69 % av lärarna säger att de bedrivit undervisning.

I elevenkäten har undervisning om sexual- och samlevnadsfrågor i kristendomskunskap endast behandlats i förhållande till tre specificerade frågor nämligen äktenskapets uppgift och innebörd, problem som kan uppstå i ett äktenskap samt olika åsikter beträffande sexuellt samliv. Exakt samma jämförelse mellan elevernas och lärarnas uppgifter som för ämnen biologi och samhällskunskap kan således inte göras men dock en mera begränsad sådan på följande grunder. De kristendomslärare som anger att de undervisat i sexualetik och familjekunskap kan förväntas ha behandlat de tre frågor för vilka eleverna angett undervisningens omfattning. Det bör dock uppmärksammas, att dessa frågor utgör en begränsad del av sexualetiken och familjekunskapen. Ännu en osäkerhetsfaktor är att minst 10 % av eleverna angett att de inte minns om undervisningen behandlat de specificerade frågorna. Med dessa begränsningar i minnet kan vi göra jämförelsen. 53 % av eleverna anger att äktenskapets uppgift och innebörd behandlats, 45 % problem som kan uppstå i ett äktenskap samt 37 % att olika åsikter beträffande sexuellt samliv behandlats. 76 % av kristendomslärarna anger, att de gett undervisning i sexualetik och familjekunskap. Av dessa tre frågor är det troligen äktenskapets uppgift och innebörd som oftast behandlas av lärarna i undervisningen i familjekunskap. Om vi jämför denna fråga med lärarnas svar fås 53 % för eleverna och 76 % för lärarna. Med tanke på de tidigare nämnda begränsningarna kan inte de båda resultaten anses oförenliga.

Ämne		% som ej undervisade
Biologi	Utan hänsyn till bortfallet	4
	Med hänsyn till bortfallet	4
Kristendomskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	24
	Med hänsyn till bortfallet	27
Samhällskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	31
	Med hänsyn till bortfallet	33

7.3.6 Bortfallets inverkan

De förändringar i skattningarna av andelen lärare i resp ämne som ej bedrivit sexual- och samlevnadsundervisning läsåret 67/68 som erhålles då bortfallsantagandet tillämpas framgår av ovanstående tabell.

7.4 Antal lektioner som undervisningen omfattat

7.4.1 Inledning

Under denna punkt redovisas lärarnas uppskattning av hur många lektioner som de ägnat åt undervisningen om samlevnadsfrågor, dvs den undervisning som redogjorts för under punkt 7.3. Endast de lärare som angett att de gett undervisning om samlevnadsfrågor har besvarat frågan. Ofta utgör denna undervisning inte hela lektioner utan kan vara inslag under lektioner som i huvudsak behandlat ett annat område. Det antal lektioner som uppgetts kan således dels vara en summering av spridda inslag och dels hela lektioner som ägnats åt undervisningen.

7.4.2 Antal lektioner enligt biologilärarna

Majoriteten av lärarna har ägnat 5 lektioner eller fler åt undervisningen, vilket framgår av följande svar (i % av 1 231):

1—4 lektioner	5—6 lektioner	7— lektioner	Minns ej, uppg.sakn.
21	36	33	10

I SÖ:s handledning i sexualundervisning finns inte direkt utsagt hur många lek-

tioner undervisningen på detta stadium bör omfatta.

De yngre lärarna har använt flest lektioner för sexualundervisning. Detta gäller för såväl manliga som kvinnliga biologilärare (tabell 7.10). Vidare gäller att folkskollärare samt extra timplärare använt flest lektioner.

7.4.3 Antal lektioner enligt lärarna i kristendomskunskap

Uppgifterna för kristendomslärarna är behäftade med stor osäkerhet, eftersom det är 34 % som inte minns eller för vilka uppgift saknas. Fördelningen på lektioner ser ut på följande sätt (i % av 790):

1—4 lektioner	5—6 lektioner	7— lektioner	Minns ej, uppg. sakn.
52	11	4	34

Att det är så stor andel som inte minns beror troligen på vad som tidigare nämnts, nämligen att undervisningen kan vara spridd i tiden. Svårigheten att minnas alla tillfällen då samlevnadsfrågor behandlats är en förklaring till den stora andelen minns-*ej*-svar. Osäkerheten i resultaten som härigenom uppstått gör att en redovisning efter bakgrundsdata inte är meningsfull.

7.4.4 Antal lektioner enligt lärarna i samhällskunskap

I ännu högre grad än för kristendomslärarna gäller här att resultaten är mycket osäkra på grund av den höga frekvensen minns *ej*, som utgör mer än hälften av alla svar. Den följande fördelningen på antal lektioner säger därför i stort sett endast att den under-

visning som förekommit varit spridd i tiden (i % av 1 100):

1—4 lektioner	5—6 lektioner	7— lektioner	Minns ej, uppg.sakn.
28	7	8	58

Någon redovisning efter bakgrundsdata har här ej ansetts meningsfull.

7.5 Undervisning om särskilda moment

7.5.1 Inledning

Varje lärarkategori har tillfrågats om de har undervisat om vissa angivna moment. Momentens antal varierar från 15 för biologilärarna till 19 för lärarna i samhällskunskap. Momenten är utvalda i samråd med utredningen på så sätt att de dels ansluter till de i handledningen upptagna momenten och dels utgör sådana moment som man kan förvänta att respektive lärarkategori behandlar i undervisningen inom sitt ämne.

Vissa moment har särredovisats efter bakgrundsdata. Valet av moment har gjorts så att sådana moment, som har behandlats minst i förhållande till de övriga moment som gäller för lärarkategorin i fråga har tagits ut. En del av dessa moment som bedömts som mindre intressanta har dock inte

särredovisats.

I första hand redovisas den enkla fördelningen för de olika momenten med procentalen baserade på det antal lärare som svarat ja på den tidigare frågan om man bedrivit sexual- och samlevnadsundervisning (i den bemärkelse som angetts för vart och ett av ämnena). Denna tidigare fråga fungerar alltså som filterfråga för de närmast följande frågorna. I första hand ger frågan om undervisning om de enskilda momenten information i form av rangordning av momentens förekomst i undervisningen. För att ge en uppfattning om hur stor andel av lärarna som behandlat momentet ifråga, oberoende av om de angett att de undervisat om sexual- och samlevnadsfrågor under läsåret 67/68 eller ej redovisas också ja-svaren i % av hela lärarkåren för varje ämne. Genom filterfrågans sätt att fungera (se 7.3.1) utgör den procentuella andel av hela lärarkåren som undervisat om visst moment en minimiskattning, dvs minst angivet procenttal har undervisat härom. Detta gäller speciellt för lärarna i samhällskunskap, eftersom filterfrågan för övriga lärarkategorier fungerat bättre.

I redovisningen efter bakgrundsdata används de först nämnda bastalen, dvs endast sådana lärare är medtagna, som gett undervisning om sexual- och samlevnadsfrågor. Detta är den relevanta redovisningsgrunden

Behandlades de nedan uppräknade momenten i undervisningen i årskurs 9 läsåret 67/68?

Moment	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas	Ja-svar i % av 1281
1. Könsorganens byggnad och funktion	100	—	—	—	95
2. Befruktning	99	—	—	1	95
3. Könssjukdomar	99	—	—	1	95
4. Könsmognad (pubertet)	98	1	—	1	95
5. Havandeskap	98	1	—	1	94
6. Preventivmedel	98	1	—	1	94
7. Abort	95	3	1	1	92
8. Förlossning	94	4	1	1	91
9. Självtilfredsställelse (onani)	89	8	2	1	86
10. Föräktenskapliga sexualförbindelser	88	9	2	1	85
11. Sexuella avvikelser	87	9	3	1	84
12. Hur ett samlag går till	76	21	2	1	73
13. Etiska synpunkter på sexuallivet i annat sammanhang än vid föräktenskapliga förbindelser	72	21	6	1	70
14. Prostitution	39	53	7	1	37
15. Pornografi	34	60	5	2	32

eftersom vi här inte främst är intresserade av frekvenserna utan av om vissa bakgrundsdata kan förklara de resultat vi erhållit.

7.5.2 Undervisning om särskilda moment enligt biologilärarna

Tabellen nederst på föregående sida anger de i formuläret upptagna momenten med uppdelning på om de behandlats i undervisningen eller ej (i % av 1 233). Det moment som tagits upp i störst utsträckning redovisas först och därefter i ordning till det som behandlats minst. Sista kolumnen ger ja-svaren i % av alla biologilärare (1 281).

De 13 första momenten ansluter relativt nära till de punkter som är upptagna i handledningen. Dessa moment har också behandlats i betydligt högre grad än vad gäller momenten 14 och 15.

Momenten 12, 13 och 15 har redovisats efter bakgrundsdata. Vad gäller moment 12, hur ett samlag går till, har lärare som är 45 år eller yngre tagit upp detta i högre grad än de äldre lärarna (tabell 7.11). Lärare i storstäderna har här högst undervisningsfrekvens. Lärare som har den högsta teoretiska utbildningen – kategori 3 och 4 – har i lägre grad än övriga undervisat i detta moment.

Ju mer utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor lärarna fått i desto högre grad tycks de dock ha behandlat momentet (tabell 7.12).

Moment 13, etiska synpunkter på sexuallivet, har de manliga lärarna ägnat sig mer åt än de kvinnliga (tabell 7.13). Ämneslärarna har här behandlat momentet i störst utsträckning. Även här ges en viss antydning till att lärare som fått utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor behandlat momentet i högre grad (75 % för dem som fått utbildning mot 66 % för dem som ej fått, tabell 7.14).

Även moment 15, pornografi, har de manliga lärarna behandlat mest (tabell 7.15). Lärare i de tre första orttyperna har undervisat om pornografi i samma utsträckning medan de skiljer sig från lärarna i de övriga kommunerna, som ägnat sig betyd-

ligt mer åt detta moment. Åter igen ser vi, att det är lärare med den högsta teoretiska utbildningen som varit minst aktiva. Detta gäller ju även för moment 12. Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor ger dock här inga skillnader (tabell 7.16).

7.5.3 Undervisning om särskilda moment enligt lärarna i kristendomskunskap

Lärarna har tillfrågats om de behandlat något eller några av de 17 uppräknade momenten. Resultaten framgår av tabellen på nästa sida. Som för biologi redovisas först hela svarsfördelningen i % av lärare som uppgivit att de bedrivit undervisning (791), i sista kolumnen ja-svaren i % av hela lärarkåren (1 042).

Det moment som behandlats mest har alltså tagits upp av 3/4 av lärarna. För alla moment som är gemensamma för de båda lärarkategorierna gäller, att biologilärarna behandlat dem i större utsträckning.

Momenten 13–16 är redovisade efter bakgrundsdata. Moment 13, seder och bruk i olika länder och olika tider, har behandlats av fler kvinnliga än manliga lärare (tabell 7.17). Detta är ett av de få fall där kvinnliga lärare givit en mer omfattande undervisning än manliga lärare. Lärare under 31 år samt lärare som bor i storstäder har i högre grad än de övriga kategorierna angett, att de behandlat momentet. Detta gäller även för lärare med viss praktisk lärarutbildning. Ju mer utbildning lärarna har fått i sexual- och samlevnadsfrågor, i desto högre grad har de undervisat i detta moment (64, 58 och 45 %, tabell 7.18).

Vad gäller moment 14, pornografi, finns samma samband för kön och orttyp som för biologilärarna. De manliga lärarna samt lärare i övriga kommuner har i störst utsträckning behandlat pornografi (tabell 7.19). Samma gäller för lärare under 45 år. De största skillnaderna mellan lärare med olika utbildning ligger mellan fil mag eller motsvarande med resp utan praktisk utbildning.

Lärare i utbildningskategori 3 – fil mag eller motsvarande med praktisk lärarutbildning – har i mindre utsträckning än övriga

Behandlades de nedan uppräknade momenten i undervisningen i årskurs 9 läsåret 67/68?

Moment	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas	Ja-svar i % av 1 042
1. Hur den kristna religionen ser på samlevnad mellan två människor av skilda kön, familjeliv och sexuella förhållanden	98	2	1	—	74
2. Trohet inom äktenskapet	88	9	3	1	67
3. Skilsmässa	87	10	3	1	66
4. Äktenskapet som institution ur religiös synpunkt	87	9	3	1	66
5. Kärlek som förutsättning för äktenskapet	85	10	5	1	65
6. Föräktenskapliga förbindelser	84	12	3	1	64
7. Abortfrågan ur etisk synpunkt	84	13	3	1	63
8. Olika moraluppfattningar om sexuella förbindelser under uppväxtåren	80	16	4	1	60
9. Hur man inom andra livsåskådningar och religioner ser på samlevnaden mellan två människor av skilda kön, familjeliv och sexuella förhållanden	68	24	6	2	52
10. Familjeplanering i Sverige och andra länder	68	26	4	2	52
11. Sexuallivets betydelse inom äktenskapet	65	26	7	2	49
12. Tidiga och sena äktenskap	56	36	7	2	43
13. Seder och bruk i olika länder och olika tider när det gäller samlevnad mellan två människor av skilda kön, familjeliv och sexuella förhållanden	51	40	6	3	38
14. Pornografi	40	53	6	2	30
15. Sexuella avvikelser (t ex homosexualitet)	35	59	4	2	27
16. Självtilfredsställelse (onani)	27	66	5	2	20
17. Prostitution	24	69	5	2	18

lärare behandlat pornografi. Lärare som själva erhållit utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor har högre frekvens ja-svar än de som inte erhållit sådan undervisning (tabell 7.20).

Även för moment 15, sexuella avvikelser, gäller att det är de lärare som är 45 år eller yngre, och speciellt lärarna under 31 år, som gett mest undervisning om momentet (tabell 7.21). Lärare med utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor har i högre grad gett undervisning om sexuella avvikelser. Detta stämmer med resultaten från flera av de tidigare behandlade momenten (47 och 40 % för dem som fått utbildning, 31 % för dem som ingen fått, tabell 7.22).

Moment 16, onani, har tagits upp i högre grad av manliga lärare och av lärare som är 45 år eller yngre (tabell 7.23). Lärarna i utbildningskategori 3 – fil mag med praktisk lärarutbildning – har inte i lika stor utsträckning som de övriga undervisat om

självtilfredsställelse. Lärare som inte alls erhållit utbildning i sexualkunskap och samlevnadsfrågor har i mycket lägre utsträckning behandlat momentet. Däremot finns här inte någon skillnad mellan de båda grupper som fått olika mycket utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor (tabell 7.24).

7.5.4 Undervisning om särskilda moment enligt lärarna i samhällskunskap

19 olika moment är uppräknade för denna lärarkategori. Vilka dessa är framgår av tabellen på motstående sida (först redovisas hela svarsfördelningen i % av 1 099, i sista kolumnen ja-svaren i % av 1 591).

Den för lärare i samhällskunskap använda specificeringen i filterfrågan »samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet» har förmodligen vållat en del missförstånd.

Då lärare som svarat nej på denna fråga i enkätformuläret instruerats att hoppa över

Moment	Behandlades de nedan uppräknade momenten i undervisningen i årskurs 9 läsåret 67/68?				
	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas	Ja-svar i % av 1 591
1. Samhällets hjälpåtgärder t ex barnavårdsnämndens arbete, familjerådgivning, bostättningslån, mödrapenning och barnbidrag	94	5	—	—	65
2. Familjeplanering i Sverige och andra länder (inkl u-länderna)	90	9	1	—	62
3. Samhällets hjälpåtgärder vid havandeskap och förlossning	86	11	3	1	59
4. Könrollsfrågan	83	14	2	1	51
5. Vad svensk lag säger om förlovning, trolövnin, utomäktenskapliga barns situation, äktenskapsförord, lysning, vigsel, rättigheter och skyldigheter inom äktenskapet, makars och barns arvsrätt, skilsmässa, adoption	78	21	—	1	54
6. Äktenskapet som en social institution	70	26	3	1	49
7. Tidiga och sena äktenskap	63	31	5	1	44
8. Seder och bruk i olika länder och olika tider, när det gäller samlevnad mellan två människor av skilda kön, familjeliv och sexuella förhållanden	47	46	5	3	32
9. Föräktenskapliga förbindelser	45	50	4	1	31
10. Abortfrågan från social synpunkt	44	49	5	2	30
11. Sexualbrott	44	50	5	1	30
12. Pornografi	34	61	4	2	24
13. Tonåringars sexualproblem	32	62	4	2	22
14. Könssjukdomar från social synpunkt	26	68	4	2	18
15. Prostitution	19	76	4	2	13
16. Sexuallivets betydelse inom äktenskapet	18	76	4	2	13
17. Sexuella avvikelser t ex homosexualitet	16	78	5	2	11
18. Verkingen av störningar i det sexuella samlivet	9	87	3	2	6
19. Familjeproblem under klimakteriet	7	90	2	2	5

närmast följande frågor där undervisningens innehåll närmare berörs, erhålles förmodligen en viss men troligen liten underskattning av andelen lärare i detta ämne som tagit upp vissa specificerade moment i sin undervisning. Att så är fallet framgår av att ett antal lärare trots nej-svar på filterfrågan markerat ja för vissa specificerade moment. I dessa fall har vi rättat oss efter markeringarna för moment.

Jämfört med de moment som gäller för kristendoms lärarna är spridningen i resultaten lika stor, men andelen ja-svar är genomgående lägre. Endast för ett av de gemensamma momenten har lärarna i samhällskunskap högre andel ja-svar. Detta gäller moment 2, familjeplanering i Sverige och andra länder. Eftersom lärarna i kristendoms kunskap jämfört med lärarna i biologi genomgående har lägre andel som behand-

lat olika moment, gäller också att lärarna i samhällskunskap har ännu lägre andel.

Momenten 10, 12, 13, 14, 16 och 17 har redovisats efter bakgrundsdata. Moment 10, abortfrågan från social synpunkt, har i högre grad behandlats av lärare i åldern 31 år och mer än av de yngre lärarna (tabell 7.25). De lärare som inte har någon praktisk lärarutbildning har varit mest aktiva när det gäller detta moment. Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor ger här inte någon skillnad (tabell 7.26).

Redovisning efter bakgrundsdata för moment 12, pornografi, visar att de manliga lärarna har behandlat momentet i högre grad än de kvinnliga (tabell 7.27). Samma resultat erhöles även för lärare i de övriga ämnena. Lärare med högsta teoretiska utbildning har lägst frekvens ja-svar, vilket också gällde för biologilärarna. Inte heller

här framträder någon skillnad för variabeln utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor (tabell 7.28).

Moment 13, tonåringars sexualproblem, har behandlats mest av manliga lärare och lärare i åldersgrupp 2 och 3 (tabell 7.29). Samma gäller för lärare i storstäderna. Vi ser, att det åter är lärare med den högsta teoretiska utbildningen, som har behandlat tonåringars sexualproblem i minst utsträckning. Här framträder återigen skillnader i variabeln »utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor» på så sätt, att de som fått sådan utbildning i högre grad har behandlat momentet (tabell 7.30).

Även moment 14, könssjukdomar från social synpunkt, har de manliga lärarna behandlat i störst utsträckning (tabell 7.31). Åldersgrupperna 1 och 3 har i högre grad angett att de tagit upp momentet. Åldersvariabeln ger således inget enhetligt utslag för de olika moment som här har behandlats. Men vi ser som tidigare, att lärare med den lägre teoretiska utbildningen visar de högre frekvenserna. Lärare som har fått utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor inkl undervisningsmetodik har i högre grad än övriga undervisat om momentet (tabell 7.32).

Moment 16, sexuallivets betydelse inom äktenskapet, uppvisar skillnader endast för variabeln lärarutbildning. Lärare utan lärarutbildning visar den högsta frekvensen (tabell 7.33).

Momentet 17, sexuella avvikelser, uppvisar samma skillnader som för moment 16. Lärare utan lärarutbildning har behandlat sexuella avvikelser i större utsträckning än lärare i utbildningskategori 1-4.

7.5.5 Jämförelse med eleverna i årskurs 9

Vad som här skall jämföras är elevernas och biologilärarnas uppgifter om undervisning om preventivmedel. 87 % av eleverna har angett att de fått rätt mycket eller en del undervisning om detta moment, medan 94 % av biologilärarna angett att de undervisat om preventivmedel. Det finns således

en god överensstämmelse mellan de båda uppgifterna.

7.6 Undervisning om andra moment än dem som specificerats i enkäten

7.6.1 Inledning

För att få en uppfattning om alla moment, som lärarna kan ha behandlat, har de även fått ange, om de undervisat om andra frågor än de som beskrivits under punkt 7.5. Om lärarna svarat jakande, har de fått ange, vilka andra frågor undervisningen omfattat.

Som kommer att framgå av det följande, har biologilärarna i betydligt högre utsträckning än de övriga lärarkategorierna tagit upp andra frågor än de specificerade. Eftersom denna grupp är så stor att säkerheten i resultaten blir tillfredsställande, redovisas för biologilärarna vilka dessa ytterligare frågor är.

7.6.2 Undervisning om andra moment än dem som specificerats enligt biologilärarna

Har lärarna behandlat ytterligare frågor? Följande resultat har erhållits (i % av 1 233):

Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
26	41	30	3

En så stor andel som 30 % har angett, att de inte minns. De erhållna resultaten är därigenom behäftade med betydande osäkerhet.

I tabell 7.37 redovisas samtliga moment, som lärarna angett, att de ytterligare behandlat. I genomsnitt har 1,7 moment noterats. Av tabellen framgår att det är vitt skilda frågeställningar som tagits upp. Det rör sig om anatomiska frågor, utvecklingslära, teorier om sexuellt beteende, samhällets åtgärder, ungdomsproblem och andra aktuella frågor. Mest av allt har menstruation och hygien angetts.

7.6.3 Undervisning om andra moment än dem som specificerats enligt lärarna i kristendomskunskap

Som nämndes inledningsvis har kristendomslärarna inte i lika stor utsträckning som biologilärarna behandlat ytterligare moment. Resultaten ser ut på följande sätt (i % av 791):

Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
13	46	39	3

Kristendomslärarna har i ännu större utsträckning svarat att de inte minns. Osäkerheten i resultaten är således stor.

7.6.4 Undervisning om andra moment än dem som specificerats enligt lärarna i samhällskunskap

På frågan om lärarna behandlat ytterligare moment är fördelningen följande (i % av 1 099):

Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
8	48	41	3

Jämfört med de övriga lärarkategorierna har lärarna i samhällskunskap i lägst utsträckning angett, att de behandlat ytterligare frågor.

7.7 Uppvisande av preventivmedel

I det formulär som ställdes till biologilärarna ingick en fråga om de visade preventivmedel i undervisningen. Följande svarsfördelning har erhållits (i % av 1 232):

Ja	Nej	Uppgift saknas
28	71	1

Av kommentarer som några lärare gjort bredvid frågan framgår det, att den uppfattats på något olika sätt. Vissa lärare har svarat jakande på frågan endast om de visat

själva preventivmedlen, medan andra svarat ja om de visat bilder och fotografier eller gjort teckningar av preventivmedel. I hur stor utsträckning de olika tolkningarna gjorts går inte att bestämma. Bland de 28 % som svarat att de visat preventivmedel finns således även en del lärare som endast visat avbildningar.

Ju yngre lärarna är i desto högre grad har de visat preventivmedel (tabell 7.38). För ortstyp finns en tendens att med tilltagande befolkning i orterna tilltar även frekvensen av att ha visat preventivmedel. De största skillnaderna finns emellertid mellan lärare iorstäderna och lärare i övriga ortstyper. Högst frekvens för att ha visat preventivmedel finns hos lärare med övrig utbildning och vidare hos lärare med anställningsformen extra och timlärare. Lärarnas utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor ger inte något större utslag på beteendet härvidlag (tabell 7.39).

7.8 Förekomst av samverkan med annan person i undervisningen

7.8.1 Inledning

I detta avsnitt har lärarna fått svara på om de samverkat med någon kollega eller annan person i undervisningen om samlevnadsfrågor. I de fall då samverkan förekommit har vi frågat vilka kolleger eller andra personer denna har gällt.

7.8.2 Samverkan enligt biologilärarna

Biogilärarnas svar på frågan om de samverkat med någon annan ges nedan (i % av 1 232):

Ja	Nej	Uppgift saknas
44	55	1

Nära hälften av biologilärare som undervisat i sexualkunskap har således haft någon form av samverkan. De manliga lärarna har samarbetat med andra personer mer än de kvinnliga (tabell 7.40). I ortstyperna 2-4 har

Lärare i:

Biologi	Kristendoms-kunskap	Samhälls-kunskap	Barnavård	Annan lärare	Skolläkare	Skolsköterska	Annan person	Uppgift saknas
24	19	14	25	4	2	9	1	2

lärarna haft samverkan i exakt samma utsträckning, medan lärarna i storstäderna i mycket lägre omfattning samarbetat med andra (47 mot 37 %). Lärare med lägst teoretisk utbildning och särskilt ämneslärare, har samarbetat i hög grad med andra. Vem har lärarna samverkat mest med? Svaren framgår av ovanstående tabell (i % av 556).

Det är intressant att se, att 1/4 av de lärare som samverkat med någon annan vänt sig till sina ämneskolleger. En lika stor andel har vänt sig till lärare i barnavård. Mest samverkan har förekommit med andra lärare som i sin undervisning har att ta upp sexual- och samlevnadsfrågor.

7.8.3 Samverkan enligt lärarna i kristendoms-kunskap

Kristendoms-lärarna har inte i lika hög grad som biologilärarna samarbetat med andra personer. Svartsfördelningen är följande (i % av 791):

Ja	Nej	Uppgift saknas
30	67	2

Mellan lärare med olika utbildning finns en skillnad i frekvensen för samarbete. Folkskollärare och lärare utan behörighet har haft mest samverkan. Liksom biologilärarna med utbildning 4 har också dessa kristendoms-lärare lägst frekvens för samverkan (tabell 7.41). Lärarna i kristendoms-

kunskap visar sig inte alls ha samverkat med sina ämneskolleger, vilket i så hög grad förekom bland biologilärarna. Svartsfördelningen på frågan är följande (i % av 260; se tab nederst på sidan).

Majoriteten av lärarna har samverkat med biologilärarna. De har i nästan lika hög grad som biologilärarna samverkat med lärarna i samhällskunskap. Det finns en tendens att även kristendoms-lärarna samverkat mest med andra lärare som undervisar om sexual- och samlevnadsfrågor.

7.8.4 Samverkan enligt lärarna i samhälls-kunskap

Bland lärarna i samhällskunskap har en lägre andel än i de övriga lärarkategorierna samverkat med annan person. I nedanstående tabell redovisas svartsfördelningen (i % av 1 099):

Ja	Nej	Uppgift saknas
27	70	3

Manliga lärare har haft mest samverkan, vilket också gällde för biologilärarna (tabell 7.42). Lärare under 31 år har inte samarbetat med andra personer i så hög grad som de något äldre lärarna. Att lärarna har en viss praktisk lärarutbildning ger utslag på så sätt att de i högre grad samarbetat med andra. De största skillnaderna finns emellertid mellan utbildning 1-2 och de övriga.

Lärare i:

Biologi	Kristendoms-kunskap	Samhälls-kunskap	Barnavård	Annan lärare	Skolläkare	Skolsköterska	Annan person	Uppgift saknas
62	—	16	5	3	1	4	2	7

Lärare i:

Biologi	Kristendoms-kunskap	Samhälls-kunskap	Barnavård	Annalärare	Skolläkare	Skolsköterska	Annan person	Uppgift saknas
58	10	2	11	5	1	4	1	8

Ju fastare anställningsform lärarna har desto mer har de samverkat med andra personer.

På frågan om vem lärarna hade mest samverkan med har följande svar erhållits (i % av 331; se tab ovan).

Liksom kristendoms-lärarna har inte heller lärarna i samhällskunskap samverkat med sina ämneskolleger i någon större utsträckning.

7.9 Vid undervisningen använda hjälpmedel

7.9.1 Använda hjälpmedel enligt biologilärarna

Biologilärarna har fått ange, vilka hjälpmedel de använt i sexualundervisningen. I genomsnitt har lärarna använt 2,6 hjälpmedel och endast 1 % har inte använt några alls. Resultaten framgår av tabellen nedan (i % av 1 231).

I störst utsträckning har således planscher och film eller bildband använts.

Nära 1/3 har angett, att de använt sig av andra hjälpmedel. Vilka dessa hjälpmedel är redovisas i tabell 7.43. Av den tredjedel som angett annat hjälpmedel har 58 % specificerat olika böcker, 19 % optiska hjälpmedel, 17 % skriftliga hjälpmedel, 14 % olika modeller och 37 % övriga hjälpmedel.

7.10 Undervisningsklimat

7.10.1 Inledning

Frågan om någon del av undervisningen om sexual- och samlevnadsfrågor har ägnats åt

frågor från eleverna eller diskussion tillsammans med klassen har ställts till samtliga lärare. Ett ja-svar på denna fråga behöver nödvändigtvis inte betyda att frågor och diskussion verkligen förekommit. Av kommentarer i vissa formulär framgår, att lärarna kan ha svarat ja om de uppmanat till frågor eller diskussion fastän eleverna inte tagit tillfället i akt. De kan också ha svarat ja, fastän de bara ägnat sig åt frågor eller diskussion i en del av klassen eller i någon av klasserna där lärarna undervisat.

7.10.2 Undervisningsklimat enligt biologilärarna

En överväldigande majoritet anger, att de ägnat en del av sexualundervisningen åt frågor eller diskussion. Svaren framgår av nedanstående tabell (i % av 1 234):

Ja	Nej	Uppgift saknas
96	3	—

På frågan om pojkar och flickor undervisats tillsammans har följande svar erhållits (i % av 1 233):

Ja, hela tiden	Ja, en del av tiden	Nej	Uppgift saknas
89	9	1	1

En stor majoritet anger, att samundervisning förekommit. Endast 1 % svarar, att någon sådan inte förekommit. Genom en uppskattning efter svaren på elevernas inställ-

Bandspelare	Film eller bildband	Radio-program	Planscher	Annat	Inga hjälpmedel användes	Uppgift saknas
44	81	14	83	31	1	—

	Mycket positiv	Positiv	Likgiltig	Negativ	Mycket negativ	Vet ej	Uppgift saknas
Flickornas inställning	57	39	1	—	—	—	3
Pojkarnas inställning	49	45	2	—	—	1	4

ning till sexualundervisningen, där lärarna angett flickors och pojkars inställning var för sig, får man fram att knappt 1 % angett enbart pojkars eller enbart flickors inställning. Sådana lärare kan förmodas ha undervisat i en klass, där enbart det ena könet är representerat, och de utgör största delen av dem som svarat nej.

En del av de lärare som angett att samundervisning förekommit en del av tiden kan ha svarat så på grund av att de undervisat i flera klasser, bland vilka någon klass innehållit enbart pojkar eller enbart flickor. Hur många sådana fall det finns går inte att avgöra.

7.10.3 Undervisningsklimat enligt lärarna i kristendomskunskap

Kristendomslärarna har i ungefär samma utsträckning som biologilärarna ägnat viss tid av undervisningen åt frågor och diskussion. Följande svar har erhållits (i % av 790):

Ja	Nej	Uppgift saknas
93	6	1

7.10.4 Undervisningsklimat enligt lärarna i samhällskunskap

Lärarna i samhällskunskap skiljer sig från de övriga lärarkategorierna, när det gäller att ge eleverna möjlighet att fråga och diskutera. 79 % mot över 90 % för de övriga har gett eleverna denna möjlighet. Svaren framgår av tabellen nedan (i % av 1 099):

	Mycket positiv	Positiv	Likgiltig	Negativ	Mycket negativ	Vet ej	Uppgift saknas
Flickornas inställning	34	56	2	—	—	4	4
Pojkarnas inställning	27	56	6	—	—	2	9

Ja	Nej	Uppgift saknas
79	18	3

7.11 Bedömning av elevernas inställning till undervisningen

7.11.1 Inledning

Hur tror lärarna att elevernas inställning till undervisningen om samlevnadsfrågor var? Lärarna har sannolikt gjort en sammanvägning av flera aspekter, som kan läggas på undervisningen. Dessa kan vara innehållet, kvantiteten och metoderna att förmedla kunskaperna. Vad undervisningen skall omfatta framgår av Skolöverstyrelsens rekommendationer men kan naturligtvis modifieras av lärarna. Eleverna kan reagera olika beroende på när undervisningen sätts in och vilken erfarenhet av frågor rörande sexualliv och samlevnad de tidigare hade.

7.11.2 Bedömning av elevernas inställning till undervisningen enligt biologilärarna

Biologilärarna har bedömt elevernas inställning till sexualundervisningen som positiv. Följande resultat har erhållits (i % av 1 233; se tab överst på sidan).

Flickorna antas vara mer positiva än pojkarna. Längre ned på den negativa sidan av skalan än till likgiltig, har lärarna inte ansett sig behöva gå. Den bild man här får av undervisningen ter sig härigenom ytterligt ljus.

7.11.3 Bedömning av elevernas inställning till undervisningen enligt lärarna i kristendoms-kunskap

Först skall vi betrakta kristendomslära-rarnas bedömning av elevernas inställning (i % av 793; se tab nederst på föreg. sida).

Det förefaller som om kristendomslärarna bedömde elevernas inställning som mindre positiv än biologilärarna. Om vi bara ser till de positiva svaren gäller för flickorna procent-talen 90 mot 96 och för pojkarna 83 mot 94. Att dessa olikheter finns, beror dock på att kristendomslärarna i högre ut-sträckning angett att de inte vet, och att de inte besvarat frågan.

En del av uppgifterna som saknas kan förklaras med att vissa klasser enbart består av ettdera könet. Klasser där det enbart finns pojkar och som således redovisas som »uppgift saknas» för flickornas inställning, utgör 2 % och klasser med enbart flickor 6 %. Andelen »uppgift saknas» reduceras därigenom till 2 resp 3 %. Det finns emel-lertid en skillnad för alternativet »mycket positiv». Detta har angetts i betydligt högre grad av biologilärarna. Liksom biologilä-rarna har inte heller kristendomslärarna bedömt några elevers inställning som nega-tiv.

7.11.4 Bedömning av elevernas inställning till undervisningen enligt lärarna i samhälls-kunskap

Liknande resultat som för kristendomslära-rna har här erhållits, dock något mer marke-rade. Resultaten framgår av tabellen nedan (i % av 1 101).

Lärarna i samhällskunskap har i ännu högre grad än kristendomslärarna angett att de inte vet och har också större andel »upp-gift saknas». Med samma beräkningar som

för kristendomslärarna reduceras andelen »uppgift saknas» till 9 % för både flickornas och pojkarnas inställning. Dessa procenttal tillsammans med andelen »vet ej»-svar gör dock att uppgifterna är behäftade med en viss osäkerhet.

Det är intressant att se, att ingen av lärar-kategorierna bedömt elevernas inställning som negativ.

7.11.5 Jämförelse med eleverna i årskurs 9

Man får således en ljus bild av elevernas inställning till sexualundervisningen. Lära-rnas bedömning backas upp av de uppgifter eleverna lämnar om sin principiella inställ-ning till sexual- och samlevnadsundervisning. Eleverna tycker i mycket hög grad att det är bra att sexual- och samlevnadsfrågor tas upp till behandling och flertalet av dem har angett önskemål om mer undervisning än som förekommit. Om man ser till vilket om-döme eleverna ger om den undervisning de fått läsåret 67/68 erhålles vid första påseende en något annorlunda bild. Skillnaderna i sättet att mäta måste dock beaktas här.

Lärarnas svar gäller en bedömning av majoriteten av eleverna i klassen (klasserna), och en negativ minoritet föranleder inte lä-raren att ange att majoriteten av eleverna är negativa. Elevers svar gäller enbart hon-om/henne själv, och det kan därför vara riktigt att en del elever angett sig som nega-tiva utan att läraren behöver ange flertalet som negativa. Det kan också tänkas att ele-ver som ansett undervisningen vara dålig, ändå visat så mycket intresse för ämnesom-rådet, att läraren upplevt deras inställning som positiv. Det får därmed anses tveksamt om ens de relativt stora andelar av eleverna som för undervisningen i kristendoms-kunskap och samhällskunskap betecknat denna som »varken bra eller dålig» eller som »då-

	Mycket positiv	Positiv	Lik-giltig	Negativ	Mycket negativ	Vet ej	Uppgift saknas
Flickornas inställning	26	55	2	—	—	6	11
Pojkarnas inställning	19	52	6	—	—	4	19

lig» (64 % för kristendomskunskap och 57 % för samhällskunskap) kan anses oförenliga med lärarnas uppgifter. Det kan dock noteras att skillnaden mellan biologilärarna och de övriga två kategorierna har sin mot-svarighet på elevsidan.

8.1 Inledning

I detta kapitel skall lärarnas attityder till uppgiften att undervisa i sexual- och samlevnadsfrågor studeras. Attityderna till denna uppgift har här mätts som lärarens intresse för undervisningen, upplevd svårighetsgrad och upplevelse av möjligheterna att bedriva föreskriven undervisning. Mellan lärarnas attityder i detta avseende och den undervisning som bedrivs råder ett ömsesidigt beroende. Dels bidrar erfarenheter från undervisningen till att forma attityderna, dels påverkas undervisningen av lärarnas attityder. Förutom bakgrundsvariablerna kommer här förekomst av sexual- och samlevnadsundervisning samt, vid upplevd svårighetsgrad, förekomst av samverkan i undervisningen att användas som förklaringsvariabler. Även lärarnas utbildning för undervisning i dessa frågor kan tänkas påverka intresset och upplevd svårighetsgrad. Särredovisning kommer även att ske efter denna variabel.

Vid redovisningen av resultat i detta kapitel har genomgående de lärare utslutits, som ansett att sexualundervisning ej bör förekomma i skolan. Som tidigare framgått rör det sig endast om ett fåtal lärare.

Vidare skall, liksom i tidigare kapitel, effekten av bortfallet studeras för vissa utvalda variabler, här intresse för undervisningen och uppgiftens svårighetsgrad.

8.2 Intresse för undervisningen

8.2.1 Intresse för undervisningen enligt biologilärarna

I föregående kapitel har vi sett att 96 % av biologilärarna har angett att de undervisar i sexualkunskap. En övervägande andel anser också att denna undervisning är en intressant uppgift (i % av 1 279; se tab nedan).

92 % av biologilärarna anser alltså att det är mycket eller ganska intressant att undervisa i sexualkunskap.

Uppdelning på bakgrundsvariabler ger skillnader främst för kön, civilstånd och lärarutbildning (tabell 8.1). Männen är mer intresserade än kvinnorna (60 % för mycket intressant mot 50 % bland kvinnorna). Åldersvariabeln ger mycket små skillnader men visar dock på en tendens att intresset minskar med stigande ålder. Vid samtidig uppdelning på kön och ålder ser man att skillnader mellan åldersgrupperna i stort sett enbart gäller för männen och att skillnader-

Mycket intressant	Ganska intressant	Inte särskilt intressant	Inte alls intressant	Ingen åsikt	Uppgift saknas
57	35	6	1	1	1

na mellan män och kvinnor försvinner i den äldsta åldersgruppen. Detta framgår i nedanstående tabell som för varje kategori av lärare visar hur stor andel som tycker att undervisningen är mycket intressant (i %):

	—30	31—45	46— år
Manliga lärare	64	60	55
Kvinnliga lärare	52	48	51

Av de gifta lärarna anser 58 % att det är mycket intressant att undervisa i sexualkunskap. Motsvarande andel bland ogifta biologilärare är 46 %.

Särredovisning efter lärarutbildning ger här inte något entydigt mönster. Utbildningskategori 1 och 4 avviker åt olika håll från övriga ifråga om andel lärare som tycker undervisningen är mycket intressant med 67 % resp 41 % mot 59, 54 och 57 % för övriga kategorier. Skillnaderna ligger dock i fördelningen på mycket eller ganska intressant och försvinner om dessa båda alternativ samredovisas.

I tabell 8.2 redovisas intresse för undervisningen efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med lärarutbildningen. Tabellen ger en antydning till att lärare utan utbildning i mindre grad skulle anse att undervisningen är mycket eller ganska intressant. Skillnaden är dock liten (93 och 94 % mot 86 %).

Någon särredovisning efter förekomst av undervisning i sexualkunskap har inte gjorts för biologilärarna då så stor andel (96 %) har undervisat.

8.2.2 Intresse för undervisningen enligt lärarna i kristendomskunskap

Kristendomslärarna har i lägre grad än biologilärarna undervisat om de angivna momenten, i kristendomskunskap benämnda sexualetik och familjekunskap (96 % i bio-

logi och 76 % i kristendomskunskap) och är också mindre intresserade av att undervisa i sexual- och samlevnadsfrågor. På frågan till kristendomslärarna om de tyckte det var en intressant uppgift att undervisa i sexualetik och familjekunskap erhöles följande svarsfördelning (i % av 1 035; se tab nederst på sidan).

Bland kristendomslärarna tycks det råda större variationer i uppfattningen än bland biologilärarna, redovisning efter bakgrundsdata gav här skillnader i samtliga fall (tabell 8.3).

Manliga lärare är som förut mer intresserade (50 % mot 41 %), de kvinnliga lärarna har dock här svårare att ta ställning (9 % för ingen åsikt). Uppdelning efter ålder visar att de äldsta lärarna är mindre intresserade än de yngre. Vid samtidig uppdelning på ålder och kön erhålles följande svarsfördelning för alternativet »mycket intressant» (i %):

	—30	31—45	46— år
Manliga lärare	56	55	40
Kvinnliga lärare	41	47	39

På samma sätt som hos biologilärarna tenderar skillnader mellan könen att försvinna med åldern.

Gifta lärare är mer intresserade än ogifta (49 resp 37 % för mycket intressant). Samma tendens kunde iakttagas för biologilärarna. Skillnaderna beträffande orttyp ligger huvudsakligen i fördelningen på »mycket intressant» och »ganska intressant» där orttyp 1 och 4 har större andel för det första alternativet.

Redovisning efter lärarutbildning ger inte något entydigt mönster, inte heller är det samma kategorier som för biologilärarna som avviker. Här är det kategori 5 som har högsta andelen för mycket intressant (57 %)

Mycket intressant	Ganska intressant	Inte särskilt intressant	Inte alls intressant	Ingen åsikt	Uppgift saknas
48	38	7	1	5	2

och kategori 3 som har den lägsta (39 %).

Extra lärare och timlärare är mer intresserade (56 %) än övriga lärare (44 resp 45 %).

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen tycks ha större betydelse för intresset för undervisningen när det gäller kristendomslärarna än för biologilärarna (tabell 8.4). Ju mer undervisning man har fått, desto mer intressant tycker man att det är att undervisa. 63 och 53 % av dem som fått undervisning tycker att det är mycket intressant, 42 % av dem som ej fått undervisning anser detsamma.

Även förekomst av undervisning i dessa frågor har stor betydelse för intresset (tabell 8.5). 53 % av dem som undervisat och 30 % av dem som ej undervisat tycker att det är mycket intressant. Här är det naturligtvis två olika aspekter som inverkar. Dels att lärare som inte tycker att det är intressant inte undervisar i dessa frågor, dels att lärare, som av andra anledningar inte har undervisat, har svårt att uttala sig om hur pass intressant det är.

8.2.3 Intresse för undervisningen enligt lärarna i samhällskunskap

Lärarna i samhällskunskap har i mindre grad än lärarna i de båda övriga ämnena undervisat i de områden som här ansetts höra till sexual- och samlevnadsundervisningen. De tycker också i mindre grad än de andra lärarna att det är en intressant uppgift att undervisa i dessa frågor. Svartsfördelningen på frågan om intresset är (i % av 1 583; se tab nedan).

Andelen för mycket intressant var för biologilärarna 57 %, för kristendomslärarna 48 %.

Varken kön, ålder eller civilstånd tycks här ha någon betydelse för intresset för undervisningen (tabell 8.6). Samtidig uppdel-

ning på kön och ålder visar dock att vissa skillnader beroende på ålder kan urskiljas. Detta gäller både för män och kvinnor, för männen minskar intresset dock först i den äldsta åldersgruppen, för kvinnorna redan i den mellersta. Följande tabell anger andel svar för alternativen »mycket» eller »ganska intressant» (i %):

	—30	31—45	46— år
Manliga lärare	77	73	66
Kvinnliga lärare	78	64	67

Uppdelning på orttyp visar att lärare i Stockholm, Göteborg och Malmö skulle vara mera intresserade än framför allt lärare i »övriga städer» (33 resp 22 % för »mycket intressant»). Skillnaden ligger dock på fördelningen mellan »mycket» och »ganska intressant».

Lärarna med den högsta teoretiska utbildningen visar sig vara de minst intresserade (25 och 23 % för »mycket intressant») och de utan lärarutbildning de mest intresserade (36 %).

Lärare i gruppen extra lärare och timlärare är också mer intresserade än ordinarie och extra ordinarie lärare (36 resp 25 och 29 % för »mycket intressant»). Även för kristendomslärarna var dessa kategorier de som var mest intresserade.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor tycks, liksom för kristendomslärarna, ha en viss betydelse för intresset för undervisningen (tabell 8.7). 36 resp 37 % av lärare som fått utbildning i dessa frågor i samband med grundutbildningen tycker att det är en mycket intressant uppgift att undervisa, 24% av dem som ej fått sådan utbildning av anser detsamma.

De som inte har undervisat i samhällsfrågor med anknytning till sexualliv och samlevnad anser dels att undervisningen är

Mycket intressant	Ganska intressant	Inte särskilt intressant	Inte alls intressant	Ingen åsikt	Uppgift saknas
28	44	13	4	11	1

Ämne		% inte särskilt eller inte alls intressant
Biologi	Utan hänsyn till bortfallet	7
	Med hänsyn till bortfallet	7
Kristendomskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	8
	Med hänsyn till bortfallet	8
Samhällskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	17
	Med hänsyn till bortfallet	18

mindre intressant (17 mot 33 % för »mycket intressant»), dels har de svårare att ta ställning (tabell 8.8). Exakt samma mönster framträdde ifråga om kristendomslärarna.

I stort sett kan följande tendenser urskiljas i materialet, även om de inte alltid gäller för alla tre ämnena eller skillnaderna inte alltid är så stora att de skulle beaktas enligt tumregeln: männen är mer intresserade än kvinnorna, yngre lärare och gifta lärare är mer intresserade, och extra lärare eller timlärare är mer intresserade än övriga. För orttyp föreligger olika mönster inom de tre ämnena men orttyp 5 (övriga kommuner) ligger relativt väl till inom alla ämnena. Utbildningskategorierna 3 och 4 är de minst intresserade med undantag av kategori 4 i kristendomskunskap. Lärare som fått utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor anser också i högre grad att undervisningen är intressant, liksom lärare som har undervisat i sexual- och samlevnadsfrågor.

8.2.4 Bortfallets effekt på intresse för undervisningen

Med antagandet att dubbelt så många bland individerna i bortfallet som bland svarsindividerna anser att undervisningen är »inte särskilt» eller »inte alls intressant» fås de svarsandelar som framgår av tab ovan.

Om vårt antagande alltså skulle gälla i verkligheten, kan vi konstatera att bortfallets snedvridande effekt här är obetydlig.

8.3 Upplevelse av svårighetsgraden

8.3.1 Upplevelse av svårighetsgraden enligt biologilärarna

Två frågor rörande svårighetsgraden ingår i enkäten, dels om lärarna generellt sett tycker att det är svårt att undervisa i sexual- och samlevnadsfrågor dels om de tycker några moment är särskilt besvärliga. Svartsfördelningen för biologilärarna är enligt följande (i % av 1 281; se även tab nederst):

Vissa moment särskilt besvärliga:

Ja	Nej	Vet ej	Uppgift saknas
28	65	5	3

Även om endast 13 % anser att det generellt sett är svårt att meddela denna undervisning, så anser dock även en del av de övriga lärarna att vissa moment kan vara särskilt besvärliga.

De lärare som angett att de funnit något eller några moment särskilt besvärliga har uppmanats att ange vilka moment detta gäller och skälen härför. Totalt har 467 omnämmanden gjorts och i genomsnitt har varje lärare som svarat på denna fråga nämnt 1,3 moment. I 221 fall (= 17 % av lärarna i biologi) har momentet »etiska synpunkter på sexuallivet i annat sammanhang än vid föräktenskapliga förbindelser» (tabell 8.9) nämnts. Som skäl för svårigheten

Generellt sett:

Mycket svårt	Ganska svårt	Inte särsk. sv.	Inte alls svårt	Ingen åsikt	Uppgift saknas
1	12	41	43	1	1

att undervisa i detta moment anges främst att det är svårt för läraren att tala om detta p g a de olika moraluppfattningarna, det är svårt att vara objektiv och inte verka moraliserande.

Övriga moment har nämnts av långt färre; 64 lärare har angett momentet »hur ett samlag går till» med den vanligaste motiveeringen »blygsel hos läraren och/eller eleverna»; 50 lärare har nämnt momentet »föräktenskapliga förbindelser» med i stort sett samma motiveringar som vid det först angivna momentet. Dessa moment hör också till dem som relativt få lärare angivit att de undervisat om.

En rangordning av vilka moment som upplevs som särskilt besvärliga kan inte göras utan vidare utifrån sammanställningen i tabell 8.9, då de moment som angivits i formuläret täcker in ämnesområden av olika omfattning. För att t ex kunna avgöra om biologilärarna anser att etiska synpunkter på sexuallivet är svårare att undervisa om än den mer faktabetonade sexualkunskapen, måste en sammanräkning göras av samtliga de moment som kan anses tillhöra respektive område.

Resultaten av den första frågan, om läraren generellt sett anser att det är svårt att undervisa, har särredovisats, däremot inte svaren på frågan om några moment är särskilt besvärliga.

Det måste påpekas att de lärare som angett att det är svårt att undervisa i sexualkunskap kan ha haft olika utgångspunkter för sitt svar. En del av lärarna kanske upplever det som svårt att på ett naturligt sätt behandla ett så pass känsligt ämnesområde, andra lärare kan mera ha menat att det är svårt att få undervisningen så bra och effektiv som de skulle önskat, t ex beroende på bristande utbildning för sådan undervisning hos dem själva, brist på lämpliga hjälpmedel, brist på riktlinjer för den etiska sidan av undervisningen. Särredovisning efter bakgrundsdata (tabell 8.10) ger skillnader främst för ålder och orttyp. Ju äldre lärarna är i ju högre grad har de markerat alternativet »inte alls svårt». En samtidig uppdelning på kön och ålder visar olika mönster för män

och kvinnor. För kvinnorna gäller det linjära sambandet ifråga om ålder och svårighetsgrad, medan det för männen främst är den högsta ålderskategorin som avviker från de båda övriga. För alternativet »inte alls svårt» fås då följande tabell (i %):

	—30	31—45	46— år
Manliga lärare	35	37	57
Kvinnliga lärare	35	45	52

Det funna sambandet mellan ålder och svårighetsgrad kan förklaras på flera sätt. Förhållanden som var för sig eller tillsammans skulle ge ett sådant samband är t ex följande:

a Ju mer erfarenhet av undervisning desto större säkerhet

b Yngre lärare har större krav på undervisningen i detta ämne.

Skillnaderna ifråga om orttyp gäller främst alternativen »inte särskilt svårt» och »inte alls svårt» där orttyp 2 och 4 har helt motsatta fördelningar, 34 resp 46 % för orttyp 2 och 46 resp 39 % för orttyp 4.

Biologilärarnas utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor tycks inte ge någon förklaring till skillnader i upplevd svårighetsgrad (tabell 8.11). Enda nämnvärda skillnaden framträder ifråga om deltagande i fortbildningskurs och gäller där endast skillnader i fördelningen på »inte särskilt» och »inte alls svårt».

Bland lärare som undervisat i sexualkunskap har 56 % av dem som ansett undervisningen mycket eller ganska svår samverkat med annan person. Bland lärare som ansett undervisningen inte särskilt eller inte alls svår har endast 40 resp. 44 % samverkat, vilket framgår av tabell 8.12.

8.3.2 Upplevelse av svårighetsgraden enligt lärarna i kristendomskunskap

Kristendoms lärarna anser i högre grad än biologilärarna att det generellt sett är svårt att undervisa i sexual- och samlevnadsfrågor. De anser däremot inte i lika hög grad att vissa moment är särskilt besvärliga.

Generellt sett:

Mycket svårt	Ganska svårt	Inte särskilt svårt	Inte alls svårt	Ingen åsikt	Uppgift saknas
9	27	36	21	5	2

Svarsfördelningen på de båda frågorna är (i % av 1 034; se även tab ovan):

Vissa moment särskilt besvärliga:

Ja	Nej	Vet ej	Uppgift saknas
20	58	19	3

43 % av biologilärarna angav att uppgiften inte alls var svår medan 21 % av kristendomslärnarna anser detsamma. De senare har också mycket svårare att ta ställning till frågan om något moment är särskilt besvärligt, hela 19 % har här angett »vet ej». Skillnaderna mellan biologi- och kristendomslärnarnas uppfattning om svårighetsgraden kan tänkas ha flera orsaker, t ex skillnad i utbildning, skillnad i ämnesområden. Vilka moment som av kristendomslärnarna upplevs som särskilt besvärliga framgår av tabell 8.13. Totalt har 445 omnämningen gjorts och i genomsnitt har varje lärare som besvarat frågan nämnt 2.1 moment. Spridningen över momenten är dock mycket stor. De moment som främst angivits rör sexuella avvikelser och onani.

Särredovisning efter bakgrundsdata ifråga om uppgiftens svårighetsgrad ger nämnvärda skillnader för kön, civilstånd och lärarutbildning (tabell 8.14). I biologi framträdde inga stora skillnader för just dessa variabler, däremot för ålder och orttyp.

Kvinnliga lärare anser att undervisningen är svårare än manliga lärare (41 resp 34 % för mycket eller ganska svårt). Vid samtidig uppdelning på kön och ålder framträder fortfarande inte några skillnader som kan hänföras till åldersvariabeln. Gifta lärare har i högre grad markerat »inte alls svårt» (22 % mot 11 %), de ogifta är också mera osäkra. Samma tendens kunde urskiljas för biologi, dock inte lika markerad.

Lärarutbildningsvariabeln ger inte heller

här något entydigt mönster. Vid sammanslagning av alternativen »mycket eller ganska svårt» erhålles följande fördelning (i %):

Utbildningskategori:	1	2	3	4	5
	50	32	41	33	27

I stort sett kan alltså sägas att det är manliga lärare, gifta och lärare utan lärarutbildning som anser att uppgiften är minst besvärlig. Samma grupper ansåg också i högre grad än övriga att undervisningen var intressant.

Lärarnas utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor har en viss betydelse för upplevelse av svårighetsgraden (tabell 8.15). 26 % av dem som fått mest utbildning i samband med grundutbildningen anser att det är mycket eller ganska svårt att undervisa, 40 % av dem som ej fått någon undervisning anser detsamma. Även lärare som deltagit i fortbildningskurs inom detta område anser i mindre grad att det är mycket eller ganska svårt (26 % mot 38 %). Deltagande i studiedagar gav däremot ej några skillnader.

På samma sätt som gällde vid intresset för undervisningen framträder skillnader vid uppdelning efter förekomst av undervisning i sexualetik och familjekunskap (tabell 8.16). Lärare som inte har undervisat tycker dels i högre grad att undervisningen är svår dels har de svårare att uttala någon åsikt.

Upplevd svårighetsgrad tycks inte, i motsats till hos biologilärarna, ha någon betydelse för i vilken grad man samverkat i undervisningen med andra personer (tabell 8.17).

8.3.3 Upplevelse av svårighetsgraden enligt lärarna i samhällskunskap

Av lärarna i de tre ämnena upplever kristendomslärnarna sexual- och samlevnadsun-

Generellt sett:

Mycket svårt	Ganska svårt	Inte särskilt svårt	Inte alls svårt	Ingen åsikt	Uppgift saknas
4	21	40	24	9	1

Vissa moment särskilt besvärliga:

Ja	Nej	Vet ej	Uppgift saknas
14	59	23	3

dervisningen som svårast, närmast lärarna i samhällskunskap och minst svår anser biologilärarna att den är. För lärarna i samhällskunskap erhålles följande fördelning på de båda frågorna om svårighetsgraden (i % av 1 583; se tab överst på sidan).

692 omnämmanden har gjorts om moment som ansetts särskilt besvärliga (tabell 8.18). Genomsnittligt har 3,1 moment nämnts av de lärare som svarat på denna fråga. Spridningen över olika moment är stor. De oftast angivna momenten är sexuella avvikelser, angivet i 94 fall, tonåringars sexualproblem, 73 fall, verkningar av störningar i det sexuella samlivet, 66 fall, och sexuallivets betydelse inom äktenskapet, 60 fall. Det vanligaste motivet – av dem som specificerats – är i samtliga fall bristande kunskaper och utbildning hos läraren.

Uppdelning efter bakgrundsdata (tabell 8.19) ger i regel små eller inga skillnader. Materialet ger en antydning om att äldre lärare tycker att det är svårare – tvärtom vad som var fallet i biologi – och att ogifta lärare dels tycker att det är svårare, dels har svårare att ta ställning. Skillnaderna här är dock små och skulle enligt tumregeln inte särskilt beaktas. Samtidig uppdelning på kön och ålder visar att den iakttagna tendensen för ålder i stort sett endast gäller för kvinnliga lärare. Följande fördelning för »mycket» eller »ganska svårt» erhålles:

	—30	31—45	46—	år
Manliga lärare	21	26	29	
Kvinnliga lärare	20	23	35	

Lärare som inte har utbildning som medger behörighet att undervisa på högstadiet är de som anser att undervisningen är minst svår. Andelen i olika lärarutbildningskategorier som anser undervisningen som »inte särskilt» eller »inte alls svår» är nämligen (i %):

Utbildningskategori:	1	2	3	4	5
	71	65	63	61	74

Extra lärare och timlärare tycker att undervisningen är mindre svår än övriga lärare. Samma resultat erhöles bland kristendoms lärare och en svag tendens åt samma håll fanns även bland biologilärarna.

Redovisning efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor ger inte samma entydiga mönster som för de andra ämnena (tabell 8.20). De som fått mest utbildning i samband med lärarutbildningen och de som ingen utbildning fått har ungefär samma andel för »mycket» eller »ganska svårt» (22 resp 25 %), den mellersta gruppen har högre andel (36 %). För svarsalternativen »inte särskilt» och »inte alls svårt» erhålles dock ett linjärt samband, innebärande att ju mer utbildning man fått i desto högre grad tycker man att undervisningen inte är svår (72, 69 resp 62 %).

Särredovisning efter deltagande i fortbildningskurs har inte gjorts här, då så få av lärarna i samhällskunskap deltagit i sådan. Deltagande i studiedagar där sexual- och samlevnadsfrågor behandlats har, liksom i övriga ämnen, inte haft någon betydelse för upplevd svårighetsgrad.

Lärare som inte har undervisat i sexual- och samlevnadsfrågor uttalar inte, som kristendomsläraryrarna gjorde, att de i högre grad anser undervisningen mycket eller ganska svår. Däremot är de även här osäkra och anger i lägre grad än lärare som undervisat att undervisningen är »inte särskilt» eller »inte alls svår» (51 resp 70 % i tabell 8.21).

I vilken mån man har samverkat med annan person i sexual- och samlevnadsundervisningen har här inte något samband med upplevd svårighetsgrad (tabell 8.22). Endast när det gäller biologilärarna har vi funnit ett samband mellan dessa två variabler.

Av detta och motsvarande avsnitt inom övriga ämnen har det framgått att de variabler som använts för att försöka förklara variationer i upplevd svårighetsgrad ofta har haft olika förklaringsvärde inom olika ämnen. I stort sett kan sägas att utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor – med undantag av deltagande i studiedagar – liksom förekomst av undervisning, för de två ämnen detta gäller, är de variabler som genomgående över alla ämnen bäst tycks förklara skillnader. I samtliga ämnen finns också tendenser – dock mer eller mindre starka – till att män, gifta lärare, extra lärare och timplärare, och i viss mån även lärare utan lärarutbildning tycker att undervisningen är mindre svår än övriga lärare.

Ifråga om ålder gäller att yngsta åldersgruppen i biologi tycker att det är svårast, i övriga ämnen tycker äldsta åldersgruppen att det är svårast.

8.3.4 Bortfallets effekt på upplevd svårighetsgrad

Om hänsyn tas till bortfallet, där vi antagit att dubbelt så stor andel av lärarna i bort-

fallet anser att undervisningen är ganska eller mycket svår, erhålles följande andelar för svarsalternativen »ganska» eller »mycket svår»; se tab nederst på sidan).

Inte heller här är bortfallseffekten – med vårt antagande – av någon större betydelse.

8.4 Upplevelse av möjligheterna att bedriva undervisning i önskvärd omfattning

8.4.1 Enligt biologilärarna

Svaren på frågan om lärarna anser att den nuvarande timplanen medger undervisning i önskvärd omfattning ger följande fördelning (i % av 1 279):

Ja	Nej	Vet ej	Uppgift saknas
52	42	5	1

Utgångspunkten för svaren på denna fråga kan vara mycket olika. Varken i läroplan för grundskolan eller i handledningen står angivet hur många timmar sexual- och samlevnadsundervisningen bör omfatta. »Önskvärd omfattning» blir alltså ett subjektivt begrepp. En del lärare relaterar sitt svar till den faktiska tid som de ägnat åt undervisningen, andra kan ha relaterat det till någon »tänkt» tid, som de anser finns implicerad i läroplanen och handledningens föreskrifter. Ytterligare andra lärare kan vara ovilliga att undervisa i seksualkunskap och skyller – kanske omedvetet – på tidsbrist för att slippa ifrån undervisningen. Resultaten kan alltså ej direkt tydas som att lärarna tagit ställning för eller emot en utökning av omfattningen av sexualundervisningen. Det är dock klart att en rätt stor andel av lärarna upplever en viss tidsbrist i detta sammanhang.

Ämne		% mycket eller ganska svårt
Biologi	Utan hänsyn till bortfallet	13
	Med hänsyn till bortfallet	14
Kristendomskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	36
	Med hänsyn till bortfallet	39
Samhällskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	25
	Med hänsyn till bortfallet	27

I tabell 8.23 redovisas denna fråga mot kön och ålder. Männen har i högre grad svarat att de anser att sexualundervisning kan ske i önskvärd omfattning, 55 % mot 48 % för kvinnliga lärare. Den yngsta åldersgruppen har i lägre grad svarat ja än övriga åldersgrupper, men är också mer osäker (högre andel »vet ej»-svar). Vid samtidig uppdelning på kön och ålder framgår att dessa oberoende av varandra förklarar skillnader i svaren. För männen fås ett linjärt samband, medan för kvinnorna den mittersta åldersgruppen har högst andel ja-svar i enlighet med följande tabell (andel ja-svar i %):

	—30	31—45	46—	år
Manliga lärare	50	55	61	
Kvinnliga lärare	37	54	47	

Omfattningen av undervisningen tycks inte ha något samband med upplevelsen av möjligheterna att bedriva undervisning i önskvärd omfattning, i varje fall inte variationer i antalet lektionstimmar (tabell 8.24). Någon redovisning av svaren för dem som ej undervisat kan inte göras då denna grupp är alltför liten. Tabellen kan sägas ge ett uttryck för hur olika utgångspunkterna i själva verket kan vara för lärarna. En del har undervisat endast ett fåtal timmar och tyckt att det är tillräckligt. Att samma andel nej-svar gäller även för lärare som undervisat 7 timmar eller mera kan förklaras på flera olika sätt. Utgångspunkten kan naturligtvis för det första vara att de faktiskt anser att 7 timmar eller något mer inte är tillräckligt. De kan också mena att för att kunna ge önskvärd undervisning = 7 timmar eller något mer, måste de minska ner andra moment inom kursen i biologi och anser därför att timplanen för hela biologikursen skulle vara för knappt tilltagen. En tredje utgångspunkt kan vara att de anser att de moment som rekommenderas i handledningen visserligen kan rymmas inom tillgänglig tid, men att även andra moment bör behandlas.

Även om mycket skiftande resonemang har legat bakom svaren på denna fråga kan man dock konstatera att 42 % av biologilärarna angett att de inte anser att den nuvarande timplanen möjliggör undervisning i sexualkunskap i önskvärd omfattning. Till detta resultat skall då läggas elevernas uppfattning om behovet av mer undervisning i sexualkunskap — 82 % av eleverna har uttalat önskemål om mycket eller något mer undervisning.

8.4.2 Enligt lärarna i kristendomskunskap

På frågan om lärarna anser att den nuvarande timplanen i kristendomskunskap medger undervisning i sexaetik och familjekunskap i önskvärd omfattning erhöles följande resultat (i % av 1 032):

Ja	Nej	Vet ej	Uppgift saknas
30	62	7	9

Kristendomslärarna upplever alltså i högre grad än biologilärarna att undervisning i önskvärd omfattning inte kan ske (62 resp 42 %). Kön tycks inte ha någon betydelse för uppfattningen i denna fråga, knappast heller ålder (tabell 8.25). Vid samtidig uppdelning på kön och ålder ser man dock att för både manliga och kvinnliga lärare ökar andelen ja-svar med åldern. Skillnaderna framträder i olika åldersgrupper för män och kvinnor och ger därför också en viss skillnad mellan könen i den mellersta åldersgruppen, i enlighet med följande tabell (andel ja-svar i %):

	—30	31—45	46—	år
Manliga lärare	22	34	31	
Kvinnliga lärare	24	24	33	

Liksom ifråga om intresset och upplevd svårighetsgrad har även här förekomst av undervisning i dessa frågor betydelse (tabell 8.26). Lärare som inte har undervisat i momenten har i lägre grad svarat ja och har i motsvarande högre grad svårare att ta

ställning. Andelen som anger att man inte anser att undervisning kan ske i önskvärd omfattning skiljer sig dock ej åt i de båda grupperna (63 % bland dem som har undervisat, 59 % bland övriga).

Någon direkt jämförelse med elevernas uttalade önskemål om ökad undervisning i sexualetik och familjekunskap kan ej göras då de här ingående momenten inte har någon exakt motsvarighet i elevundersökningen. Områdena normernas relativitet och normer för sexuellt samliv bland ungdomar i elevernas egen ålder som tagits upp i elevenkäten kan dock sägas inrymmas under sexualetik och familjekunskap. 70 resp 83 % av eleverna har önskat mer undervisning om dessa områden. Eleverna anser alltså inte att behovet av mer undervisning inom dessa områden skulle vara mer befogat än inom sexualkunskap, där 82 % av eleverna önskade mer undervisning. Kristendoms lärarna har dock i högre grad än biologilärarna angett att de anser att timplanen i deras ämne inte medger undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor i önskvärd omfattning. Den skillnad som finns mellan de båda lärarkategoriernas bedömningar motsvaras inte av någon skillnad mellan elevernas bedömningar av behovet av mer undervisning inom de båda ämnena.

8.4.3 Enligt lärarna i samhällskunskap

35 % av biologilärarna och 62 % av kristendoms lärarna ansåg att den nuvarande timplanen för resp ämne inte medgav sexual- och samlevnadsundervisning i önskvärd omfattning. Lärarna i samhällskunskap har på samma fråga svarat enligt följande (i % av 1 582):

Ja	Nej	Vet ej	Uppgift saknas
42	46	10	1

Lärarna i samhällskunskap intar alltså ett mellanläge i förhållande till lärarna i biologi och kristendom men ligger närmare biologilärarna.

Kvinnorna är mer osäkra än männen i

denna fråga och anser också i mindre grad att önskvärd omfattning medges (33 % ja-svar mot 44 % för män enligt tabell 8.27). Äldre lärare har i högre grad än yngre svarat ja (46 resp 36 %). Motsvarande tendenser finns kvar vid samtidig uppdelning på kön och ålder (andel ja-svar i %):

	—30	31—45	46— år
Manliga lärare	38	45	48
Kvinnliga lärare	30	33	39

På samma sätt som i kristendoms kunskap har lärare som inte undervisat i dessa frågor dels i högre grad svarat nej (52 resp 42 %), dels i högre grad inte kunnat ta ställning (tabell 8.28). Siffran 46 % som anger andel lärare som inte anser att timplanen medger undervisning i önskvärd omfattning kan närmast jämföras med den andel elever som uttalat önskemål om mer undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexual- och samlevnad, nämligen 83 %.

9.1 Inledning

Av intervjuundersökningen rörande svenska folkets sexualliv framgår att 86 % av svenska folket i åldrarna 18–60 år anser det riktigt att skolan meddelar sexualundervisning, 5 % ställer sig tveksamma medan 9 % anser att skolan bör avstå (SOU 1969: 2, s 44). Eleverna i årskurs 9 har i hög grad ställt sig positiva till att sexualundervisning ges i skolan. Klimatet för sexualundervisning kan i dessa avseenden sägas vara gynnsamt. Av följande kapitel kommer vidare att framgå att ytterligt få av de i skolan närmast berörda lärarna ställer sig avvisande till att sexualundervisning förekommer. Mindre enighet får antas råda beträffande sexualundervisningens utformning. Variationerna i uppfattning om utformningen skall här studeras dels med avseende på skillnader mellan olika lärarkategorier, dels där så är möjligt, med avseende på olikheter och skillnader mellan lärare, elever resp svenska folket. Den effekt som vårt antagande om bortfallet har skall liksom i tidigare kapitel studeras för några av de variabler kapitlet berör.

9.2 Ansvarsfördelningen skola-hem

9.2.1 Berörda aspekter

Ansvarsfördelningen har här gällt dels allmänt undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor, dels speciellt den etiska sidan av

undervisningen. Enkätfrågorna formulerades att gälla vem som skulle ha det *största* ansvaret, skolan eller hemmet. Någon möjlighet att markera »båda» som svar gavs ej. Det har dock förekommit i betydande utsträckning att ett sådant svar lämnats av lärarna. Detta inverkar naturligtvis på möjligheterna att entydigt tolka resultaten då ju därigenom ej alla lärare svarat på samma fråga. För enkelhets skull kommer vi här att ta fasta på frågeställningen i vilken utsträckning man vill ge skolan största ansvaret, dvs då vi betraktar variationer är det för svarsalternativet »skolan» jämfört med »hemmet» och »både skola och hem».

9.2.2 Ansvarsfördelningen enligt biologilärarna

På frågan om vem man tycker skall ha största ansvaret för att ungdom i skolåldern ges undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor resp den etiska sidan av sexuallivet ger biologilärarna följande svar (i % av 1 281; se tab överst på nästa sida).

Ifråga om sexual- och samlevnadsfrågor synes således skolan överväga, medan det däremot är jämnt ifråga om den etiska sidan av sexuallivet.

Vissa variationer föreligger här vid uppdelning efter lärarnas bakgrundsdata (tabellerna 9.1 och 9.2). Så tycks tex kvinnliga biologilärare vilja ge skolan ett mindre ansvar än vad manliga biologilärare vill. Detta

	Skolan	Hemmet	Båda	Vet ej	Uppgift saknas
Sexual- och samlevnadsfrågor	53	27	17	2	1
Den etiska sidan av sexuallivet	40	41	16	3	1

gäller både sexual- och samlevnadsundervisningen allmänt (47 mot 56 %) och undervisningen om den etiska sidan (31 mot 44 %). Ifråga om den etiska sidan finns vidare skillnader mellan lärare i olika åldersgrupper. De yngsta lärarna, upp till 30 år, ger i lägre grad skolan det största ansvaret än de äldsta lärarna, över 45 år, gör (35 mot 47 %). Vid samtidig redovisning efter kön och ålder visar sig ovan nämnda tendenser i stort sett stå kvar, dvs oberoende av varandra förklarar kön och ålder variationer i synen på ansvarsfördelningen. Vid särredovisning efter lärarutbildning visar sig ifråga om undervisning om den etiska sidan lärare med den högsta teoretiska utbildningen (kategori 3 och 4) ha lägst andel för skolan (23 och 34 %) och gruppen folkskollärare och lärare utan behörighet högst andel (51 %).

Upplevd svårighetsgrad att meddela sexualundervisning synes i viss mån påverka ställningstagandet i ansvarsfördelningen skola-hem ifråga om undervisning om den etiska sidan av sexuallivet (tabellerna 9.3 och 9.4). Ju mindre svårighet man uppger sig ha att meddela sexualundervisning, desto mer vill man ge skolan största ansvaret.

9.2.3 Ansvarsfördelningen enligt lärarna i kristendomskunskap

Kristendomslärarna synes i mindre utsträckning än biologilärarna vilja ge skolan det största ansvaret för undervisningen i sexual- och samlevnadsfrågor. Detta gäller däremot inte ifråga om den etiska sidan av sexuallivet. Kristendomslärarnas svar ges nedan (i % av 1 042).

Liksom fallet var för biologilärare ger kvinnliga lärare i kristendomskunskap skolan mindre ansvar än manliga lärare gör (tabellerna 9.5 och 9.6). Detta gäller både sexual- och samlevnadsfrågor, där kvinnliga lärare till 37 % ger skolan största ansvaret mot 43 % för manliga lärare och undervisning om den etiska sidan av sexuallivet där motsvarande siffror är 36 mot 45 %. Skillnader föreligger även mellan åldersgrupper, för båda frågorna. 50 resp 48 % av de yngsta lärarna ger skolan största ansvaret, mot 33 resp 37 % av de äldsta. Tendensen här är rakt motsatt den som gällde för biologilärare. Vid samtidig redovisning på kön och ålder visar könsskillnaderna en tendens att bli mindre bland de äldre lärarna. Detta torde framgå av tabellen överst på nästa sida som för varje kategori av lärare visar hur många som gett skolan största ansvaret (i %).

Det kan vidare noteras att bland kvinnliga lärare försvinner skillnaderna mellan åldersgrupper ifråga om undervisning om den etiska sidan.

För lärare i olika orttyper gäller för båda frågorna att storstäder har störst andel för skolan och övriga städer med mer än 30 000 inv lägst andel. Variationerna med hänsyn till lärarutbildning visar olika mönster för de två frågorna. I båda fallen har dock grupp 4, med stort inslag av präster, låg andel för skolan.

I någon mån tycks för kristendomslärarna upplevelsen av att bedriva sexualundervisning sammanhånga med synen på ansvarsfördelningen (tabellerna 9.7 och 9.8). Samma tendens framträder som bland biologi-

	Skolan	Hemmet	Båda	Vet ej	Uppgift saknas
Sexual- och samlevnadsfrågor	42	34	22	1	1
Den etiska sidan av sexuallivet	42	34	21	2	1

	Ifråga om sexual- och samlevnadsundervisning				Ifråga om den etiska sidan av sexuallivet			
	—30	31—45	46—	år	—30	31—45	46—	år
Manliga lärare	52	47	34		57	45	39	
Kvinnliga lärare	46	38	32		34	38	33	

	Skolan	Hemmet	Båda	Vet ej	Uppgift saknas
Sexual- och samlevnadsfrågor	48	34	14	2	1
Den etiska sidan av sexuallivet	47	37	12	4	1

lärarna, men något mindre markerad. Andelen som tillskriver skolan största ansvaret är störst bland de lärare som upplever sexualundervisningen som inte alls svår.

9.2.4 Ansvarsfördelningen enligt lärarna i samhällskunskap

Lärarna i samhällskunskap ligger i sin syn på ansvarsfördelningen skola-hem ifråga om undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor någonstans mellan biologilärarna och lärarna i kristendoms-kunskap. Svaren på frågan om vem som skall ha största ansvaret framgår av den andra tabellen överst på denna sida (i % av 1 590).

Av olika bakgrundsdata synes här i första hand kön och ålder vara av betydelse. Ifråga om ansvaret för undervisningen om den etiska sidan av sexuallivet är andelen som ger skolan största ansvaret större bland män än bland kvinnor (49 mot 40 %, tabellerna 9.9 och 9.10). Tendenserna är för båda frågorna, alltså även i fråga om sexual- och samlevnadsfrågor, desamma för biologioch kristendoms-lärare. För både sexual- och samlevnadsfrågor och den etiska sidan gäller att de yngsta lärarna har störst andel för

skolan (59 och 54 %) och de äldsta lärarna lägst andel (42 och 42 %). Ifråga om ålder gäller således samma tendenser som för lärare i kristendoms-kunskap. Vid samtidig redovisning på kön och ålder synes här skillnaderna mellan manliga och kvinnliga lärare öka med åldern (se tab nederst; siffrorna anger % i varje lärarkategori som gett skolan största ansvaret).

Upplevelse av sexualundervisningens svårighetsgrad synes vara av mindre betydelse som förklaring till variationer i den andel som tillskriver skolan största ansvaret för undervisning om den etiska sidan (tabellerna 9.11 och 9.12). Samma tendens framträder dock som för lärare i biologi och kristendoms-kunskap.

9.2.5 Jämförelse med svenska folket

I den tidigare omnämnda intervjuundersökningen bland svenska folket visade det sig att 65 % av männen och 75 % av kvinnorna tyckte att föräldrarna borde ha största ansvaret för att undervisa ungdomen om hur det intima samlivet går till (SOU 1969: 2, s 48). Möjligen kan den betoning som i detta sammanhang gjorts på »det intima

	Ifråga om sexual- och samlevnadsfrågor				Ifråga om den etiska sidan av sexuallivet			
	—30	31—45	46—	år	—30	31—45	46—	år
Manliga lärare	59	48	46		54	48	48	
Kvinnliga lärare	58	43	29		52	39	26	

1 I sexual- och samlevnadsfrågor

Ämne		% hemmet eller både skolan och hemmet
Biologi	Utan hänsyn till bortfallet	44
	Med hänsyn till bortfallet	47
Kristendomskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	56
	Med hänsyn till bortfallet	62
Samhällskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	48
	Med hänsyn till bortfallet	52

2 I etiska frågor

Ämne		% hemmet eller både skolan och hemmet
Biologi	Utan hänsyn till bortfallet	56
	Med hänsyn till bortfallet	59
Kristendomskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	55
	Med hänsyn till bortfallet	61
Samhällskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	49
	Med hänsyn till bortfallet	53

samlivet» minska jämförbarheten i siffrorna. Med denna reservation i minnet kan konstateras att lärarna i högre grad betonar skolans ansvar än svenska folket gör. Det kan vidare noteras att den skillnad som genomgående förelåg mellan manliga och kvinnliga lärare, i det att manliga lärare mer betonade skolans ansvar, har sin motsvarighet bland svenska folket.

9.2.6 Bortfallets inverkan

Med antagandet att dubbelt så stor andel bland lärarna i bortfallet vill ge hemmet största ansvaret (eller skulle ha svarat »båda») erhålles det resultat som framgår av tab överst.

Med det gjorda antagandet kan vi som mest notera en förskjutning med 6 procentenheter bland kristendoms lärare.

9.3 Ansvarsfördelningen inom skolan

9.3.1 Berörda aspekter

Ansvarsfördelningen inom skolans ram har belysts med avseende på två områden, nämligen samlevnadsfrågor och sexualkunskap. Lärarna har därvid fått ange högst tre av sju möjliga personer som lämpliga att ta

hand om sexual- och samlevnadsundervisningen. Svaren på dessa frågor har tagits till utgångspunkt för att speciellt belysa hur de berörda lärarna ser på sin egen roll och i vilken utsträckning de kan tänka sig att låta andra, speciellt skolläkare och utomstående »expert» delta i undervisningen.

9.3.2 Ansvarsfördelningen enligt biologilärarna

Av nedanstående tabell framgår att flertalet av biologilärarna anser sig böra medverka i eller ev ensamma svara för undervisningen i samlevnadsfrågor. En stor majoritet anser dock att lärare i samhällskunskap och kristendomskunskap bör ge en del av denna undervisning. I undervisning i sexualkunskap anser sig praktiskt taget alla biologilärare böra medverka men vill här i högre grad ha medverkan från skolläkare och skolsköterska; se tab överst på nästa sida.

Den fråga som närmast skall belysas gäller hur olika kategorier av biologilärare ser på sin egen medverkan i undervisningen i samlevnadsfrågor. Någon särredovisning för sexualkunskap är som framgår av föregående tabell ej meningsfull. Redovisning efter bakgrundsdata ges i tabell 9.13. Det kan

Till biologilärare

Vem eller vilka anser man bör ha hand om undervisningen på grundskolans högstadium ... (Högst tre alternativ markeras)	i samlevnadsfrågor?		i sexualkunskap?	
	Antal omnämnan	% (av 1 281)	Antal omnämnan	% (av 1 281)
Biologilärare	992	77	1 264	99
Kristendoms lärare	801	63	107	8
Lärare i samhällskunskap	938	73	151	12
Annan lärare i skolan	58	5	43	3
Skolläkare	180	14	514	40
Skolsköterska	141	11	434	34
Någon »expert» utanför skolan	220	17	227	18
Summa omnämnan	3 330		2 740	
I genomsnitt	2,60		2,14	
Undervisning i dessa frågor bör ej förekomma i skolan		1		3

konstateras att variationerna kring procenttalet 77, som gällde för alla biologilärarna, är relativt måttliga, utom i fråga om variabeln lärarutbildning, där folkskollärare och lärare utan behörighet ligger högst (85 %) och grupp 4, fil mag eller motsvarande utan praktisk lärarutbildning, ligger lägst (70 %). Däremot tycks inga skillnader finnas mellan män och kvinnor eller mellan olika åldersgrupper.

Relativt få biologilärare har som framgått av tidigare avsnitt ansett det vara svårt att meddela sexualundervisning. Om man jämför lärare som svarat »inte alls svårt» med övriga finns dock en viss skillnad ifråga om villighet att medverka i undervisningen i samlevnadsfrågor (tabell 9.14), så att de förstnämnda i något högre grad vill medverka (82 mot 75 %).

Den roll man vill ge skolläkaren ifråga om undervisningen i sexualkunskap tycks vid första påseende ej bero av lärarnas kön eller ålder. Emellertid framträder vissa skillnader vid samtidig uppdelning på kön och ålder. Procentuell andel som önskar medverka av skolläkare i undervisningen i sexualkunskap visar sig nämligen för de olika lärarkategorierna vara:

	—30	31—45	46—	år
Manliga lärare	44	38	46	
Kvinnliga lärare	29	43	40	

Dvs, bland de yngre lärarna tycks de manliga i högre grad vilja ha medverkan av skolläkare. Däremot tycks skillnader föreligga beroende på lärarutbildning och anställningsform. Lärare med praktisk lärarutbildning (grupp 1–3) är minst villiga (43, 41 resp 34 %) och grupperna utan, 4–5, de mest villiga (45 resp 57 %) att låta skolläkaren medverka. Samma gäller för extralärare och timplärare jämfört med ordinarie och extraordinarie (tabell 9.15).

Den utomstående expertens roll bedöms något olika av olika kategorier av biologilärare. Några skillnader beroende på kön och ålder synes ej föreligga, varken då dessa studeras var för sig eller då de studeras i kombination. Speciellt gäller att både ifråga om samlevnadsfrågor och sexualkunskap är man mest villig att låta expert medverka i storstäderna och minst villig i gruppen »övriga kommuner» (tabellerna 9.16 och 9.17). Det kan här nämnas att samma tendens återfanns bland eleverna i årskurs 9.

9.3.3 Ansvarsfördelningen enligt lärarna i kristendoms kunskap

Kristendoms lärarna vill i betydligt större utsträckning medverka i eller ha hand om undervisningen i samlevnadsfrågor än i sexualkunskap; se tab överst på nästa sida.

I hög grad vill man dock låta lärare i biologi sköta undervisningen i sexualkunskap.

Den roll som kristendoms lärarna ger sig

Till lärare i kristendomskunskap

Vem eller vilka anser man bör ha hand om undervisningen på grundskolans högstadium ... (Högst tre alternativ markeras)	i samlevnadsfrågor?		i sexualkunskap?	
	Antal omnämmanden	% (av 1 042)	Antal omnämmanden	% (av 1 042)
Biologilärare	491	47	947	91
Kristendomslärare	908	87	311	30
Lärare i samhällskunskap	701	67	118	11
Annan lärare i skolan	60	6	28	3
Skolläkare	210	20	535	51
Skolsköterska	129	12	336	32
Någon »expert» utanför skolan	175	17	200	19
Summa omnämmanden	2 674		2 475	
I genomsnitt	2,57		2,38	
Undervisning i dessa frågor bör ej förekomma i skolan	6		8	

själva tycks variera med bl a lärarutbildning (tabell 9.18) och bedriven undervisning 67/68 ifråga om samlevnadsfrågor (tabell 9.19) och med kön, civilstånd, lärarutbildning, anställningsform (tabell 9.20) och bedriven undervisning 67/68 ifråga om sexualkunskap (tabell 9.21). Lärare i grupp 4, utan praktisk lärarutbildning är mest villiga att undervisa i samlevnadsfrågor (94 %). Samma gäller för kristendomslärare som uppgett att de läsåret 67/68 gav undervisning i sexualetik och familjekunskap. Ifråga om sexualkunskap är kvinnliga lärare mindre villiga att ta på sig undervisning än manliga lärare (23 mot 33 %) liksom ogifta lärare jämfört med gifta (17 mot 32 %). Skillnaderna mellan kvinnliga och manliga lärare visar sig då hänsyn togs till ålder dock i första hand föreliggande bland de äldsta lärarna där 20 % av de kvinnliga mot 36 % av de manliga uppgett att kristendomslärare bör medverka i undervisningen. Återigen gäller ifråga om lärarutbildning att lärare med fil mag utan praktisk lärarutbildning ligger högst (40 %). Samma gäller för extralärare och timlärare jämförda med ordinarie och extraordinarie (41 mot 27 och 20 %). Lärare som bedrev undervisning i sexualetik och familjekunskap 67/68 är slutligen mer benägna att även ta på sig undervisning i sexualkunskap än övriga lärare (32 mot 23 %).

Slutligen skall ifråga om kristendomsläraryrarnas syn på sin egen roll redovisas i vilken

utsträckning denna syn varierar med den svårighetsgrad man upplever att sexualundervisningen har. Det kan då konstateras att både ifråga om samlevnadsfrågor och sexualkunskap gäller att lärare som upplever sexualundervisningen som mycket svår eller ganska svår är mindre benägna att ta på sig undervisning än övriga lärare (tabellerna 9.22 och 9.23).

51 % av kristendomsläraryrarna ansåg att skolläkare borde medverka i undervisningen i sexualkunskap. Variationer vid uppdelning efter bakgrundsdata föreligger här för lärarutbildning och anställningsform (tabell 9.24). Lärare i grupp 4, utan praktisk lärarutbildning ligger främst i hävdandet av skolläkarens roll (62 %). Samma gäller för extra lärare och timlärare (59 %) och extra ordinarie (55 %) jämfört med ordinarie (45 %).

Ifråga om den utomstående expertens roll i samlevnadsfrågor synes skillnader föreligga för lärarutbildning och anställningsform (tabell 9.25). Lärare i grupp 4, utan praktisk lärarutbildning, ligger som tidigare främst. 25 % mot t ex 10 % av ämnesläraryrarna anser att expert bör medverka i undervisningen i samlevnadsfrågor. Vidare gäller att extralärare och timlärare mest (25 %) och ordinarie lärare minst (11 %) accepterar experter. Ifråga om sexualkunskap varierar andelen anhängare av expert med orttyp och lärarutbildning (tabell 9.26). I storstäderna tror man mest på experten, i gruppen övriga kommuner minst (26 mot 13 %). Bland lä-

Till lärare i samhällskunskap

Vem eller vilka anser man bör ha hand om undervisningen på grundskolans högstadium... (Högst tre alternativ markeras)	i samlevnadsfrågor?		i sexualkunskap?	
	Antal omnämmanden	% (av 1 591)	Antal omnämmanden	% (av 1 591)
Biologilärare	829	52	1 507	95
Kristendoms lärare	1 005	63	137	9
Lärare i samhällskunskap	1 224	77	216	14
Annan lärare i skolan	115	7	49	3
Skolläkare	253	16	727	46
Skolsköterska	229	14	636	40
Någon »expert» utanför skolan	344	22	376	24
Summa omnämmanden	3 999		3 648	
I genomsnitt	2,51		2,29	
Undervisning i dessa frågor bör ej förekomma i skolan	5		8	

rare med olika utbildning ligger gruppen »övrigt» högst (26 %) och folkskollärare och lärare utan behörighet lägst (10 %).

9.3.4 Ansvarsfördelningen enligt lärarna i samhällskunskap

Hur lärarna i samhällskunskap ser på ansvarsfördelningen inom skolan framgår av ovanstående tabell.

Även lärarna i samhällskunskap vill således i hög grad att lärare i biologi sköter undervisningen i sexualkunskap.

Variationen i den andel, 77 %, av lärarna i samhällskunskap som själva vill delta i undervisningen i samlevnadsfrågor visar sig vara relativt liten vid särredovisning efter bakgrundsdata (tabell 9.27). Skillnader tycks dock föreligga för lärarutbildning liksom för frågan om man läsåret 67/68 bedrivit undervisning om samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet (tabell 9.28). Lärare i grupp 4, utan praktisk lärarutbildning är minst benägna (68 %) och folkskollärare och lärare utan behörighet mest benägna (81 %) att ta på sig undervisning i samlevnadsfrågor. Likaså gäller att lärare som bedrivit undervisning om samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet är mer benägna än övriga lärare (81 mot 67 %).

Ifråga om sexualkunskap, där totalt 14 % uppgav sig vilja medverka, finns en mindre skillnad mellan manliga lärare och kvinnliga. De förra vill i något högre grad medverka (15 mot 9 %, tabell 9.29). I övrigt är

variationerna relativt små. Lärare som undervisat i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet är något mer benägna än de övriga lärarna att medverka (15 mot 10 %, tabell 9.30).

Då lärarnas upplevelse av svårighetsgraden i att meddela sexualundervisning används för särredovisning visar sig samma tendens som tidigare för kristendoms lärare framträda (tabellerna 9.31 och 9.32). Både ifråga om samlevnadsfrågor och sexualkunskap tycks lärare som upplever uppgiften att meddela sexualundervisning som svår (mycket eller ganska) vara mindre benägna att ta på sig undervisning för egen del.

Kvinnliga lärare i samhällskunskap vill ge skolläkaren en mer framträdande roll i undervisningen i sexualkunskap än manliga lärare (54 mot 43 %, tabell 9.33). Detta gäller dock ej bland de äldsta lärarna. I övrigt finns vid särredovisningen på bakgrundsdata variationer för lärarutbildning. Lärare i grupp 3, med praktisk lärarutbildning ligger här högst (51 %) och ämneslärare lägst (40 %).

Ifråga om synen på den utomstående experten tycks skillnader föreligga för ålder, så att både ifråga om samlevnadsfrågor och sexualkunskap de yngsta lärarna är mest benägna och de äldsta minst benägna att släppa in experten (tabellerna 9.34 och 9.35). För samlevnadsfrågor är 28 % av de yngsta anhängare av experten mot 17 % av de äldsta, i fråga om sexualkunskap 30 % mot 21 %. Då redovisning sker samtidigt för

kön och ålder visar sig dock tendensen närmast försvinna bland manliga lärare ifråga om sexualkunskap och bland kvinnliga lärare ifråga om samlevnadsfrågor. Vidare gäller att de tidigare erhållna skillnaderna för orttyp ej lika klart framträder för lärarna i samhällskunskap. Lärarutbildning ger variationer ifråga om expertens roll i undervisningen i sexualkunskap. Gruppen övriga lärare ligger här högst (31 %) och folkskollärare och lärare utan behörighet lägst (17 %).

9.3.5 Jämförelse med elever i årskurs 9

Då eleverna i årskurs 9 fick uttala sig om vem man i första hand ansåg borde sköta skolans sexualundervisning hänvisade 43 % till utomstående expert mot 31 % för någon av skolans lärare, 12 % för skolläkare och 9 % för skolsköterska. Dessa siffror kan dock inte direkt jämföras med de i detta avsnitt redovisade, eftersom det i elevernas fall varit fråga om ömsesidigt uteslutande alternativ. Man kan dock konstatera att lärarna och eleverna har olika uppfattningar ifråga om expertens och skolläkarens – skolsköterskans roll i undervisningen, på så sätt att eleverna mer framhäver experten och lärarna mer skolläkaren–skolsköterskan.

9.4 Undervisningens etiska inriktning

9.4.1 Alternativen

Följande avsnitt gäller det innehåll man vill att skolans sexual- och samlevnadsundervisning skall ha med avseende på normer för sexuellt samliv. Konkret har detta inneburit att lärarna fått ta ställning till följande fem alternativ för skolans undervisning:

1 Skolan skall lära fasta normer som rekommenderar sexuell avhållsamhet under uppväxtåren och skall motarbeta alla andra uppfattningar;

2 Skolan skall berätta om olika inställningar, tex om både den avhållsamma och den friare sexualmoralen, men rekommendera sexuell avhållsamhet under uppväxtåren;

3 Skolan skall berätta om olika inställningar, men inte ta ställning för någon utan rekommendera eleverna att bilda sig en egen uppfattning;

4 Skolan skall berätta om olika inställningar, men ta ståndpunkt för en friare moraluppfattning som skulle tillåta att man har sexuella förbindelser under uppväxtåren;

5 Skolan skall inte alls ta upp denna fråga utan låta eleverna bilda sig en uppfattning helt på egen hand.

Då svenska folket fick tillfälle att uttala sig i denna fråga erhöles följande svarsfördelning för alternativen 1–4 (det femte ingick ej i intervjuformuläret):

Intervjupersonernas ålder	1	2	3	4
18—23 år	4	33	60	3
24—60 år	20	47	31	2

(Siffrorna hämtade från SOU 1969: 2, s 50.)

Indelningen ovan i åldersgrupper avsåg att skilja dem som enligt nu gällande bestämmelser bör ha fått sexualundervisning från övriga. Som synes föreligger betydande skillnader. Lärarna skall här jämföras med den äldre åldersgruppen.

9.4.2 Biologilärarnas uppfattning om undervisningens etiska inriktning

I enkätformulären bland lärare har till skillnad från det intervjuformulär som användes på svenska folket ingått ett femte alternativ för skolans undervisning, liksom svarsalternativet vet ej. Dessa alternativ har dock utnyttjats i ringa grad och torde ej störa jämförbarheten. Följande svarsfördelning erhålles för biologilärarna (i % av 1 278, 3 lärare som angett att sexualundervisning ej bör förekomma ingår ej):

1	2	3	4	5	Vet ej	Uppg. saknas
2	46	47	1	1	1	2

Det är tydligt att andelen anhängare av den strängaste inställningen är mindre bland biologilärarna än bland svenska folket i ungefär motsvarande ålder, och att fler

bland lärarna tar ställning för att eleverna skall rekommenderas att bilda sig en egen uppfattning.

Vid särredovisning efter bakgrundsdata (tabell 9.36) visar sig kvinnliga biologilärare mera hålla på en avhållsam linje än manliga lärare (52 % för alternativ 2 mot 43 %). Det visar sig emellertid vid samtidig uppdelning på kön och ålder att denna skillnad är störst bland de yngsta lärarna och tenderar att avta med åldern. Procentuell andel som förordar alternativ 2 för skolans undervisning är nämligen i de olika lärarkategorierna:

	—30	31—45	46— år
Manliga lärare	39	43	47
Kvinnliga lärare	52	53	50

Vidare avviker ifråga om orttyp lärare i övriga städer markant från övriga, med en mer avhållsam linje. Samma gäller för ordinarie lärare, jämfört med övriga.

Lärarnas åsikter om den etiska inriktningen har även särredovisats efter åsikt om ansvarsfördelningen skola—hem (tabell 9.37). Några klara skillnader framträder dock ej.

9.4.3 Kristendomslärares uppfattning om undervisningens etiska inriktning

Av lärarna i kristendoms-kunskap har 8 angett att undervisning i sexualkunskap ej bör förekomma. För övriga är svarsfördelningen följande (% av 1 034):

1	2	3	4	5	Vet ej	Uppgift saknas
7	55	32	1	2	1	3

En ökad andel för alternativ 2, som innebär att skolan skulle berätta om olika inställningar, men rekommendera sexuell avhållsamhet, kan noteras jämfört med biologilärarna. Även kristendomslärares har dock lägre andel än svenska folket för alternativ 1, den strängaste linjen.

Inga skillnader föreligger mellan manliga och kvinnliga lärare i kristendoms-kunskap

(tabell 9.38). Av övriga bakgrundsdata ger ålder upphov till skillnader så att alternativ 3, som innebär att skolan inte tar ställning utan rekommenderar eleverna att bilda sig en egen uppfattning, har flest anhängare bland de yngsta kristendomslärares (42 %) och minst bland de äldsta (23 %). Denna tendens visar sig hålla även vid samtidig redovisning på kön. Ifråga om lärarutbildning framträder en markant avvikelse för grupp 4, utan praktisk lärarutbildning, med lägsta andelen anhängare av alternativ 3 (18 %). Slutligen gäller att extralärare och timlärare i mindre grad ansluter sig till detta alternativ än ordinarie och extra ordinarie (24 mot 34 och 38 %).

Kristendomslärares som ger skolan största ansvaret för undervisningen om den etiska sidan av sexuallivet ansluter sig i högre grad än övriga till alternativ 3 (tabell 9.39). Bland de förstnämnda är 40 % för alternativ 3, bland dem som gett hemmet det största ansvaret eller både skolan och hemmet ansvar är motsvarande 22 resp 30 %.

Slutligen skall särredovisning göras efter i vilken utsträckning man läsåret 67/68 meddelat undervisning i sexualetik och familjekunskap (tabell 9.40). Några skillnader föreligger ej, dvs de lärare som enligt egen uppgift gav sådan undervisning, vars effekt studerats i elevenkäten i årskurs 9, avviker i sin uppfattning om undervisningens etiska inriktning ej från övriga lärare.

9.4.4 Samhällskunskapslärares uppfattning om undervisningens etiska inriktning

Lärarna i samhällskunskap visar sig ha den största andelen anhängare av den friare inställningen, alternativ 3, av de tre lärarkategorierna (fördelningen på alternativ i % av 1 581; 8 lärare som uppgett att undervisning i sexualkunskap ej bör förekomma ingår ej):

1	2	3	4	5	Vet ej	Uppgift saknas
2	39	52	2	2	1	1

De är därmed den lärargrupp som ligger närmast den tidigare redovisade yngsta grup-

pen av svenska folket, i åldern 18–23 år. Skillnader föreligger här ej för kön men dock mellan olika åldersgrupper (tabell 9.41). De yngsta har den största anslutningen till alternativ 3 (62 %) och de äldsta lärarna den minsta (33 %). Vid samtidig redovisning på kön visar sig denna tendens kvarstå. Vidare avviker ifråga om lärarutbildning grupp 3, fil mag eller motsvarande med praktisk lärarutbildning, och gruppen övriga lärare med hög andel för alternativ 3 (58 och 64 %, mot 43–46 % för övriga grupper). Slutligen kan noteras att bland lärarna i samhällskunskap har de ordinarie den lägsta anslutningen till den friare linjen (48 %) och extralärarna och timlärarna den högsta (63 %).

Lärarnas syn på ansvarsfördelningen skola-hem visar inte något samband med uppfattningen om undersökningens etiska inriktning (tabell 9.42). Samma gäller vid särredovisning efter i vilken utsträckning man läsåret 67/68 bedrivit undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet (tabell 9.43).

9.4.5 Jämförelse med eleverna i årskurs 9

Av eleverna i årskurs 9 ansåg relativt få, 12 %, att skolan söker hävda en avvisande inställning ifråga om sexuellt samliv mellan ungdomar i elevernas egen ålder. 55 % tillskrev skolan en ansvars- och självständighetsbetonande linje, innebärande att man bör bilda sig en egen uppfattning att handla efter. Förhållandet är alltså att den andel av eleverna som tillskriver skolan en avvisande inställning är mindre än den andel bland lärarna som anser att skolan bör rekommendera avhållsamhet.

9.4.6 Bortfallets effekt

Beträffande bortfallet antages i detta fall andelen anhängare av alternativ 1 eller 2 vara dubbelt så stor som bland dem som inte svarat, vilket för kristendomslärnarnas del innebär att alla i bortfallet skulle vara anhängare av alt 1 eller 2. Resultatet för de tre kategorierna av lärare framgår av tab nederst.

9.5 Vilka moment bör tas upp i sexual- och samlevnadsundervisningen?

Tre aspekter skall här tas upp till behandling. Dessa gäller:

1 moment man anser det olämpligt att undervisa 14–16-åringar om;

2 moment som bör förläggas tidigare; och

3 ytterligare moment som bör ingå i sexual- och samlevnadsundervisningen.

Av biologilärarna har 6 % angett att något eller några av de moment som föreskrivs för 14–16-åringar är olämpliga. Med den tumregel som här tillämpats att icke i annat än undantagsfall redovisa procenttal baserade på uppgifter från mindre än 100 lärare skall dessa 6 % ej närmare fördelas på uppgivna moment. Vi kan dock konstatera att någon enighet om de olämpliga momenten knappast föreligger. Av de 19 moment som specificerats i enkätfrågan har 11 moment nämnts som olämpliga av en eller flera lärare.

Över hälften av biologilärarna, 57 %, har däremot ansett att vissa moment bör förläggas till tidigare stadier. Även här finns en betydande spridning över de 19 föreskrivna momenten, liksom i de motiveringar lärarna

Ämne		Undervisningens etiska inriktning. % anhängare av avhållsam linje
Biologi	Utan hänsyn till bortfallet	48
	Med hänsyn till bortfallet	50
Kristendoms-kunskap	Utan hänsyn till bortfallet	62
	Med hänsyn till bortfallet	64
Samhällskunskap	Utan hänsyn till bortfallet	41
	Med hänsyn till bortfallet	46

Lärare i	Bör sexualundervisning ges till pojkar och flickor tillsammans?					Uppgift saknas
	Bastal	Ja, hela tiden	Ja, delvis	Nej	Vet ej	
Biologi	1 280	83	15	1	1	—
Kristendomskunskap	1 034	64	24	7	4	1
Samhällskunskap	1 582	71	19	4	5	1

ger (tabell 9.44). Totalt har 731 biologilärare nämnt 2 491 moment, inklusive svaret att all sexualundervisning bör ges tidigare (33 omnämmanden) och ej specificerade svar (42 till antalet). I första hand anser man att moment nr 1, könsorganens byggnad och funktion, och moment 17, menstruation och hormonerna, bör förläggas tidigare. Om samtliga biologilärare, som uppgett att undervisning i sexualkunskap bör förekomma (1 278) används som bastal erhålles 37 % resp 33 % för dessa moment. Generellt gäller beträffande lärarnas motiveringar för tidigareläggningar att elevernas tidigare könsmognad främst nämnes, men i viss utsträckning även elevernas frågor och visade intresse samt den tidigare sexuella debuten bland eleverna.

14 % av biologilärarna har angett att ytterligare moment utöver de 19 föreskrivna bör tas upp i undervisningen. Någon genomgående linje i de ämnen som föreslås synes dock ej föreligga, till stor del torde de kunna sägas representera olika detaljaspekter av de moment som föreskrivs. Genom den spilttrade bild svaren ger förefaller en specificerad redovisning ej meningsfull.

Av kristendoms lärarna har 8 % uppgett att de anser något eller några moment vara olämpliga att undervisa om. Liksom fallet var ifråga om biologilärarna är spridningen stor över de 19 momenten.

I fråga om moment som bör förläggas tidigare anser 40 % av kristendoms lärarna att sådana moment finns. I första hand nämns även här moment 1 och 17 (tabell 9.45). Även ifråga om motiveringar är bilden likartad.

Slutligen har 12 % av kristendoms lärarna ansett att ytterligare moment utöver de föreskrivna bör ingå i undervisningen.

Av lärarna i samhällskunskap anger 6 %

att något eller några moment är olämpliga att undervisa om. Spridningen över moment som anges är även här betydande. 43 % anser att det finns moment som bör förläggas tidigare. Liksom övriga lärare nämner man i första hand moment 1, könsorganens byggnad och funktion, och moment 17, menstruation och hormoner (tabell 9.46). Motiveringarna visar också samma mönster. I denna lärarkategori vill slutligen 11 % att ytterligare moment utöver de föreskrivna skall tas upp.

9.6 Samundervisning mellan pojkar och flickor

Den sista frågan som skall behandlas i detta kapitel gäller lärarnas uppfattning om lämpligheten av samundervisning mellan pojkar och flickor. I ovanstående tabell redovisas svarsfördelningen på denna fråga för de tre lärarkategorierna.

I samtliga fall erhålles en stor majoritet för samundervisning. Skillnader mellan lärare i olika ämnen synes dock föreligga. De motiveringar lärarna ger för delad undervisning är att detta möjliggör friare diskussioner, elevernas blyghet är annars ett hinder. Ifråga om moment där skild undervisning bör ske har man i första hand nämnt menstruation och hygien samt preventivmedel (tabell 9.47).

10.1 Allmänt

Sexual- och samlevnadsundervisning är sedan 1956 obligatorisk i skolorna. Även om sexuallivet i och för sig av de flesta betraktas som ett högst privat område, torde relativt få motsätta sig att samhället medverkar till kunskapsinhämtande på detta område. Däremot torde delade meningar råda om vilken grad av konkretion som skall prägla skolans undervisning liksom om den attityd- och normbildning undervisningen skall syfta till. Förväntningar ställs från olika håll, från samhällets sida, från föräldrar och från elever, på den roll lärarna därvid skall spela.

Föreliggande rapport har behandlat denna roll från lärarnas synpunkt. Resultat har presenterats från en enkätundersökning bland de lärare i biologi, kristendoms-kunskap och samhällskunskap som läsåret 67/68 undervisade i grundskolans årskurs 9. Undersökningen är en del av det uppdrag Statistiska centralbyråns utredningsinstitut har för Utredningen rörande sexual- och samlevnadsfrågor i undervisnings- och upplysningsarbetet (USSU). I en tidigare rapport (SOU 1969: 8) har presenterats en annan del av detta uppdrag, nämligen resultaten av en enkät bland de elever som läsåret 67/68 gick i årskurs 9. Denna enkät har belyst effekten av den sexual- och samlevnadsundervisning vars *bakgrund på lärarsidan* föreliggande rapport presenterat, liksom elever-

nas syn på lärarnas roll i sexual- och samlevnadsundervisningen.

Dessa två enkäter har syftat till att, för den obligatoriska skolutbildningens sista år, ge en översiktsbild av nuläget ifråga om sexual- och samlevnadsundervisningens effekt på elevsidan och *bakgrund på lärarsidan*. Lärarenkäten har speciellt inriktats på att belysa följande områden:

- a lärarnas utbildning för att bedriva sexual- och samlevnadsundervisning;
- b under läsåret 67/68 bedriven undervisning;
- c upplevelse av att bedriva sådan undervisning; och
- d åsikter om lämplig utformning.

Undersökningen har vänt sig till samtliga de lärare i biologi, kristendoms-kunskap och samhällskunskap som läsåret 67/68 undervisade i grundskolans årskurs 9, vanliga klasser, och som ej var föremål för studium i en annan av utredningsinstitutets undersökningar. Denna senare grupp omfattar ca 30 % av lärarna. Urvalsförfarandet medger dock uppräknig av resultaten till totalnivå, dvs någon inskränkning i möjligheterna att generalisera för hela den lärarkår det gäller föreligger ej.

Undersökningen har genomförts i form av postenkät under hösten 1968. Första ut-sändning skedde den 16 september. Efter två påminnelsebrev gjordes uppföljning via telefonkontakter från utredningsinstitutets lokalombud. Bortfallet av lärare uppgick

bland biologilärarna till 3,7 %, bland lärarna i kristendomskunskap till 8,4 % och bland lärarna i samhällskunskap till 5,4 %.

Då det inte kan uteslutas att bortfallet varit selektivt har vissa antaganden därom gjorts och effekten prövats på de resultat som erhålles för en del av undersökningens variabler.

Målsättningen att i enkätformuläret täcka in en mängd olika områden torde i vissa fall ha medfört brister i konkretion och entydighet. Vidare gäller att den höga grad av strukturering det varit nödvändigt att ge enkätformuläret medfört att lärarna på vissa punkter ansett det vara alltför förenklat och onyanserat. Vid analysen av resultaten har eftersträvat att dessa förhållanden beaktas.

10.2 Lärarnas utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning

Kartläggningen av lärarnas utbildning gäller dels den utbildning de fått i samband med den grundläggande lärarutbildningen, dels vidareutbildning för undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor.

Ca 90 % av biologilärarna har uppgett att de haft någon form av lärarutbildning. Av dessa har drygt 2/3 uppgett att de fått undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor under sin lärarutbildning. Av kristendoms-lärarna har 87 % grundläggande lärarutbildning. Ca 40 % av dessa har i samband med denna fått utbildning i sexual- och samlevnadsundervisning. Lärarna i samhällskunskap har till 95 % lärarutbildning, 1/3 av dessa har utbildning i sexual- och samlevnadsundervisning. En betydligt lägre andel, 38 %, av de biologilärare det gäller har uppgett att de fått lära sig undervisningsmetodik i samband med denna undervisning. Motsvarande för lärare i kristendomskunskap och samhällskunskap är 17 resp 17 %. För lärare i alla tre ämnena gäller att ju senare man tagit sin examen, desto större är chansen att man fått lära sig undervisningsmetodik i sexual- och samlevnadsfrågor. Ifråga om biologilärarna slår detta igenom också i åldersvariabeln, så att de yngre lärarna i högre grad fått lära sig undervisningsmetodik än de äldre.

Av de lärare som fått sexual- och samlevnadsundervisning i sin lärarutbildning har majoriteten ansett att denna undervisning varit otillräcklig som underlag för att själv bedriva undervisning.

Två former av vidareutbildning har tagits upp. 20 % av lärarna i biologi uppger att de deltagit i fortbildningskurs som helt eller delvis ägnats åt sexual- och samlevnadsfrågor. Bland kristendoms-lärare är motsvarande 13 % och bland lärare i samhällskunskap 6 %. Här gäller både för lärare i biologi och kristendomskunskap att de äldre lärarna deltagit i högre grad.

Deltagande i studiedagar med sexualkunskap och samlevnadsfrågor på programmet har förekommit i större utsträckning. Här har 30 % av biologilärarna deltagit, 25 % av lärarna i kristendomskunskap och 17 % av lärarna i samhällskunskap. Även här gäller att deltagandet ökar med åldern. Vidare är deltagandet större bland manliga än bland kvinnliga lärare.

Lärarnas utbildning ger en del av deras förutsättningar för att fylla rollen som förmedlare av kunskaper och attityder i sexual- och samlevnadsfrågor. Denna variabel har därför använts som möjlig förklaring av variationer i lärarnas beteende och anpassning till rollen.

10.3 Översikt över bedriven undervisning

Som bakgrund till den undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor man bedrivit under läsåret 67/68 kan nämnas att av biologilärarna har 88 % uppgett att de läst SÖs handledning i sexualundervisning, av lärarna i kristendomskunskap 48 % och av lärarna i samhällskunskap 45 %.

Sexual- och samlevnadsfrågor är ett vidsträckt begrepp, som då det knutits till den undervisning som bedrivits i de tre ämnena getts olika specificeringar. Biologilärarna har i hög grad gett undervisning i sexualkunskap under läsåret 67/68. 96 % säger sig ha gjort detta. Denna siffra rimmar väl med uppgifter från elevenkäten, där 92 % uppger sig ha fått sådan undervisning. 76 % av lärarna i kristendomskunskap uppger att de

gett undervisning i sexualetik och familjekunskap. Av lärarna i samhällskunskap uppger 69 % att de berört sexual- och samlevnadsfrågor i bemärkelsen samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet. Någon rimlig anledning har ej framkommit att anse denna siffra oförenlig med elevernas uppgifter.

Majoriteten av biologilärarna, 69 %, uppger sig ha ägnat 5 lektioner eller mer åt undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor. 1/5 har uppgett att de ägnat 4 eller färre lektioner åt sexualundervisning.

94 % av biologilärarna uppger att de gett undervisning om preventivmedel. Även här föreligger god överensstämmelse med elevenkäten, där 87 % av eleverna angett att de fått rätt mycket eller en del undervisning om detta moment.

Biologilärarna uppger även i övrigt att de i hög grad behandlat de moment som handledningen föreskriver för årskurs 9. Sålunda har t ex 95 % behandlat könsorganens byggnad och funktion, 86 % självtillfredsställelse, 85 % föräktenskapliga sexualförbindelser och 76 % hur ett samlag går till. Slutligen anger 34 % att de behandlat pornografi.

Då tre av momenten, nämligen (a) hur ett samlag går till, (b) etiska synpunkter på sexuallivet och (c) pornografi, redovisas med uppdelning på olika lärarkategorier, visar det sig att manliga lärare i högre grad undervisar om dessa än kvinnliga lärare.

För lärarna i kristendomskunskap gäller att de moment man främst tagit upp avser etiska synpunkter medan däremot moment som sexuella avvikelser och självtillfredsställelse behandlats i betydligt mindre omfattning.

Lärarna i samhällskunskap har främst ägnat sin undervisning åt samhällets hjälpåtgärder, familjeplanering, könsrollsfrågan och lagstiftningen.

En aspekt på undervisningens grad av konkretion ger frågan om uppvisande av preventivmedel. Av de biologilärare som uppgett att de bedrivit undervisning i sexualkunskap under läsåret, vilket alltså gäller för största delen av lärarna, har 28 % an-

gett att de visat preventivmedel. Några skillnader synes på denna punkt ej föreligga mellan manliga och kvinnliga lärare. Däremot gäller att ju yngre lärarna är, i desto högre grad har de visat preventivmedel.

10.4 *Upplevelse av att ge undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor*

Det torde råda ett ömsesidigt beroende mellan lärarnas upplevda anpassning till rollen och deras beteende i rollen. Upplevelsen att rollen är besvärlig eller ointressant påverkar den undervisning man ger liksom naturligtvis erfarenheter i undervisningen färgar av sig på ens sätt att beskriva upplevelsen.

92 % av biologilärarna har ansett uppgiften att undervisa i sexualkunskap som mycket eller ganska intressant. En viss skillnad finns här mellan manliga och kvinnliga lärare så att de förra har större andel svar av typen mycket intressant. Denna skillnad finns dock ej bland de äldsta lärarna.

Bland kristendoms lärarna uppger 86 % att de funnit uppgiften att undervisa i sexualetik och familjekunskap mycket eller ganska intressant. Liksom ifråga om biologilärarna är här manliga lärare mer intresserade. Samma gäller för de yngre lärarna. På samma sätt som för biologilärarna tenderar skillnaderna mellan manliga och kvinnliga lärare att försvinna med åldern.

Lärarna i samhällskunskap har i mindre grad än lärarna i de båda övriga ämnena, framförallt biologi, undervisat på de områden som i enkäten ansetts höra till sexual- och samlevnadsundervisningen. De tycker också i mindre utsträckning än övriga lärare att det är en intressant uppgift att undervisa i dessa frågor. 72 % har ansett uppgiften att undervisa i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet vara mycket eller ganska intressant. Intresset synes för dessa lärare minska med åldern.

I fråga om uppgiftens svårighetsgrad anser 13 % av biologilärarna att uppgiften att meddela undervisning i sexualkunskap är mycket eller ganska svår. Denna upplevelse av svårigheter tenderar att avta med åldern. En större andel, 28 %, har ansett att vissa

moment är särskilt besvärliga att undervisa om. De moment som i första hand upplevts som besvärliga att undervisa om gäller olika etiska synpunkter på sexuallivet, med motiveringarna att det är svårt att undervisa om detta på grund av de olika moraluppfattningarna, svårigheten att vara objektiv och inte verka moraliserande. Den mera fakta-betonade sexualkunskapen upplevs inte i samma utsträckning som besvärlig att undervisa om.

Kristendomslärarna anser i högre grad än biologilärarna att det generellt sett är svårt att undervisa i de sexual- och samlevnadsfrågor som faller inom deras ämne. 36 % har angett att uppgiften att undervisa i sexualetik och familjekunskap är mycket eller ganska svår. Kvinnliga lärare finner här uppgiften något svårare än manliga lärare gör.

Slutligen gäller att 25 % av lärarna i samhällskunskap har ansett uppgiften att undervisa i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet vara mycket eller ganska svår.

Hur man ser på vissa möjligheter att förverkliga lärarrollen belyses bla av svaren på frågan om den nuvarande timplanen medger sexual- och samlevnadsundervisning i önskvärd omfattning. Bland biologilärarna svarar här 52 % ja, 42 % nej och 5 % vet ej. Andelen ja-svar är något större bland manliga än bland kvinnliga biologilärare. Vidare gäller att de yngsta lärarna har lägst andel ja-svar men också svårare att ta ställning. Kristendomslärarna tycks i högre grad än biologilärarna anse att undervisning i önskvärd omfattning inte kan ske (62 % nej mot 42 % för biologilärarna).

10.5 *Åsikter om sexual- och samlevnadsundervisningens utformning*

Majoriteten av svenska folket har ansett det riktigt att skolan meddelar sexualundervisning. I en intervjuundersökning rörande svenska folkets sexualliv uttalade sig 86 % för att sexualundervisning ges i skolorna (SOU 1969: 2). Eleverna i grundskolans årskurs 9 har i hög grad ställt sig positiva till att sexualundervisning ges. Av de närmast

berörda lärarna har vidare ytterst få ställt sig avvisande till att sexualundervisning ges. Mindre enighet får antas råda beträffande lämplig utformning av undervisningen. En av huvudfrågorna i föreliggande enkät har varit hur lärarna ser på sin egen roll i detta sammanhang. De aspekter som lagts på denna fråga gäller bla i vilken utsträckning man vill ta på sig ansvaret för att ungdom i skolåldern ges sexualundervisning, hur man ser på undervisningens innehåll ifråga om moment som bör tas upp på olika stadier och vilken etisk inriktning man anser att skolans undervisning bör ha.

I fråga om ansvarsfördelningen skola-hem synes lärarna i högre grad än svenska folket betona skolans ansvar. Bland biologilärarna har 53 % velat ge skolan det största ansvaret för att ungdom i skolåldern ges undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor. Ser man enbart till den etiska sidan av sexuallivet betonas dock hemmets resp skolans ansvar av lika stora andelar. Kristendomslärarna tycks i mindre utsträckning än biologilärarna vilja ge skolan det största ansvaret för undervisningen i sexual- och samlevnadsfrågor (42 % mot ovannämnda 53 %). Detta gäller däremot inte ifråga om den etiska sidan, snarare föreligger här tendens att ge skolan större ansvar. Slutligen gäller för lärarna i samhällskunskap att de i sin syn på ansvarsfördelningen skola-hem ifråga om undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor ligger någonstans mellan lärarna i biologi och kristendoms-kunskap. Ifråga om den etiska sidan tycks lärarna i samhällskunskap liksom kristendomslärarna något mer betona skolans roll.

Generellt gäller för alla tre lärarkategorierna att manliga lärare i högre grad än kvinnliga betonar skolans ansvar. Denna skillnad har sin motsvarighet bland svenska folket, där större andel av kvinnorna än männen tyckte att föräldrarna borde ha det största ansvaret för att undervisa ungdomen om hur det intima samlivet går till.

99 % av biologilärarna anser sig böra medverka i skolans undervisning i sexualkunskap, 77 % vill också ta på sig undervisning i samlevnadsfrågor. Man är i högre

grad beredd att låta skolläkare/skolsköterska medverka i undervisningen i sexualkunskap än utomstående expert. Både bland lärarna i kristendomskunskap och i samhällskunskap vill man i hög grad låta biologilärare sköta undervisningen i sexualkunskap medan man i högre grad nämner sig själva då det gäller samlevnadsfrågor.

Det förefaller som om lärare och elever i årskurs 9 skulle ha olika uppfattningar om den utomstående expertens och skolläkares/skolsköterskas roll i undervisningen, på så sätt att eleverna mer framhäver experten och lärarna mera skolläkare/skolsköterska.

Ifråga om undervisningens etiska inriktning har lärarna haft möjlighet att välja mellan fem alternativ, förutom att ej ta ställning. Av svenska folket i åldern 24–60 år har 1/5 uttalat sig för att skolan skall lära fasta normer som rekommenderar sexuell avhållsamhet under uppväxtåren och skall motarbeta alla andra uppfattningar. I samtliga lärarkategorier har denna norm mindre anslutning, med största anslutning, 7 %, bland lärarna i kristendomskunskap. I huvudsak fördelar sig lärarnas röster på två av de övriga alternativen, som båda innebär att skolan skall berätta om olika inställningar till sexuell samliv men enligt det ena alternativet rekommendera sexuell avhållsamhet, enligt det andra rekommendera eleverna att bilda sig en egen uppfattning. Bland biologilärarna fördelar sig rösterna jämnt mellan dessa alternativ (46–47), bland kristendoms lärare överväger rekommendationen om avhållsamhet (55–32) och bland lärarna i samhällskunskap rekommendationen att eleverna bildar sig en egen uppfattning (39–52).

Kvinnliga biologilärare visar sig i högre grad än manliga hålla på en avhållsam linje. Denna skillnad är emellertid störst bland de yngsta lärarna och tenderar att avta med åldern.

Slutligen gäller att relativt få lärare, mellan 6 och 8 %, har angett att något eller några av de moment som föreskrivs för 14–16-åringar är olämpliga att ta upp till behandling.

10.6 Totalbildens struktur

Lärarnas anpassning till rollen som förmedlare av sexual- och samlevnadsundervisning har studerats med hänsyn till ett antal bakgrundsvariabler. Av dessa har här i första hand kön och ålder gjorts till föremål för kommentarer. På ett flertal punkter har skillnader visat sig föreligga mellan manliga och kvinnliga lärare och mellan olika åldersgrupper.

Övriga bakgrundsvariabler visar i allmänhet ett mindre entydigt mönster då det gäller att förklara variationer i lärarnas beteenden och åsikter. Detta gäller t ex för lärarutbildningsvariabeln, där de ibland påtagliga skillnader som framträder mellan lärare med olika grundutbildning har visat sig svåra att systematiskt överblicka. När det gäller lärarnas utbildning för att bedriva undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor föreligger en viss tendens till att denna samvarierar med intresset för att undervisa i sexual- och samlevnadsfrågor och med upplevelse av svårighetsgraden att undervisa i dessa frågor, så att ju mer utbildning man har, desto större intresse och desto mindre upplevelse av svårigheter. Lärare med utbildning synes också i högre grad än övriga ha tagit upp sexual- och samlevnadsfrågor under läsåret 67/68.

Det är uppenbarligen förenat med vissa risker att plocka ut någon enstaka bakgrundsvariabel och se hur denna fungerar som förklaring av variationer, om detta sker utan hänsyn till de övriga förklaringsvariabler som används. Flera av bakgrundsvariablerna är inbördes korrelerade, t ex ålder, examensår och utbildning för sexual- och samlevnadsundervisning. Vi skall avslutningsvis vända på analysen och med utgångspunkt från två frågeställningar se efter vilka olika kategorier av lärare som visar samma tendens.

Vilka kategorier av lärare är de mest engagerade för rollen att förmedla sexual- och samlevnadsundervisning? Som indikatorer på engagemang tas här att

1 man bedrivit undervisning läsåret 67/68;

2 man finner uppgiften att ge sexual- och samlevnadsundervisning intressant;

3 man vill ge skolan och inte hemmet största ansvaret för att sexual- och samlevnadsundervisning ges till ungdom i uppväxt-åren;

4 man anser att lärarna i ens eget ämne hör till dem som bör ha hand om skolans sexualundervisning.

I första hand synes då engagemanget bland biologilärarna vara störst bland de yngre, manliga lärarna och bland folkskollärarna. Bland lärarna i kristendomskunskap är det främst manliga lärare, yngre lärare, och lärare med utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor som faller ut. Tendenserna är dock inte helt entydiga. Valet av indikatorer kan naturligtvis också ifrågasättas.

Vilka kategorier av lärare uppträder mest »radikalt» i lärarrollen? Som indikatorer på »radikalism» bland biologilärarna tas att

1 man i undervisningen läsåret 67/68 tagit upp momentet »hur ett samlag går till» och vidare visat preventivmedel;

2 ifråga om undervisningens etiska inriktning förordat att skolan skall berätta om olika inställningar till sexuallivet men inte ta ställning utan rekommendera eleverna att bilda sig en egen uppfattning.

I den mån ett mönster kan urskiljas tyder det på att yngre manliga lärare, lärare i storstäder, med den lägsta teoretiska utbildningen, lärare med anställningsformen extralärare och timlärare är mer radikala än övriga lärare i biologi.

På samma sätt kan ett antal indikatorer väljas ut för lärarna i kristendomskunskap, nämligen att

1 man i undervisningen läsåret 67/68 tagit upp momenten »sexuella avvikelser» och »onani»;

2 ifråga om undervisningens etiska inriktning förordar att skolan rekommenderar eleverna att bilda sig en egen uppfattning.

Det visar sig då att yngre, manliga lärare samt lärare med utbildning i att undervisa i sexual- och samlevnadsfrågor är mer radikala än övriga lärare i kristendomskunskap.

Bilaga 1 Slumpfel

Slumpfel vid olika procenttal och urvalsstorlekar*.

Antal i urvalet	Observerat procenttal									
	95 eller 5	90 eller 10	85 eller 15	80 eller 20	75 eller 25	70 eller 30	65 eller 35	60 eller 40	55 eller 45	50
100	2,18	3,00	3,57	4,00	4,33	4,58	4,77	4,90	4,97	5,00
200	1,54	2,12	2,52	2,83	3,06	3,24	3,37	3,46	3,52	3,54
300	1,26	1,73	2,06	2,31	2,50	2,65	2,75	2,83	2,87	2,89
400	1,09	1,50	1,79	2,00	2,17	2,29	2,38	2,45	2,49	2,50
500	0,97	1,34	1,60	1,79	1,94	2,05	2,13	2,19	2,22	2,24
600	0,89	1,22	1,46	1,63	1,77	1,87	1,95	2,00	2,03	2,04
700	0,82	1,13	1,35	1,51	1,64	1,73	1,80	1,85	1,88	1,89
800	0,77	1,06	1,26	1,41	1,53	1,62	1,69	1,73	1,76	1,77
900	0,73	1,00	1,19	1,33	1,44	1,53	1,59	1,63	1,66	1,67
1 000	0,69	0,95	1,13	1,26	1,37	1,45	1,51	1,55	1,57	1,58
1 100	0,66	0,90	1,08	1,21	1,31	1,38	1,44	1,48	1,50	1,51
1 200	0,63	0,87	1,03	1,15	1,25	1,32	1,38	1,41	1,44	1,44
1 300	0,60	0,83	0,99	1,11	1,20	1,27	1,32	1,36	1,38	1,39
1 400	0,58	0,80	0,95	1,07	1,16	1,22	1,27	1,31	1,33	1,34
1 500	0,56	0,77	0,92	1,03	1,12	1,18	1,23	1,26	1,28	1,29

* Beräknad enligt formeln $\sqrt{\frac{pq}{n}}$

där p = procent med viss egenskap

q = 100-p

n = urvalsstorlek

Osäkerheten i olika procenttal anges lämpligen med $\pm 2 \times$ det slumpfel som framgår av tabellen ovan.

Bilaga 2 Tabeller

Anm. På grund av avrundning i samband med uppräknigen till totaler kommer de angivna bas-talen i tabeller som avser samma grupp av lärare ej alltid att exakt överensstämma.

Den 12. august 1948. Den 12. august 1948.

	1947	1948
1	100	100
2	100	100
3	100	100
4	100	100
5	100	100
6	100	100
7	100	100
8	100	100
9	100	100
10	100	100
11	100	100
12	100	100
13	100	100
14	100	100
15	100	100
16	100	100
17	100	100
18	100	100
19	100	100
20	100	100
21	100	100
22	100	100
23	100	100
24	100	100
25	100	100
26	100	100
27	100	100
28	100	100
29	100	100
30	100	100
31	100	100
32	100	100
33	100	100
34	100	100
35	100	100
36	100	100
37	100	100
38	100	100
39	100	100
40	100	100
41	100	100
42	100	100
43	100	100
44	100	100
45	100	100
46	100	100
47	100	100
48	100	100
49	100	100
50	100	100

Biologi

Tabell 5.1. Ålder redovisad efter övriga bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bastal	Under 31 år	31—45 år	Över 45 år
Kön	1 Man	858	23	60	17
	2 Kvinna	423	28	49	23
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 097	21	59	20
	2 Ogift	184	47	41	13
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	25	53	23
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	239	20	56	24
	3 Övriga städer	259	25	58	16
	4 Övriga kommuner	378	27	58	15
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	165	28	49	22
	2 Ämneslärare	307	12	67	20
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut-bildning	594	21	59	20
	4 Fil mag eller motsv utan läro-ut-bildning	78	24	63	13
	5 Övrigt	137	63	23	15
Anställnings- form	1 Ordinarie	657	6	65	29
	2 Extra ordinarie	380	39	55	6
	3 Extra	138	42	42	16
	4 Timlärare	106	62	23	15
Totalt		1 281	25	56	19

Kristendomskunskap

Tabell 5.2. Ålder redovisad efter övriga bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bastal	Under 31 år	31—45 år	Över 45 år
Kön	1 Man	740	14	51	36
	2 Kvinna	301	22	41	37
Civilstånd	1 Gift, förut gift	907	13	51	36
	2 Ogift	134	39	28	34
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	306	16	42	42
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	203	15	48	37
	3 Övriga städer	201	15	51	34
	4 Övriga kommuner	331	19	50	31
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	131	16	47	37
	2 Ämneslärare	308	6	62	31
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut-bildning	269	23	43	33
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut-bildning	198	10	44	46
	5 Övrigt	135	35	28	37
Anställnings- form	1 Ordinarie	469	3	54	43
	2 Extra ordinarie	245	32	55	13
	3 Extra	84	35	42	24
	4 Timlärare	243	20	30	50
Totalt		1 041	16	48	36

Tabell 5.3. Ålder redovisad efter övriga bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bastal	Under 31 år	31—45 år	Över 45 år
Kön	1 Man	1 244	17	67	16
	2 Kvinna	347	26	55	19
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 389	16	67	17
	2 Ogift	202	43	44	13
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	486	18	58	23
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	311	16	66	19
	3 Övriga städer	309	22	67	11
	4 Övriga kommuner	485	21	67	12
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	108	21	47	31
	2 Ämneslärare	608	5	76	19
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut-bildning	688	25	62	13
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut-bildning	106	27	58	15
	5 Övrigt	81	56	30	15
Anställnings- form	1 Ordinarie	849	3	72	25
	2 Extra ordinarie	580	33	62	6
	3 Extra	77	56	34	10
	4 Timlärare	85	58	28	14
Totalt		1 591	19	64	17

Biologi

Tabell 5.4. Anställningsform redovisad efter orttyp och utbildning. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bastal	Ordi- narie	Extra ord.	Extra	Tim- lärare
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	51	28	12	9
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	239	54	29	10	7
	3 Övriga städer	259	51	29	10	10
	4 Övriga kommuner	378	51	32	12	7
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	165	25	50	18	7
	2 Ämneslärare	307	59	36	5	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut-bildning	594	69	27	2	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut-bildning	78	27	28	31	14
	5 Övrigt	137	2	2	41	55
Totalt		1 281	51	30	11	8

Kristendomskunskap

Tabell 5.5. Anställningsform redovisad efter ortstyp och utbildning. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bastal	Ordinarie	Extra ord.	Extra	Tim- lärare
Ortstyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	306	54	22	10	14
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	203	43	23	7	26
	3 Övriga städer	201	42	27	8	23
	4 Övriga kommuner	331	40	24	6	30
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	130	45	29	17	8
	2 Ämneslärare	310	75	21	2	3
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- ut- bildning	269	53	42	1	4
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- ut- bildning	198	19	14	9	58
	5 Övrigt	134	1	1	28	71
Totalt		1 041	45	24	8	23

Samhällskunskap

Tabell 5.6. Anställningsform redovisad efter ortstyp och utbildning. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bastal	Ordinarie	Extra ord.	Extra	Tim- lärare
Ortstyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	486	52	35	6	6
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	311	55	36	4	5
	3 Övriga städer	310	50	40	5	5
	4 Övriga kommuner	484	55	36	4	5
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	108	34	50	13	5
	2 Ämneslärare	608	74	25	—	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- ut- bildning	687	49	48	2	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- ut- bildning	108	28	34	21	17
	5 Övrigt	80	—	4	29	68
Totalt		1 591	53	36	5	5

Biologi

Tabell 5.7. Utbildning redovisad efter kön och ortstyp. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bastal	Folk- skol- lärare	Ämnes- lärare	Fil mag el. motsv med prakt. utbildn.	Fil mag el. motsv utan prakt. utbildn.	Övrigt
Kön	1 Man	857	15	28	41	5	12
	2 Kvinna	423	9	16	57	9	9
Ortstyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa för- orter	404	7	17	59	6	11
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	239	15	30	40	7	9
	3 Övriga städer	259	12	25	44	8	10
	4 Övriga kommuner	379	19	27	38	3	12
Totalt		1 281	13	24	46	6	11

Tabell 5.8. Utbildning redovisad efter kön och orttyp. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bas- tal	Folk- skol- lärare	Ämnes- lärare	Fil mag el. motsv med prakt. utbildn.	Fil mag el. motsv utan prakt. utbildn.	Övrigt
Kön	1 Man	740	12	28	23	23	15
	2 Kvinna	301	15	34	33	11	8
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa för- orter	307	9	29	35	18	8
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	203	12	29	28	19	12
	3 Övriga städer	201	14	28	25	17	15
	4 Övriga kommuner	330	15	32	17	21	16
Totalt		1 041	13	30	26	19	13

Tabell 5.9. Utbildning redovisad efter kön och orttyp. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bas- tal	Folk- skol- lärare	Ämnes- lärare	Fil mag el. motsv med prakt. utbildn.	Fil mag el. motsv. utan prakt. utbildn.	Övrigt
Kön	1 Man	1 244	7	41	40	7	5
	2 Kvinna	347	4	29	56	7	4
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa för- orter	485	4	31	51	8	5
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	312	4	42	41	7	6
	3 Övriga städer	310	6	37	45	7	5
	4 Övriga kommuner	484	12	43	36	5	5
Totalt		1 591	7	38	43	7	5

Tabell 5.10. Lärarnas examensår redovisade efter ålder. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bas- tal	1910— 1949	1950— 1959	1960— 1968	Uppgift saknas
Ålder	1 Under 31 år	229	—	—	96	4
	2 31—45 år	687	1	33	64	1
	3 Över 45 år	226	54	26	13	7
Totalt		1 142	11	25	61	3

Kristendomskunskap

Tabell 5.11. Lärarnas examensår redovisade efter ålder. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bas- tal	1910— 1949	1950— 1959	1960— 1968	Uppgift saknas
Ålder	1 Under 31 år	123	2	1	91	7
	2 31—45 år	459	2	27	65	5
	3 Över 45 år	325	48	21	21	10
	Totalt	907	19	21	53	7

Samhällskunskap

Tabell 5.12. Lärarnas examensår redovisade efter ålder. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Bas- tal	1910— 1949	1950— 1959	1960— 1968	Uppgift saknas
Ålder	1 Under 31 år	261	—	—	96	4
	2 31—45 år	996	1	23	74	2
	3 Över 45 år	253	40	28	28	5
	Totalt	1 511	7	18	70	3

Tabell 6.1. Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Erhöll Ni utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor och ingick däri undervisningsmetodik?					
		Bas- tal	Utbild- ning inkl under- visnings- metodik	Utbild- ning exkl under- visnings- metodik	Erhöll ej ut- bildning eller minns ej	Minns ej om under- visnings- metodik	Uppgift saknas
Kön	1 Man	758	40	25	30	5	—
	2 Kvinna	387	32	33	28	5	2
Ålder	1 Under 31 år	228	54	24	18	4	—
	2 31—45 år	690	37	31	26	5	1
	3 Över 45 år	226	23	19	51	4	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	360	38	25	29	6	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	217	30	35	27	6	2
	3 Övriga städer	232	39	26	32	3	—
	4 Övriga kommuner	332	40	26	29	5	—
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	166	31	25	36	6	1
	2 Ämneslärare	315	41	23	29	4	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroutbildning	585	39	30	25	5	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroutbildning	78	23	26	46	4	1
Anställnings- form	1 Ordinarie	654	32	30	31	5	1
	2 Extra ordinarie	378	45	25	23	6	—
	3 Extra, timlärare	111	41	18	37	3	1
Examensår	1 1910—1949	131	21	21	50	5	3
	2 1950—1959	285	25	32	36	7	1
	3 1960—1968	692	46	27	21	5	1
	4 Uppgift saknas	35					
Totalt		1 143	38	27	29	5	1

Tabell 6.2. Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Erhöll Ni utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor och ingick däri även undervisningsmetodik?					
		Bas- tal	Utbild- ning inkl under- visnings- metodik	Utbild- ning exkl under- visnings- metodik	Erhöll ingen utbild- ning el minns ej	Minns ej om under- visn.- metodik	Uppgift saknas
Kön	1 Man	630	18	17	58	4	2
	2 Kvinna	277	12	21	58	8	1
Ålder	1 Under 31 år	123	19	8	67	5	2
	2 31—45 år	458	20	21	52	7	2
	3 Över 45 år	324	11	18	65	5	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	280	15	16	63	4	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	179	17	17	53	11	3
	3 Övriga städer	170	16	24	57	2	1
	4 Övriga kommuner	280	18	17	58	5	3
Läro- utbildning	1 Folkskollärare	131	23	27	45	4	1
	2 Ämneslärare	309	23	23	44	3	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroutbildning	269	8	10	77	5	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroutbildning	198	15	15	64	2	5
	5 Övrigt						
Anställnings- form	1 Ordinarie	469	16	18	58	6	1
	2 Extra ordinarie	245	16	16	62	6	1
	3 Extra, timlärare	194	18	21	53	3	6
Examensår	1 1910—1949	168	8	20	68	4	1
	2 1950—1959	194	14	24	55	5	2
	3 1960—1968	480	21	15	56	6	2
	4 Uppgift saknas	65					
Totalt		906	17	18	58	5	2

Tabell 6.3. Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Erhöll Ni utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor och ingick däri även undervisningsmetodik?					Uppgift saknas
		Bas- tal	Utbild- ning inkl under- visnings- metodik	Utbild- ning exkl under- visnings- metodik	Erhöll ej ut- bildning eller minns ej	Minns ej om under- visn.- metodik	
Kön	1 Man	1 178	18	14	64	3	1
	2 Kvinna	331	14	11	72	3	1
Ålder	1 Under 31 år	262	17	6	73	3	1
	2 31—45 år	1 006	18	15	62	3	1
	3 Över 45 år	252	14	12	70	3	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	460	15	10	71	3	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	293	18	12	65	3	1
	3 Övriga städer	295	16	14	66	4	—
	4 Övriga kommuner	463	19	17	60	3	—
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	109	28	21	46	3	2
	2 Ämneslärare	607	29	21	44	5	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroutbildning	687	6	7	85	2	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroutbildning	107	8	4	85	3	—
	5 Övrigt						
Anställnings- form	1 Ordinarie	847	19	16	61	4	1
	2 Extra ordinarie	577	17	11	69	3	1
	3 Extra, timlärare	87	13	5	80	2	—
Examensår	1 1910—1949	109	9	12	79	3	2
	2 1950—1959	299	11	12	73	2	1
	3 1960—1968	1 063	20	14	62	4	1
	4 Uppgift saknas	43					
Totalt		1 510	17	13	66	3	1

Biologi

Tabell 6.4. Deltagande i fortbildningskurs i sexualkunskap och samlevnadsfrågor redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Har Ni deltagit i fortbildningskurs som helt eller delvis ägnats åt sexualkunskap och sam- levnadsfrågor?			Minns ej	Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej		
Kön	1 Man	858	21	76	—	2
	2 Kvinna	424	17	80	1	2
Ålder	1 Under 31 år	315	3	96	—	1
	2 31—45 år	719	20	77	—	2
	3 Över 45 år	247	41	55	1	3
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	20	76	—	3
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	239	26	72	—	3
	3 Övriga städer	260	10	88	—	1
	4 Övriga kommuner	378	22	74	1	2
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	166	20	77	—	3
	2 Ämneslärare	307	25	74	—	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut- bildning	593	22	75	1	2
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut- bildning	78	13	86	—	1
	5 Övrigt	138	5	88	—	7
Anställnings- form	1 Ordinarie	657	28	69	1	2
	2 Extra ordinarie	381	14	85	—	1
	3 Extra, timlärare	243	7	89	—	4
Totalt		1 280	20	78	—	2

Tabell 6.5. Deltagande i fortbildningskurs i sexualkunskap och samlevnadsfrågor redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Har Ni deltagit i fortbildningskurs som helt eller delvis ägnats åt sexualkunskap och sam- levnadsfrågor?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	740	13	85	—	2
	2 Kvinna	301	12	86	1	2
Ålder	1 Under 31 år	171	8	90	1	1
	2 31—45 år	497	8	90	—	2
	3 Över 45 år	375	21	75	1	3
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	306	13	85	1	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	203	16	80	1	2
	3 Övriga städer	201	13	85	—	2
	4 Övriga kommuner	331	10	88	—	2
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	131	12	86	—	2
	2 Ämneslärare	310	9	90	—	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroutbildning	269	17	81	1	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroutbildning	198	14	83	—	3
	5 Övrigt	135	12	82	1	4
Anställnings- form	1 Ordinarie	470	13	86	—	1
	2 Extra ordinarie	247	11	87	1	1
	3 Extra, timlärare	326	14	82	1	4
	Totalt	1 041	13	85	—	2

Biologi

Tabell 6.6. Deltagande i studiedagar i sexualkunskap och samlevnadsfrågor redovisade efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Har Ni deltagit i studiedagar med sexual- kunskap och samlevnadsfrågor på program- met?			Minns ej	Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej		
Kön	1 Man	857	32	65	3	—
	2 Kvinna	423	26	72	1	—
Ålder	1 Under 31 år	315	15	83	1	1
	2 31—45 år	720	33	65	2	—
	3 Över 45 år	246	41	53	5	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	32	65	3	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	240	31	65	3	1
	3 Övriga städer	259	27	71	2	—
	4 Övriga kommuner	378	29	69	2	1
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	165	34	64	2	—
	2 Ämneslärare	307	36	61	3	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut- bildning	593	27	69	3	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut- bildning	77	31	68	—	1
	5 Övrigt	137	22	76	2	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	658	36	60	3	—
	2 Extra ordinarie	381	23	75	1	1
	3 Extra, timlärare	243	24	74	2	—
Totalt		1 281	30	67	2	—

Tabell 6.7. Deltagande i studiedagar i sexualkunskap och samlevnadsfrågor redovisade efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Har Ni deltagit i studiedagar med sexual- kunskap och samlevnadsfrågor på program- met?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	741	27	70	2	1
	2 Kvinna	301	20	74	5	1
Ålder	1 Under 31 år	171	11	87	1	1
	2 31—45 år	496	22	75	2	—
	3 Över 45 år	375	35	59	5	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	306	20	75	6	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	203	33	63	3	1
	3 Övriga städer	202	23	73	2	1
	4 Övriga kommuner	331	26	72	1	1
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	131	31	66	3	—
	2 Ämneslärare	308	31	66	3	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut-bildning	268	15	81	5	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut-bildning	199	31	66	1	2
	5 Övrigt	135	18	77	3	2
Anställnings- form	1 Ordinarie	470	27	67	5	—
	2 Extra ordinarie	246	19	80	1	—
	3 Extra, timlärare	325	23	74	2	1
Totalt		1 041	25	71	3	1

Samhällskunskap

Tabell 6.8. Deltagande i studiedagar i sexualkunskap och samlevnadsfrågor redovisade efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Har Ni deltagit i studiedagar med sexual- kunskap och samlevnadsfrågor på program- met?			Minns ej	Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej		
Kön	1 Man	1 244	18	80	2	—
	2 Kvinna	348	12	85	3	—
Ålder	1 Under 31 år	306	7	93	1	—
	2 31—45 år	1 019	16	82	2	—
	3 Över 45 år	265	32	63	5	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	486	14	84	2	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	312	22	74	4	—
	3 Övriga städer	309	15	83	2	—
	4 Övriga kommuner	485	18	81	1	—
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	109	30	64	6	—
	2 Ämneslärare	608	25	72	2	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut-bildning	687	8	91	1	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut-bildning	107	8	90	2	—
	5 Övrigt	81	22	75	2	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	848	23	74	2	—
	2 Extra ordinarie	581	9	89	2	—
	3 Extra, timlärare	163	15	83	2	—
Totalt		1 591	17	81	2	—

Tabell 7.1. Studium av handledningen redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Har Ni läst handledningen?			Känner ej till hand- ledn.	Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej		
Kön	1 Man	858	88	9	1	1
	2 Kvinna	422	86	12	1	—
Ålder	1 Under 31 år	316	75	21	2	2
	2 31—45 år	720	91	8	1	—
	3 Över 45 år	244	94	4	1	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	88	10	1	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	238	85	13	1	1
	3 Övriga städer	260	89	8	2	1
	4 Övriga kommuner	377	89	10	1	—
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	165	84	14	—	2
	2 Ämneslärare	307	91	7	1	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroutbildning	594	91	8	1	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroutbildning	75	84	13	—	3
	5 Övrigt	138	74	20	6	1
Anställnings- form	1 Ordinarie	656	94	5	—	—
	2 Extra ordinarie	380	85	14	1	1
	3 Extra, timlärare	244	76	18	3	2
Totalt		1 280	88	10	1	1

Tabell 7.2. Studium av handledningen redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Har Ni läst handledningen?				
		Bastal	Ja	Nej	Känner ej till hand- ledn.	Uppgift saknas
Kön	1 Man	733	52	41	5	2
	2 Kvinna	301	39	51	9	1
Ålder	1 Under 31 år	170	37	56	8	—
	2 31—45 år	492	53	39	6	2
	3 Över 45 år	372	46	45	7	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	303	45	44	8	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	202	48	44	6	1
	3 Övriga städer	199	43	51	4	2
	4 Övriga kommuner	330	52	40	7	2
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	133	70	25	3	2
	2 Ämneslärare	305	65	31	3	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut-bildning	265	34	58	7	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut-bildning	197	38	49	10	3
	5 Övrigt	134	29	58	13	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	464	59	35	4	1
	2 Extra ordinarie	246	44	49	5	2
	3 Extra, timlärare	324	35	53	11	1
Totalt		1 034	48	44	6	1

Tabell 7.3. Studium av handledningen redovisat efter förekomst av undervisning i sexualetik och familjekunskap läsåret 67/68. I %.

Undervisade i sexualetik och familjekunskap läsåret 67/68	Har Ni läst handledningen?				
	Bastal	Ja	Nej	Känner ej till hand- ledn.	Uppgift saknas
1 Ja	789	53	40	5	2
2 Nej	245	31	58	10	1
Totalt	1 034	48	44	6	1

Tabell 7.4. Studium av handledningen redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Har Ni läst handledningen?			Känner ej till handled- ningen	Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej		
Kön	1 Man	1 238	50	42	6	1
	2 Kvinna	345	27	62	8	2
Ålder	1 Under 31 år	304	25	58	16	1
	2 31—45 år	1 019	51	43	5	1
	3 Över 45 år	260	47	48	4	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	484	42	50	7	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	308	51	43	5	2
	3 Övriga städer	309	45	46	8	1
	4 Övriga kommuner	482	45	46	7	1
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	108	73	21	6	—
	2 Ämneslärare	608	67	30	2	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut- bildning	681	23	65	10	2
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut- bildning	106	41	52	8	—
	5 Övrigt	80	35	49	16	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	843	55	39	5	2
	2 Extra ordinarie	580	36	56	7	1
	3 Extra, timlärare	160	31	53	16	1
Totalt		1 583	45	47	7	1

Tabell 7.5. Studium av handledningen redovisat efter förekomst av undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet. I %.

Förekomst av undervisning i samhällsfrågor med an- knytning till sexuallivet läsåret 67/68	Har Ni läst handledningen?			Känner ej till handl.	Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej		
1 Ja	1 097	52	41	6	1
2 Nej	486	29	59	9	2
Totalt	1 583	45	47	7	1

Kristendomskunskap

Tabell 7.6. Undervisning läsåret 1967/68 redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Undervisade Ni i sexual- etik och familjekunskap?		
		Bastal	Ja	Nej
Kön	1 Man	741	79	21
	2 Kvinna	301	69	31
Ålder	1 Under 31 år	169	75	25
	2 31—45 år	497	75	25
	3 Över 45 år	375	78	22
Civilstånd	1 Gift, förut gift	907	77	23
	2 Ogift	133	67	33
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	306	72	28
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	204	81	19
	3 Övriga städer	201	76	24
	4 Övriga kommuner	331	77	23
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	131	66	34
	2 Ämneslärare	309	79	21
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- ut- bildning	268	75	25
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- ut- bildning	199	77	23
	5 Övrigt	134	79	21
Anställnings- form	1 Ordinarie	470	77	23
	2 Extra ordinarie	246	72	28
	3 Extra, timlärare	326	78	22
Totalt		1 042	76	24

Kristendomskunskap

Tabell 7.7. Undervisning läsåret 67/68 redovisad efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor	Kategori	Undervisade Ni i sexual- etik och familjekunskap?		
		Bastal	Ja	Nej
Utbildning i samband med grundutb.	1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	164	85	15
	2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	185	82	18
	3 Ingen utbildning	605	72	28
	4 Minns ej, uppgift saknas	87		
Studiedagar	1 Ja	261	82	18
	2 Nej	741	74	26
	3 Minns ej, uppgift saknas	39		
Fortbildningskurs	1 Ja	132	93	7
	2 Nej	885	74	26
	3 Minns ej, uppgift saknas	24		
Totalt		1 041	76	24

Tabell 7.8. Undervisning läsåret 1967/68 redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Undervisade Ni i sam- hällsfrågor med anknyt- ning till sexuallivet?		
		Bastal	Ja	Nej
Kön	1 Man	1 244	69	31
	2 Kvinna	347	68	32
Ålder	1 Under 31 år	306	60	40
	2 31—45 år	1 020	72	28
	3 Över 45 år	265	69	31
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 389	70	30
	2 Ogift	202	63	37
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	486	67	33
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	312	68	32
	3 Övriga städer	309	69	31
	4 Övriga kommuner	484	73	27
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	108	77	23
	2 Ämneslärare	608	75	25
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utbildning	688	64	36
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utbildning	107	69	31
	5 Övrigt	80	63	37
Anställnings- form	1 Ordinarie	849	73	27
	2 Extra ordinarie	580	66	34
	3 Extra, timplärare	162	61	39
Totalt		1 591	69	31

Tabell 7.9. Undervisning läsåret 67/68 redovisad efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor	Kategori	Undervisade Ni i sam- hällsfrågor med anknyt- ning till sexuallivet?		
		Bastal	Ja	Nej
Utbildning i samband med grund- utbildningen	1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	264	80	20
	2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	207	77	23
	3 Ingen utbildning	1 043	65	35
	4 Minns ej, uppgift saknas	77		
Studiedagar	1 Ja	270	82	18
	2 Nej	1 286	66	34
	3 Minns ej, uppgift saknas	35		
Totalt		1 591	69	31

Tabell 7.10. Antal lektioner redovisade efter bakgrundsdata. I %. Biologi

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hur många lektioner ägnade Ni åt sexualundervisningen?				Minns ej, uppgift saknas
		Bastal	1—4	5—6	7—	
Kön	1 Man	835	21	35	34	10
	2 Kvinna	396	22	38	30	10
Ålder	1 Under 31 år	289	15	42	36	8
	2 31—45 år	706	20	36	34	11
	3 Över 45 år	236	31	31	26	11
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	386	23	34	32	11
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	223	18	40	29	13
	3 Övriga städer	251	22	39	31	8
	4 Övriga kommuner	373	20	34	37	9
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	162	9	31	45	15
	2 Ämneslärare	297	20	36	32	13
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut- bildning	571	26	39	28	6
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut- bildning	71	25	31	32	11
	5 Övrigt	131	15	31	39	15
Anställnings- form	1 Ordinarie	640	25	35	31	9
	2 Extra ordinarie	363	18	37	34	11
	3 Extra, timlärare	227	15	37	36	12
Totalt		1 231	21	36	33	10

Biologi

Tabell 7.11. Momentet »hur ett samlag går till» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Behandlades momentet?			Minns ej	Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej		
Kön	1 Man	836	76	21	2	1
	2 Kvinna	396	77	21	1	2
Ålder	1 Under 31 år	289	77	20	2	1
	2 31—45 år	707	80	18	2	1
	3 Över 45 år	237	64	31	1	3
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	387	80	17	2	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	223	71	27	1	—
	3 Övriga städer	251	73	23	2	2
	4 Övriga kommuner	372	76	20	2	2
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	162	79	19	1	1
	2 Ämneslärare	298	81	16	2	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut- bildning	572	72	25	2	2
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut- bildning	71	72	27	1	—
	5 Övrigt	132	82	14	2	2
Totalt		1 232	76	21	2	1

Tabell 7.12. Momentet »hur ett samlag går till» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	421	80	18	2	—
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	319	76	21	1	1
3 Ingen utbildning	386	71	25	2	2
4 Minns ej, uppgift saknas	108	80	18	1	2
Totalt	1 232	76	21	2	1

Biologi

Tabell 7.13. Momentet »etiska synpunkter på sexuallivet i annat sammanhang än vid föräktenskapliga förbindelser» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	836	74	20	6	1
	2 Kvinna	395	69	23	6	2
Ålder	1 Under 31 år	289	67	23	8	2
	2 31—45 år	707	76	19	5	1
	3 Över 45 år	236	68	24	7	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	386	68	23	8	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	222	76	18	6	—
	3 Övriga städer	251	72	21	5	2
	4 Övriga kommuner	372	74	20	4	2
Läroarbildning	1 Folkskollärare	162	73	20	6	1
	2 Ämneslärare	297	79	17	3	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroarbildning	573	69	23	7	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroarbildning	71	76	17	3	4
	5 Övrigt	132	66	23	8	3
Totalt		1 231	72	21	6	1

Biologi

Tabell 7.14. Momentet »etiska synpunkter på sexuallivet i annat sammanhang än vid föräktenskapliga förbindelser» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I % .

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	421	75	20	5	1
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	318	75	19	6	—
3 Ingen utbildning	385	66	22	8	4
4 Minns ej, uppgift saknas	107	70	23	6	2
Totalt	1 231	72	21	6	1

Biologi

Tabell 7.15. Momentet »pornografi» redovisat efter bakgrundsdata. I % .

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	836	38	56	4	2
	2 Kvinna	397	26	67	5	2
Ålder	1 Under 31 år	290	32	63	3	2
	2 31—45 år	707	34	60	4	2
	3 Över 45 år	237	36	57	7	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	386	31	65	3	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	224	30	63	6	1
	3 Övriga städer	251	31	61	6	3
	4 Övriga kommuner	371	42	52	4	3
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	161	43	52	3	2
	2 Ämneslärare	297	36	57	6	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- ut- bildning	571	29	65	5	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- ut- bildning	71	27	66	3	4
	5 Övrigt	132	42	50	3	5
Totalt		1 233	34	60	5	2

Tabell 7.16. Momentet »pornografi» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	421	35	60	3	1
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	318	31	64	4	2
3 Ingen utbildning	386	36	55	6	3
4 Minns ej, uppgift saknas	107	29	64	6	1
Totalt	1 233	34	60	5	2

Kristendomskunskap

Tabell 7.17. Momentet »seder och bruk i olika länder och olika tider, när det gäller samlevnad mellan två människor av skilda kön, familjeliv och sexuella förhållanden» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	582	48	43	6	4
	2 Kvinna	209	57	33	7	3
Ålder	1 Under 31 år	127	61	26	8	5
	2 31—45 år	369	47	46	6	2
	3 Över 45 år	293	52	39	5	5
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	220	60	32	4	4
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	165	53	35	8	5
	3 Övriga städer	152	47	44	6	3
	4 Övriga kommuner	253	44	47	6	3
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	87	49	38	7	6
	2 Ämneslärare	244	50	43	6	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- ut- bildning	201	54	34	8	3
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- ut- bildning	152	45	45	5	5
	5 Övrigt	107	53	39	3	5
Totalt		791	51	40	6	3

Kristendomskunskap

Tabell 7.18. Momentet »seder och bruk i olika länder och olika tider när det gäller samlevnad mellan två människor av skilda kön, familjeliv och sexuella förhållanden» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	138	64	28	4	4
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	151	58	33	6	3
3 Ingen utbildning	436	45	46	6	4
4 Minns ej, uppgift saknas	65				
Totalt	791	51	40	6	3

Kristendomskunskap

Tabell 7.19. Momentet »pornografi» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	582	42	51	7	1
	2 Kvinna	209	34	59	4	3
Ålder	1 Under 31 år	128	41	54	3	2
	2 31—45 år	370	44	49	7	1
	3 Över 45 år	293	34	57	6	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	221	38	54	6	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	165	38	52	8	2
	3 Övriga städer	153	33	57	8	2
	4 Övriga kommuner	254	46	50	4	1
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	88	40	52	5	3
	2 Ämneslärare	243	40	49	9	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utbildning	201	34	62	2	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utbildning	153	46	45	9	1
	5 Övrigt	108	42	54	3	2
Totalt		791	40	53	6	2

Tabell 7.20. Momentet »pornografi» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	139	54	39	7	—
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	151	41	50	7	2
3 Ingen utbildning	436	35	57	5	2
4 Minns ej, uppgift saknas	64				
Totalt	791	40	53	6	2

Tabell 7.21. Momentet »sexuella avvikelser t ex homosexualitet» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	582	36	58	5	2
	2 Kvinna	210	34	61	3	1
Ålder	1 Under 31 år	127	46	48	3	2
	2 31—45 år	370	40	57	3	—
	3 Över 45 år	293	25	66	6	3
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	220	37	56	4	3
	2 Övriga städer med mer än 30 000 inv	165	34	62	3	1
	3 Övriga städer	153	37	56	4	4
	4 Övriga kommuner	254	34	61	5	—
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	88	39	53	6	3
	2 Ämneslärare	244	36	59	5	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- ut- bildning	201	33	62	1	3
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- ut- bildning	153	36	59	4	1
	5 Övrigt	106	36	55	8	2
Totalt		792	35	59	4	2

Kristendomskunskap

Tabell 7.22. Momentet »sexuella avvikelser t ex homosexualitet» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	139	47	49	3	1
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	152	40	54	4	2
3 Ingen utbildning	436	31	63	5	2
4 Minns ej, uppgift saknas	64				
Totalt	792	35	59	4	2

Kristendomskunskap

Tabell 7.23. Momentet »själtillfredsställelse (onani)» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	
Kön	1 Man	581	28	64	6	2
	2 Kvinna	209	22	73	4	1
Ålder	1 Under 31 år	127	30	61	6	4
	2 31—45 år	371	31	63	5	1
	3 Över 45 år	293	19	73	5	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	220	26	68	4	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	166	27	66	5	2
	3 Övriga städer	152	24	65	8	3
	4 Övriga kommuner	254	29	66	5	1
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	87	30	62	5	3
	2 Ämneslärare	244	28	64	8	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- ut- bildning	201	21	73	3	3
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- ut- bildning	154	27	65	6	2
	5 Övrigt	107	30	65	5	—
Totalt		790	27	66	5	2

Tabell 7.24. Momentet »själtillfredsställelse (onani)» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	139	34	58	6	1
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	151	34	58	6	2
3 Ingen utbildning	436	21	72	5	2
4 Minns ej, uppgift saknas	65				
Totalt	790	27	66	5	2

Tabell 7.25. Momentet »abortfrågan från social synpunkt» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	864	44	49	5	2
	2 Kvinna	236	44	49	5	2
Ålder	1 Under 31 år	183	40	52	7	1
	2 31—45 år	734	45	50	4	1
	3 Över 45 år	181	45	41	9	4
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	324	48	46	4	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	211	44	48	5	2
	3 Övriga städer	213	45	49	5	1
	4 Övriga kommuner	353	39	52	7	2
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	84	40	52	5	2
	2 Ämneslärare	453	42	49	7	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utbildning	438	45	50	4	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utbildning	75	49	49	—	1
	5 Övrigt	50	48	40	12	—
Totalt		1 100	44	49	5	2

Samhällskunskap

Tabell 7.26. Momentet »abortfrågan från social synpunkt» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	212	42	49	8	2
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	159	50	44	4	3
3 Ingen utbildning	674	42	51	5	1
4 Minns ej, uppgift saknas	53				
Totalt	1 100	44	49	5	2

Samhällskunskap

Tabell 7.27. Momentet »pornografi» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	864	37	58	3	2
	2 Kvinna	236	22	72	5	1
Ålder	1 Under 31 år	183	36	62	2	1
	2 31—45 år	735	35	61	3	1
	3 Över 45 år	182	31	59	7	3
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	324	34	62	4	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	211	32	59	7	3
	3 Övriga städer	213	32	64	2	1
	4 Övriga kommuner	352	37	59	2	2
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	82	40	52	4	4
	2 Ämneslärare	454	37	57	3	3
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utbildning	438	29	66	4	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utbildning	74	27	68	5	—
	5 Övrigt	49	53	47	—	—
Totalt		1 100	34	61	4	2

Tabell 7.28. Momentet »pornografi» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	212	40	55	3	2
4 Utbildning exkl undervisningsmetodik	159	38	55	4	3
3 Ingen utbildning	675	31	64	4	1
4 Minns ej, uppgift saknas	54				
Totalt	1 100	34	61	4	2

Tabell 7.29. Momentet »tonåringars sexualproblem» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	864	34	60	4	2
	2 Kvinna	235	25	69	4	2
Ålder	1 Under 31 år	183	28	69	1	2
	2 31—45 år	734	33	61	4	1
	3 Över 45 år	182	32	56	8	4
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	323	36	57	6	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	211	28	65	3	3
	3 Övriga städer	212	27	67	5	—
	4 Övriga kommuner	352	34	61	3	3
Läro- utbildning	1 Folkskollärare	83	37	55	4	4
	2 Ämneslärare	454	38	55	5	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utbildning	438	24	70	4	2
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utbildning	74	24	70	5	—
	5 Övrigt	50	48	48	4	—
Totalt		1 099	32	62	4	2

Samhällskunskap

Tabell 7.30. Momentet »tonåringars sexualproblem» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	212	42	53	3	2
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	159	42	50	5	3
3 Ingen utbildning	675	26	69	4	1
4 Minns ej, uppgift saknas	26				
Totalt	1 099	32	62	4	2

Samhällskunskap

Tabell 7.31. Momentet »könssjukdomar från social synpunkt» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	864	28	65	4	2
	2 Kvinna	236	19	76	4	1
Ålder	1 Under 31 år	183	30	66	3	1
	2 31—45 år	735	24	71	4	1
	3 Över 45 år	181	34	57	4	4
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	324	27	65	6	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	210	26	67	4	3
	3 Övriga städer	213	27	69	3	1
	4 Övriga kommuner	352	25	70	3	2
Läro- utbildning	1 Folkskollärare	83	34	57	6	4
	2 Ämneslärare	454	29	65	4	3
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utbildning	438	22	74	4	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utbildning	75	23	75	3	—
	5 Övrigt	49	39	49	12	—
Totalt		1 100	26	68	4	2

Tabell 7.32. Momentet »könssjukdomar från social synpunkt» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	212	38	58	1	2
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	159	26	66	5	3
3 Ingen utbildning	675	22	72	4	1
4 Minns ej, uppgift saknas	53				
Totalt	1 100	26	68	4	2

Tabell 7.33. Momentet »sexuellivets betydelse inom äktenskapet» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	863	19	75	4	2
	2 Kvinna	236	15	79	4	1
Ålder	1 Under 31 år	183	22	75	2	1
	2 31—45 år	734	17	77	5	1
	3 Över 45 år	181	18	76	2	4
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	324	18	77	4	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	210	18	76	3	3
	3 Övriga städer	212	17	77	5	2
	4 Övriga kommuner	352	20	76	3	1
Läro- utbildning	1 Folkskollärare	83	18	75	4	4
	2 Ämneslärare	454	20	72	4	3
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utbildning	438	14	82	3	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utbildning	74	20	76	4	—
	5 Övrigt	50	34	62	4	—
Totalt		1 099	18	76	4	2

Samhällskunskap

Tabell 7.34. Momentet »sexuallivets betydelse inom äktenskapet» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	212	20	72	5	3
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	159	20	74	3	3
3 Ingen utbildning	674	16	79	3	1
4 Minns ej, uppgift saknas	54				
Totalt	1 099	18	76	4	2

Samhällskunskap

Tabell 7.35. Momentet »sexuella avvikelser t ex homosexualitet» redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Behandlades momentet?				Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	Minns ej	
Kön	1 Man	863	16	77	4	2
	2 Kvinna	235	13	80	5	2
Ålder	1 Under 31 år	182	17	79	3	1
	2 31—45 år	735	16	78	5	1
	3 Över 45 år	182	13	76	7	4
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	323	17	76	5	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	211	15	77	6	3
	3 Övriga städer	213	10	84	4	1
	4 Övriga kommuner	352	18	76	4	2
Läro- utbildning	1 Folkskollärare	84	27	64	2	6
	2 Ämneslärare	454	16	76	5	3
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utbildning	439	10	84	5	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utbildning	75	15	79	7	—
	5 Övrigt	49	39	59	2	—
Totalt		1 098	16	78	5	2

Tabell 7.36. Momentet »sexuella avvikelser t ex homosexualitet» redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Behandlades momentet?				
	Bastal	Ja	Nej	Minns ej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	212	19	72	6	3
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	159	18	74	4	4
3 Ingen utbildning	675	13	81	5	1
4 Minns ej, uppgift saknas	53				
Totalt	1 098	16	78	5	2

Biologi

Tabell 7.37. Undervisning om andra moment än dem som specificerats i enkäten.

Moment	Antal omnämn.		
		Hormoner, hormonella rubbningar	11
		Familjeplanering	10
		Hormoner och könsmognad	10
		Juridiska frågor	10
		Störningar i sexuellt samliv	10
		Könsroller och könsdebatt	8
		Abort - dödshjälp	7
		Könsdrift	7
		Prostata-, livmodercancer	7
		Ärftlighet	7
		Pubertet	6
		RFSU och andra rådgivande instanser	6
		Metoder att fastställa havandeskap	5
		Sex i massmedia	5
		Storfamilj och gruppäktenskap	5
		Orgasm	4
		Samlevnadsproblem i olika åldrar	4
		Åldringssexualitet	4
		Freuds teorier	3
		Tidiga sexuella förbindelser	3
		Faderskapsbevisning	2
		Missfall	2
		Synpunkter på val av livspartner	2
		Tillvägagångssätt vid gynekologisk undersökning	2
		Frågor som aktualiserats	10
		Summa omnämningen	525
		I genomsnitt	1,64
		Ej specificerat	25
Menstruation och hygien	63		
Klimakterium	40		
Sterilitet	35		
Samlevnad genom hänsyn och förståelse	25		
Fosterutveckling	24		
Sterilisering, kastrering	22		
Petting	18		
Överbefolkning och preventivmedel	18		
Samhällets åtgärder	17		
Alkohols och narkotikas påverkan på sexuellt beteende	16		
Impotens, frigiditet	16		
Utomäktenskapliga barn och konsekvenser därav	16		
Sexuellt beteende och samlag	14		
Känslomässiga skillnader mellan män och kvinnor	14		
Människans olika utvecklingsstadier, jämförelser med djuren	13		
Fosterskador	12		
Olika inställningar till sexuallivet	12		

Biologi

Tabell 7.38. Uppvisande av preventivmedel redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Har Ni visat preventivmedel?			
		Bastal	Ja	Nej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	836	29	71	—
	2 Kvinna	396	26	73	1
Ålder	1 Under 31 år	289	34	66	—
	2 31—45 år	706	28	72	1
	3 Över 45 år	237	22	77	1
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 059	28	72	1
	2 Ogift	173	29	71	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	386	34	66	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	223	25	74	1
	3 Övriga städer	251	27	73	1
	4 Övriga kommuner	372	24	75	1
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	161	23	76	1
	2 Ämneslärare	297	23	77	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- ut- bildning	572	31	68	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- ut- bildning	70	21	79	—
	5 Övrigt	131	37	63	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	641	24	75	1
	2 Extra ordinarie	364	30	70	1
	3 Extra, timlärare	227	35	65	—
Totalt		1 232	28	71	1

Biologi

Tabell 7.39. Uppvisande av preventivmedel redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor i samband med grundutbildningen	Har Ni visat preventivmedel?			
	Bastal	Ja	Nej	Uppgift saknas
1 Utbildning inkl undervisningsmetodik	422	28	71	1
2 Utbildning exkl undervisningsmetodik	318	25	75	—
3 Ingen utbildning	386	33	66	1
4 Minns ej, uppgift saknas	108	19	80	2
Totalt	1 232	28	71	1

Tabell 7.40. Samverkan redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Samverkade Ni i undervisningen med någon kollega eller annan person?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	837	47	52	1
	2 Kvinna	396	38	60	2
Ålder	1 Under 31 år	289	42	58	—
	2 31—45 år	706	46	53	1
	3 Över 45 år	236	42	56	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	386	37	61	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	223	47	53	—
	3 Övriga städer	251	47	51	1
	4 Övriga kommuner	372	47	51	2
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	162	42	57	1
	2 Ämneslärare	297	57	42	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- ut- bildning	573	38	60	2
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- ut- bildning	71	24	76	—
	5 Övrigt	132	55	44	1
Anställnings- form	1 Ordinarie	641	44	54	2
	2 Extra ordinarie	364	42	57	1
	3 Extra, timlärare	227	46	54	—
Totalt		1 232	44	55	1

Kristendoms-kunskap

Tabell 7.41. Samverkan redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Samverkade Ni i undervisningen med någon kollega eller annan person?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	582	31	67	2
	2 Kvinna	209	29	68	3
Ålder	1 Under 31 år	128	31	67	2
	2 31—45 år	370	31	67	2
	3 Över 45 år	292	29	68	3
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	221	29	71	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	165	28	67	5
	3 Övriga städer	153	34	62	4
	4 Övriga kommuner	253	31	68	1
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	86	43	52	5
	2 Ämneslärare	244	33	66	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- ut- bildning	202	31	67	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- ut- bildning	153	22	77	1
	5 Övrigt	106	25	69	6
Anställnings- form	1 Ordinarie	362	31	67	2
	2 Extra ordinarie	175	34	63	2
	3 Extra, timlärare	253	26	71	3
Totalt		791	30	67	2

Samhällskunskap

Tabell 7.42. Samverkan redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Samverkade Ni i undervisningen med någon kollega eller annan person?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	864	30	68	2
	2 Kvinna	236	20	75	5
Ålder	1 Under 31 år	183	19	78	3
	2 31—45 år	735	29	69	2
	3 Över 45 år	181	30	65	5
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	324	24	73	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	211	25	71	4
	3 Övriga städer	213	27	70	3
	4 Övriga kommuner	352	32	66	2
Läraryr- bildning	1 Folkskollärare	83	33	67	—
	2 Ämneslärare	454	34	63	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läraryr utbildning	438	22	75	3
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läraryr utbildning	75	16	79	5
	5 Övrigt	50	20	80	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	618	30	66	4
	2 Extra ordinarie	383	25	74	1
	3 Extra, timlärare	99	19	77	4
Totalt		1 099	27	70	3

Tabell 7.43. Andra hjälpmedel än de som specificerats i enkäten som använts i sexualundervisningen?

Vilka andra hjälpmedel har använts?	Antal om-nämnd.	% (av 503) ¹		
			Biologi	
			<i>Skriftliga hjälpmedel</i>	
			Broschyrer	36
			Tidningsartiklar	24
			Arbetsblad	17
			Stenciler	11
			Summa omnämmanden	88
			17	
			<i>Modeller</i>	
			Kvinnliga och manliga könsorgan och bäckenet	20
			Foster i olika stadier	17
			Övriga modeller	32
			Summa omnämmanden	69
			14	
			<i>Övrigt</i>	
			RFSUs preventivmedellåda	86
			Egna teckningar på svarta tavlan	44
			Mikroskopiska och embryonala preparat	25
			Preventivmedel	18
			Torro	6
			Eleverna fick ställa egna frågor resp frågelåda	5
			Dissektion av könsorgan på djur	3
			Summa omnämmanden	187
			37	
			Summa omnämmanden totalt	730
			I genomsnitt	1,89
			»annat hjälpmedel»	
			¹ Utgör de lärare som angett	

Tabell 8.1. Intresse för undervisningen redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela sexualundervisning?					
		Bastal	Ja, mycket intr.	Ja, ganska intr.	Inte särskilt eller inte alls intr.	Ingen åsikt	Uppgift saknas
Kön	1 Man	859	60	34	5		
	2 Kvinna	421	50	37	11		
Ålder	1 Under 31 år	315	60	33	4		
	2 31—45 år	720	56	35	8		
	3 Över 45 år	245	53	35	8		
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 095	58	34	6		
	2 Ogift	185	46	39	11		
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	56	33	9		
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	237	59	33	6		
	3 Övriga städer	259	55	38	5		
	4 Övriga kommuner	379	57	36	5		
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	166	67	29	3		
	2 Ämneslärare	307	59	32	7		
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroutbildning	594	54	36	8		
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroutbildning	76	41	43	9		
	5 Övrigt	139	57	37	3		
Anställnings- form	1 Ordinarie	656	55	36	8		
	2 Extra ordinarie	380	58	35	6		
	3 Extra, timlärare	245	59	33	4		
	Totalt	1 279	56	35	7	1	1

Biologi

Tabell 8.2. Intresse för undervisningen redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor under grundutbildningen	Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela sexualundervisning?					
	Bastal	Ja, mycket intr.	Ja, ganska intr.	Inte särskilt eller inte alls intr.	Ingen åsikt	Uppgift saknas
1 Utbildning i sexual- och samlevnads- frågor inkl undervisningsmetodik	434	59	34	5	—	1
2 Utbildning i sexual- och samlevnads- frågor exkl undervisningsmetodik	330	56	38	5	1	—
3 Ingen utbildning	408	54	32	11	2	1
4 Minns ej, uppgift saknas	110	52	42	2	2	3
Totalt	1 282	57	35	7	1	1

Kristendomskunskap

Tabell 8.3. Intresse för undervisningen redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela undervisning i sexualetik och familjekunskap?					
		Bastal	Ja, mycket intr.	Ja, ganska intr.	Inte särskilt eller inte alls intr.	Ingen åsikt	Uppgift saknas
Kön	1 Man	732	50	37	8	3	2
	2 Kvinna	302	42	39	7	9	2
Ålder	1 Under 31 år	170	50	36	8	5	—
	2 31—45 år	492	53	34	6	5	1
	3 Över 45 år	372	40	43	10	4	3
Civilstånd	1 Gift, förut gift	902	49	37	7	4	2
	2 Ogift	132	37	38	13	9	3
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	302	50	34	8	7	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	203	41	45	7	5	1
	3 Övriga städer	199	45	41	5	6	2
	4 Övriga kommuner	329	51	34	10	2	2
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	131	48	40	7	5	1
	2 Ämneslärare	306	50	37	6	5	3
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroutbildning	267	39	42	12	5	2
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroutbildning	196	50	36	7	6	2
	5 Övrigt	135	57	30	6	4	2
Anställnings- form	1 Ordinarie	464	44	40	9	5	2
	2 Extra ordinarie	245	45	38	10	7	2
	3 Extra, timplärare	324	56	34	5	4	2
Totalt		1 035	48	38	8	5	2

Kristendomskunskap

Tabell 8.4. Intresse för undervisningen redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor under grundutbildningen	Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela undervisning i sexualetik och familjekunskap?						
	Bastal	Ja, mycket intr.	Ja, ganska intr.	Inte särskilt eller inte alls intr.	Ingen åsikt	Uppgift saknas	
1 Utbildning i sexual- och samlevnads- frågor inkl undervisningsmetodik	164	63	31	1	2	2	
2 Utbildning i sexual- och samlevnads- frågor exkl undervisningsmetodik	184	53	39	5	2	1	
3 Ingen undervisning	598	42	39	9	7	2	
4 Minns ej, uppgift saknas	87						
Totalt		1 033	48	38	8	5	2

Tabell 8.5. Intresse för undervisningen särredovisat efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i dessa frågor läsåret 67/68	Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela undervisning i sexualetik och familjekunskap?					
	Bastal	Ja, mycket intr.	Ja, ganska intr.	Inte särskilt eller inte alls intr.	Ingen åsikt	Uppgift saknas
Ja	790	53	39	6	2	—
Nej	245	30	34	13	15	8
Totalt	1 035	48	37	8	5	2

Samhällskunskap

Tabell 8.6. Intresse för undervisningen redovisat efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexualliv och samlevnad?						
		Bastal	Ja, mycket intr.	Ja, ganska intr.	Inte särsk. intr.	Inte alls intr.	Ingen åsikt	Uppgift saknas
Kön	1 Man	1 237	28	44	3	10	10	1
	2 Kvinna	346	27	41	13	4	13	2
Ålder	1 Under 31 år	304	30	47	13	2	8	1
	2 31—45 år	1 020	28	43	13	4	11	1
	3 Över 45 år	261	26	40	15	6	11	2
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 384	28	44	13	3	10	1
	2 Ogift	200	24	43	15	6	13	1
Orttyp	A Stockholm, Göteborg							
	Malmö med vissa förorter	483	33	38	12	4	12	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	308	24	45	14	3	12	2
	3 Övriga städer	307	22	48	16	4	9	1
4 Övriga kommuner	483	28	45	13	3	10	1	
Läro-utbildning	1 Folkskollärare	107	30	53	—	6	—	—
	2 Ämneslärare	608	30	45	3	9	1	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-utbildning	680	25	41	5	13	1	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-utbildning	105	23	39	2	17	3	4
	5 Övrigt	81	36	46	2	7	—	—
Anställningsform	1 Ordinarie	845	25	43	15	4	11	1
	2 Extra ordinarie	581	29	44	12	3	11	1
	3 Extra, timplärare	160	36	42	10	2	8	2
Totalt		1 583	28	44	13	4	11	1

Samhällskunskap

Tabell 8.7. Intresse för undervisningen redovisat efter utbildning i sexual- och samlevnads- undervisning. I %.

Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor under grundutbildningen	Bastal	Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexualliv och samlevnad.				
		Ja, mycket intr.	Ja, ganska intr.	Inte särskilt eller inte alls intr.	Ingen åsikt	Uppgift saknas
1 Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor inkl undervisningsmetodik	263	36	43	12	8	1
2 Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor exkl undervisningsmetodik	207	37	43	13	5	1
3 Ingen undervisning	1 034	24	43	19	13	1
4 Minns ej, uppgift saknas	78					
Totalt	1 582	28	44	17	11	1

Samhällskunskap

Tabell 8.8. Intresse för undervisningen redovisat efter förekomst av undervisningen. I %.

Förekomst av undervisning i dessa frågor läsåret 67/68	Bas- tal	Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexualliv och samlevnad?					
		Ja, mycket intr.	Ja, ganska intr.	Inte särsk. intr.	Inte alls intr.	Ingen åsikt	Uppgift saknas
Ja	1 098	33	47	10	2	7	1
Nej	484	17	36	20	7	20	1
Totalt	1 582	28	44	13	3	11	1

Tabell 8.9. Moment i sexual- och samlevnadsundervisningen som upplevs som besvärliga.

Ange varför och vilket/vilka moment som är besvärliga att undervisa om! (Momenten angivna efter kodningssiffran i fråga 34)	70	72	73	75	76	77	78	79	80	7	8	9	10	utomäktenskap- liga barn	störningar vid sexuellt samliv	övrigt	ej specificerat	totalt
Svårt för läraren att vara objektiv	—	—	—	—	3	—	—	—	2	—	—	7	27	—	—	—	—	39
De olika moraluppfattningarna	—	—	—	1	1	—	2	—	2	—	—	8	25	—	—	—	—	39
Känsligt för eleverna; läraren känner inte deras förhållanden och erfarenheter	2	—	—	6	5	2	2	—	4	2	2	6	6	1	—	—	—	38
Svårt för läraren att inte verka moraliserande	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	23	—	—	—	—	29
Blygsel hos läraren och/eller eleverna	—	—	—	10	12	—	—	—	1	1	—	—	2	—	—	1	—	27
Svårt att uttrycka sig klart och förklara	2	—	—	—	8	3	—	—	—	—	—	—	9	—	—	2	—	24
Skillnaden i mognad bland eleverna, eller inte tillräckligt mogna	—	—	—	2	5	2	—	—	2	—	—	—	9	—	—	—	3	23
Bristande kunskaper hos läraren	—	2	2	—	2	—	—	—	4	—	4	—	6	—	2	—	—	22
Föräldrars och/eller elevers olika uppfattningar om sexuella frågor	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	7	12	—	—	—	—	22
Elevernas nervösa intresse och risken att de blir generade	3	—	—	2	3	1	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	13
Undervisningsmaterial saknas	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	7
Läraren kan inte själv eller har svårt att ta ställning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	5
Fordras mycket takt av läraren	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	5
Svårt för läraren att veta hur stor vikt som skall läggas vid momentet	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Läraren kan inte ge råd eller regler	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	5
Momentet kan väcka experiment- lust	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Eleverna kan redan det momentet behandlar	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3
Ej specificerat	1	—	—	9	17	8	2	2	11	1	1	11	84	—	—	6	4	157
Summa	8	2	2	33	64	19	6	2	29	4	7	50	221	1	2	9	8	467

Biologi

Tabell 8.10. Uppgiftens svårighetsgrad redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?					
		Bastal	Ja, mycket eller ganska svårt	Inte särskilt svårt	Inte alls svårt	Ingen åsikt	Uppgift saknas
Kön	1 Man	859	13	42	44	—	1
	2 Kvinna	421	16	41	41	1	1
Ålder	1 Under 31 år	315	18	44	35	2	1
	2 31—45 år	720	14	42	43	—	1
	3 Över 45 år	245	6	37	54	1	2
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 095	13	41	45	—	1
	2 Ogift	185	19	43	34	2	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	12	41	46	1	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	237	17	34	46	1	2
	3 Övriga städer	259	14	42	41	2	2
	4 Övriga kommuner	379	14	46	39	1	1
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	165	15	42	43	—	—
	2 Ämneslärare	308	17	41	40	1	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut-bildning	593	12	42	45	1	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut-bildning	75	17	40	39	—	4
	5 Övrigt	138	13	39	44	2	1
Anställnings- form	1 Ordinarie	656	10	42	46	—	1
	2 Extra ordinarie	379	18	42	38	1	2
	3 Extra, timlärare	244	17	39	41	2	1
Totalt		1 279	14	41	43	1	1

Tabell 8.11. Uppgiftens svårighetsgrad redovisad efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?					
		Bastal	Ja, mycket eller ganska svårt	Inte särskilt svårt	Inte alls svårt	Ingen åsikt	Uppgift saknas
Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor under grundutbildningen	1 Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor inkl undervisningsmetodik	433	14	43	42	—	1
	2 Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor exkl undervisningsmetodik	330	17	39	43	1	—
	3 Ingen utbildning	407	11	41	46	1	1
	4 Minns ej, uppgift saknas	109	13	47	36	—	5
Deltagit i fortbildningskurs	Ja	257	12	37	49	1	1
	Nej	989	14	43	41	1	1
	Minns ej, uppgift saknas	33					
Deltagit i studiedagar	Ja	384	12	41	46	—	2
	Nej	859	14	42	42	1	1
	Minns ej, uppgift saknas	36					
Totalt		1 279	14	41	43	1	1

Tabell 8.12. Samband mellan uppgiftens svårighetsgrad och förekomst av samverkan.

	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?		
	Ja, mycket eller ganska svårt	Inte särskilt svårt	Inte alls svårt
% som samverkat med annan person	56	40	44
Bastal	162	513	540

Tabell 8.14. Uppgiftens svårighetsgrad redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?						
		Bas- tal	Ja, mycket svårt	Ja, ganska svårt	Inte särsk. svårt	Inte alls svårt	Ingen åsikt	Uppgift saknas
Kön	1 Man	733	8	26	37	22	4	2
	2 Kvinna	300	10	31	34	17	7	1
Ålder	1 Under 31 år	170	6	29	39	18	7	—
	2 31—45 år	491	9	27	38	20	5	1
	3 Över 45 år	371	9	27	32	23	3	5
Civilstånd	1 Gift, förut gift	902	8	27	36	22	4	2
	2 Ogift	132	12	30	35	11	11	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	303	9	26	33	23	6	3
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	202	7	30	38	20	4	1
	3 Övriga städer	199	10	29	35	20	5	2
	4 Övriga kommuner	329	9	26	39	20	4	3
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	130	10	40	28	16	5	1
	2 Ämneslärare	306	5	27	38	24	3	3
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-ut-bildning	266	14	27	34	17	7	2
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-ut-bildning	197	10	23	40	20	4	3
	5 Övrigt	134	5	22	40	26	5	1
Anställnings- form	1 Ordinarie	464	9	28	36	20	4	2
	2 Extra ordinarie	247	12	29	31	19	7	2
	3 Extra, timplärare	325	6	25	41	22	4	2
Totalt		1 033	9	27	36	21	5	2

Kristendomskunskap

Tabell 8.15. Uppgiftens svårighetsgrad redovisad efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?						Uppgift saknas
		Bas-tal	Ja, mycket svårt	Ja, ganska svårt	Inte särsk. svårt	Inte alls svårt	Ingen åsikt	
Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor under grundutbildningen	1 Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor inkl undervisningsmetodik	165	5	21	44	27	1	2
	2 Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor exkl undervisningsmetodik	185	6	25	36	29	1	2
	3 Ingen utbildning	598	11	29	34	16	7	2
	4 Minns ej, uppgift saknas	87						
Deltagit i fortbildningskurser	Ja	134	7	19	41	31	1	—
	Nej	877	9	29	36	19	5	3
	Minns ej, uppgift saknas	24						
Deltagit i studiedagar	Ja	259	6	29	39	23	2	2
	Nej	735	10	27	35	20	6	2
	Minns ej, uppgift saknas	40						
Totalt		1 035	9	27	36	21	5	2

Kristendomskunskap

Tabell 8.16. Uppgiftens svårighetsgrad redovisad efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i dessa frågor läsåret 67/68	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?						Uppgift saknas
	Bas-tal	Ja, mycket svårt	Ja, ganska svårt	Inte särsk. svårt	Inte alls svårt	Ingen åsikt	
Ja	789	8	26	40	24	1	1
Nej	245	11	30	24	10	18	7
Totalt	1 034	9	27	36	21	5	2

Kristendomskunskap

Tabell 8.17. Samband mellan uppgiftens svårighetsgrad och förekomst av samverkan.

% som samverkat med annan person	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?		
	Ja, mycket eller ganska svårt	Inte särskilt svårt	Inte alls svårt
Bastal	28	33	30
	272	316	190

Samhällskunskap

Tabell 8.19. Uppgiftens svårighetsgrad redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?						
		Bas- tal	Ja, mycket svårt	Ja, ganska svårt	Inte särsk. svårt	Inte alls svårt	Ingen åsikt	Uppgift saknas
Kön	1 Man	1 238	4	22	40	25	8	1
	2 Kvinna	346	7	18	38	22	13	2
Ålder	1 Under 31 år	305	2	19	34	29	11	1
	2 31—45 år	1 018	5	21	41	23	9	1
	3 Över 45 år	261	5	25	37	24	8	1
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 383	4	21	40	25	8	1
	2 Ogift	200	5	24	36	19	17	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	483	3	22	35	27	11	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	308	7	20	40	21	9	3
	3 Övriga städer	307	5	21	43	22	9	1
	4 Övriga kommuner	483	4	20	41	25	8	1
Läro- ut- bildning	1 Folkskollärare	108	3	21	43	28	6	—
	2 Ämneslärare	608	4	25	40	25	5	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroutbildning	681	5	18	40	23	14	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroutbildning	105	8	21	30	31	11	1
	5 Övrigt	80	—	19	45	29	8	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	844	5	24	40	23	7	1
	2 Extra ordinarie	581	4	19	40	24	12	1
	3 Extra, timlärare	159	2	18	37	33	9	1
Totalt		1 583	4	21	40	24	9	1

Samhällskunskap

Tabell 8.20. Uppgiftens svårighetsgrad redovisad efter utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?						
		Bas- tal	Ja, mycket svårt	Ja, ganska svårt	Inte särsk. svårt	Inte alls svårt	Ingen åsikt	Uppgift saknas
Utbildning i sexual- och samlevnads- frågor under grundutbild- ningen	1 Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor inkl undervisningsmetodik	265	3	19	43	29	5	1
	2 Utbildning i sexual- och samlevnadsfrågor exkl undervisningsmetodik	207	5	31	32	27	3	1
	3 Ingen utbildning	1 034	5	20	39	23	12	1
	4 Minns ej, uppgift saknas	78						
Deltagit i studiedagar	Ja	270	4	23	41	29	1	1
	Nej	1 278	4	21	39	24	11	1
	Minns ej, uppgift saknas	35						
Totalt		1 583	4	21	40	25	9	1

Samhällskunskap

Tabell 8.21. Uppgiftens svårighetsgrad redovisad efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i dessa frågor läsåret 67/68	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?						Uppgift saknas
	Bas- tal	Ja, mycket svårt	Ja, ganska svårt	Inte särsk. svårt	Inte alls svårt	Ingen åsikt	
Ja	1 098	3	22	42	28	4	1
Nej	484	7	19	35	16	21	2
Totalt	1 582	4	21	40	25	9	1

Samhällskunskap

Tabell 8.22. Samband mellan uppgiftens svårighetsgrad och förekomst av samverkan.

	Tycker Ni att det är svårt att meddela undervisning i dessa frågor?		
	Ja, mycket eller ganska svårt	Inte särskilt svårt	Inte alls svårt
% som samverkat med annan person	25	29	30
Bastal	277	1 457	312

Biologi

Tabell 8.23. Upplevelse av möjligheten att bedriva undervisning i önskvärd omfattning redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Anser Ni att den nuvarande timplanen för Ert ämne medger sexualundervisning i önskvärd omfattning?				Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	Vet ej	
Kön	1 Man	859	55	41	4	1
	2 Kvinna	421	48	46	6	—
Ålder	1 Under 31 år	315	45	45	10	1
	2 31—45 år	720	55	43	2	1
	3 Över 45 år	245	56	39	4	1
Totalt		1 279	52	42	5	1

Biologi

Tabell 8.24. Upplevelse av möjligheterna att bedriva undervisning i önskvärd omfattning, redovisad efter antal undervisningstimmar. I %.

Antal undervisningstimmar i sexualkunskap	Anser Ni att den nuvarande timplanen för Ert ämne medger sexualundervisning i önskvärd omfattning. I %.				Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	Vet ej	
1—4	261	53	43	3	2
5—6	445	53	42	4	—
7—	401	52	46	2	1
Minns ej, uppgift saknas	123	59	31	10	1
Ingen undervisning	49				
Totalt	1 279	52	42	5	1

Kristendomskunskap

Tabell 8.25. Upplevelse av möjligheterna att bedriva undervisning i önskvärd omfattning redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Anser Ni att den nuvarande timplanen för Ert ämne medger undervisning i sexualetik och familjekunskap i önskvärd omfattning?				Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	Vet ej	
Kön	1 Man	731	31	61	6	2
	2 Kvinna	301	27	63	9	1
Ålder	1 Under 31 år	171	23	66	10	1
	2 31—45 år	492	32	60	7	1
	3 Över 45 år	371	31	61	5	2
	Totalt	1 032	30	62	7	2

Kristendomskunskap

Tabell 8.26. Upplevelse av möjligheterna att bedriva undervisning i önskvärd omfattning redovisad efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i dessa frågor läsåret 67/68	Anser Ni att den nuvarande timplanen för Ert ämne medger undervisning i sexualetik och familjekunskap i önskvärd omfattning?				Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	Vet ej	
Ja	789	32	63	4	1
Nej	244	23	59	15	4
Totalt	1 033	30	62	7	2

Samhällskunskap

Tabell 8.27. Upplevelse av möjligheterna att bedriva undervisning i önskvärd omfattning. Redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Anser Ni att timplanen för Ert ämne medger undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexualliv och samlev- nad i önskvärd omfattning?				Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	Vet ej	
Kön	1 Man	1 237	44	46	8	1
	2 Kvinna	345	34	47	18	1
Ålder	1 Under 31 år	305	36	51	12	1
	2 31—45 år	1 019	43	46	10	1
	3 Över 45 år	259	46	42	11	1
	Totalt	1 583	42	46	10	1

Samhällskunskap

Tabell 8.28. Upplevelse av möjligheterna att bedriva undervisning i önskvärd omfattning redovisad efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i dessa frågor läsåret 67/68	Anser Ni att den nuvarande timplanen för Ert ämne medger undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexualliv och samlevnad i önskvärd omfattning?				Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	Vet ej	
Ja	1 098	47	44	8	1
Nej	484	30	52	16	2
Totalt	1 582	42	46	10	1

Biologi

Tabell 9.1. Ansvarsfördelning skola – hem ifråga om undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Vem tycker Ni skall ha största ansvaret?					Uppgift saknas
		Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	Vet ej	
Kön	1 Man	857	56	24	17	1	1
	2 Kvinna	424	47	32	18	2	1
Ålder	1 Under 31 år	315	55	28	14	2	2
	2 31—45 år	720	51	28	18	1	1
	3 Över 45 år	246	56	22	19	2	2
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 098	54	26	18	2	1
	2 Ogift	183	48	34	15	1	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	47	28	21	2	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	239	53	28	15	3	1
	3 Övriga städer	259	59	25	13	1	2
	4 Övriga kommuner	378	55	26	18	1	1
Läroarbete	1 Folkskollärare	165	55	22	20	1	1
	2 Ämneslärare	307	55	30	13	1	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroarbete	593	50	27	19	3	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroarbete	78	51	23	24	—	1
	5 Övrigt	138	59	27	12	1	1
Anställningsform	1 Ordinarie	658	53	25	19	1	1
	2 Extra ordinarie	380	54	30	13	2	1
	3 Extra, timlärare	243	54	26	18	1	1
Totalt	1 281	53	27	17	2	1	

Biologi

Tabell 9.2. Ansvarsfördelning skola – hem ifråga om undervisning om den etiska sidan av sexuallivet redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Vem skall ha största ansvaret?					Uppgift saknas
		Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	Vet ej	
Kön	1 Man	858	44	37	15	3	1
	2 Kvinna	423	31	49	17	2	—
Ålder	1 Under 31 år	316	35	49	11	3	2
	2 31—45 år	719	39	41	16	3	1
	3 Över 45 år	246	47	30	19	3	—
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 098	40	40	16	3	1
	2 Ogift	183	34	47	13	4	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	35	43	20	2	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	239	41	43	13	2	1
	3 Övriga städer	260	40	40	15	4	1
	4 Övriga kommuner	377	43	39	13	3	1
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	165	51	27	16	4	2
	2 Ämneslärare	307	48	38	11	1	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-utbildning	593	34	43	18	4	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-utbildning	78	23	50	26	—	1
	5 Övrigt	138	40	48	8	3	1
Anställnings- form	1 Ordinarie	657	42	38	17	3	—
	2 Extra ordinarie	380	38	44	13	3	2
	3 Extra, timlärare	244	36	45	15	3	1
Totalt		1 281	40	41	16	3	1

Biologi

Tabell 9.3. Ansvarsfördelning skola – hem ifråga om undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor redovisad efter upplevd svårighetsgrad att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Vem skall ha största ansvaret?				Vet ej, uppgift saknas
	Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	
Mycket eller ganska svårt	175	46	39	10	5
Inte särskilt svårt	529	52	28	17	3
Inte alls svårt	553	56	23	20	1
Ingen åsikt	10				
Uppgift saknas	14				
Totalt	1 281	53	27	17	3

Biologi

Tabell 9.4. Ansvarsfördelning skola – hem ifråga om undervisning om den etiska sidan av sexuallivet redovisad efter svårighetsgrad att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Vem skall ha största ansvaret?				Vet ej, uppgift saknas
	Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	
Mycket och ganska svårt	175	33	51	12	4
Inte särskilt svårt	529	40	40	16	5
Inte alls svårt	553	43	38	16	3
Ingen åsikt	10				
Uppgift saknas	14				
Totalt	1 281	40	41	16	4

Kristendomskunskap

Tabell 9.5. Ansvarsfördelning skola – hem ifråga om undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Vem skall ha största ansvaret?					Uppgift saknas
		Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	Vet ej	
Kön	1 Man	740	43	32	23	1	1
	2 Kvinna	301	37	39	21	2	1
Ålder	1 Under 31 år	170	50	35	14	1	1
	2 31—45 år	496	45	36	17	1	1
	3 Över 45 år	375	33	32	32	2	1
Civilstånd	1 Gift, förut gift	908	42	33	23	1	1
	2 Ogift	133	37	40	19	4	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	306	45	33	20	1	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	204	35	34	26	3	1
	3 Övriga städer	200	40	42	15	1	2
	4 Övriga kommuner	331	43	31	26	1	—
Läroarbetsform	1 Folkskollärare	130	49	28	22	—	1
	2 Ämneslärare	309	43	36	18	2	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroarbetsform	269	40	42	17	1	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroarbetsform	198	40	29	31	—	—
	5 Övrigt	135	38	28	30	2	2
Anställningsform	1 Ordinarie	470	39	39	20	1	—
	2 Extra ordinarie	246	48	36	13	1	2
	3 Extra, timlärare	325	40	26	32	2	1
Totalt		1 041	42	34	22	1	1

Kristendomskunskap

Tabell 9.6. Ansvarsfördelning skola – hem ifråga om undervisning om den etiska sidan av sexuallivet redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Vem skall ha största ansvaret?					Uppgift saknas
		Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	Vet ej	
Kön	1 Man	740	45	32	21	1	1
	2 Kvinna	301	36	39	21	3	1
Ålder	1 Under 31 år	170	48	38	11	2	1
	2 31—45 år	496	43	35	18	2	1
	3 Över 45 år	375	37	30	30	2	1
Civilstånd	1 Gift, förut gift	908	43	33	22	1	1
	2 Ogift	133	35	41	20	5	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	306	49	33	17	2	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	203	35	30	29	3	2
	3 Övriga städer	201	39	42	15	1	2
	4 Övriga kommuner	331	42	32	25	1	—
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	130	48	27	22	2	—
	2 Ämneslärare	308	47	31	18	2	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro-utbildning	269	42	39	16	2	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro-utbildning	199	31	35	32	1	1
	5 Övrigt	135	39	33	24	1	4
Anställnings- form	1 Ordinarie	470	44	36	19	2	—
	2 Extra ordinarie	246	46	35	16	2	2
	3 Extra, timlärare	325	36	31	29	2	2
	Totalt	1 041	42	34	21	2	1

Kristendomskunskap

Tabell 9.7. Ansvarsfördelning skola – hem ifråga om undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor redovisad efter upplevd svårighetsgrad att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Vem skall ha största ansvaret?				Vet ej, uppgift saknas
	Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	
Mycket eller ganska svårt	377	40	37	20	12
Inte särskilt svårt	377	44	32	22	2
Inte alls svårt	214	47	26	27	1
Ingen åsikt	51				
Uppgift saknas	22				
Totalt	1 041	42	34	22	2

Tabell 9.8. Ansvarsfördelning skola-hem ifråga om undervisning om den etiska sidan av sexuallivet redovisad efter svårighetsgrad att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Vem skall ha största ansvaret?				Vet ej, uppgift saknas
	Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	
Mycket eller ganska svårt	377	41	34	22	3
Inte särskilt svårt	376	40	37	20	2
Inte alls svårt	215	50	23	25	2
Ingen åsikt	53				
Uppgift saknas	22				
Totalt	1 043	42	34	21	3

Samhällskunskap

Tabell 9.9. Ansvarsfördelning skola – hem ifråga om undervisningen i sexual- och samlevnadsfrågor redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Vem skall ha största ansvaret?					Uppgift saknas
		Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	Vet ej	
Kön	1 Man	1 244	49	34	13	2	1
	2 Kvinna	347	44	35	17	2	2
Ålder	1 Under 31 år	305	59	26	13	1	1
	2 31—45 år	1 021	47	36	14	2	2
	3 Över 45 år	265	42	38	15	4	1
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 389	48	35	14	2	1
	2 Ogift	202	49	32	17	2	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	485	45	35	16	3	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	311	46	36	13	3	2
	3 Övriga städer	310	49	36	13	2	1
	4 Övriga kommuner	485	53	31	13	2	1
Läroarbildning	1 Folkskollärare	108	52	28	16	2	2
	2 Ämneslärare	608	46	38	13	3	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroarbildning	688	49	34	14	2	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroarbildning	107	51	30	15	3	2
	5 Övrigt	80	53	26	19	2	—
Anställningsform	1 Ordinarie	848	44	37	14	3	1
	2 Extra ordinarie	581	53	31	13	1	1
	3 Extra, timlärare	162	51	30	15	2	2
Totalt		1 591	48	34	14	2	1

Samhällskunskap

Tabell 9.10. Ansvarsfördelning skola-hem ifråga om undervisning om den etiska sidan av sexuallivet redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel		Vem skall ha största ansvaret?					Uppgift saknas
		Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	Vet ej	
Kön	1 Man	1 244	49	36	11	4	1
	2 Kvinna	347	40	39	16	4	2
Ålder	1 Under 31 år	306	54	34	9	3	1
	2 31—45 år	1 020	46	38	12	3	1
	3 Över 45 år	265	42	38	13	5	2
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 390	46	38	11	4	1
	2 Ogift	201	50	31	16	4	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	486	42	38	13	4	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	311	45	34	14	5	2
	3 Övriga städer	309	50	37	10	2	—
	4 Övriga kommuner	485	50	38	9	3	—
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	108	51	36	11	2	—
	2 Ämneslärare	608	49	33	13	4	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroutbildning	688	44	41	11	4	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroutbildning	108	45	40	11	2	2
	5 Övrigt	79	44	33	11	8	4
Anställnings- form	1 Ordinarie	848	45	38	13	4	1
	2 Extra ordinarie	580	49	36	11	3	1
	3 Extra, timlärare	163	48	37	9	4	2
Totalt		1 591	47	37	12	4	1

Samhällskunskap

Tabell 9.11. Ansvarsfördelning skola – hem ifråga om undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor redovisad efter upplevd svårighetsgrad att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Vem skall ha största ansvaret?					Vet ej, uppgift saknas
	Bastal	Skolan	Hemmet	Båda		
Mycket eller ganska svårt	404	47	34	14		5
Inte särskilt svårt	628	50	35	13		2
Inte alls svårt	391	52	32	14		2
Ingen åsikt	151	34	38	19		9
Uppgift saknas	18					
Totalt	1 592	48	34	14		3

Samhällskunskap

Tabell 9.12. Ansvarsfördelning skola – hem ifråga om undervisning om den etiska sidan av sexuallivet redovisad efter svårighetsgrad att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Vem skall ha största ansvaret?				Vet ej, uppgift saknas
	Bastal	Skolan	Hemmet	Båda	
Mycket eller ganska svårt	405	43	39	13	6
Inte särskilt svårt	628	49	37	11	3
Inte alls svårt	390	50	35	12	4
Ingen åsikt	151	38	40	13	9
Uppgift saknas	18				
Totalt	1 592	47	40	12	5

Biologi

Tabell 9.13. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Hör biologiläraren till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	858	79	21	—
	2 Kvinna	423	75	25	—
Ålder	1 Under 31 år	315	77	23	—
	2 31—45 år	720	78	21	—
	3 Över 45 år	246	75	25	—
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 098	78	22	—
	2 Ogift	183	73	26	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	79	21	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	239	79	21	—
	3 Övriga städer	260	78	21	1
	4 Övriga kommuner	377	74	26	—
Läroarbetsutbildning	1 Folkskollärare	165	85	15	—
	2 Ämneslärare	307	80	20	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroarbetsutb.	594	76	24	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroarbetsutb.	78	70	29	1
	5 Övrigt	137	76	24	—
Anställningsform	1 Ordinarie	658	79	21	—
	2 Extra ordinarie	380	76	24	—
	3 Extra, timlärare	243	77	23	—
Totalt		1 281	77	22	—

Biologi

Tabell 9.14. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter svårighetsgraden att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Hör biologiläraren till dem som bör ha hand om undervisningen?			
	Bastal	Ja	Nej	Uppgift saknas
Mycket eller ganska svårt	176	74	24	1
Inte särskilt svårt	529	75	25	—
Inte alls svårt	554	82	18	—
Ingen åsikt	9			
Uppgift saknas	14			
Totalt	1 282	77	22	—

Biologi

Tabell 9.15. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Hör skolläkaren till dem som bör ha hand om undervisningen?			
		Bastal	Ja	Nej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	858	41	59	—
	2 Kvinna	423	38	62	—
Ålder	1 Under 31 år	315	38	62	—
	2 31—45 år	719	40	60	—
	3 Över 45 år	247	44	56	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	36	64	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	239	43	56	—
	3 Övriga städer	259	44	56	—
	4 Övriga kommuner	378	40	60	—
Läroarbets- bildning	1 Folkskollärare	165	43	57	—
	2 Ämneslärare	307	41	59	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroarb.	594	34	66	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroarb.	78	45	54	1
	5 Övrigt	137	57	43	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	658	36	64	—
	2 Extra ordinarie	380	39	61	—
	3 Extra, timlärare	243	54	46	—
Totalt		1 281	40	60	—

Biologi

Tabell 9.16. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör utomstående expert till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	857	16	83	—
	2 Kvinna	424	19	81	—
Ålder	1 Under 31 år	315	20	80	—
	2 31—45 år	720	16	84	—
	3 Över 45 år	246	19	81	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	404	21	79	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	239	18	82	—
	3 Övriga städer	260	18	81	1
	4 Övriga kommuner	378	12	88	—
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	165	14	86	—
	2 Ämneslärare	307	18	82	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	594	18	82	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	78	21	78	1
	5 Övrigt	137	15	85	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	657	16	84	—
	2 Extra ordinarie	380	21	79	—
	3 Extra, timlärare	244	16	84	—
Totalt		1 281	17	83	—

Biologi

Tabell 9.17. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör utomstående expert till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	858	16	84	—
	2 Kvinna	423	21	79	—
Ålder	1 Under 31 år	315	23	77	—
	2 31—45 år	719	15	85	—
	3 Över 45 år	247	20	80	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	405	26	74	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	239	19	81	—
	3 Övriga städer	259	14	84	—
	4 Övriga kommuner	378	11	89	—
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	165	21	79	—
	2 Ämneslärare	307	14	86	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	594	17	83	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	77	22	77	1
	5 Övrigt	138	22	78	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	658	14	86	—
	2 Extra ordinarie	380	22	78	—
	3 Extra, timlärare	243	21	79	—
Totalt		1 281	18	82	—

Kristendomskunskap

Tabell 9.18. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör kristendomsläraren till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	740	88	11	—
	2 Kvinna	301	84	16	—
Ålder	1 Under 31 år	170	82	18	1
	2 31—45 år	496	90	10	—
	3 Över 45 år	375	86	14	—
Civilstånd	1 Gift, förut gift	908	88	12	—
	2 Ogift	133	83	17	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	306	85	15	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	204	85	15	—
	3 Övriga städer	200	90	9	1
	4 Övriga kommuner	331	89	11	—
Läroarbete	1 Folkskollärare	130	81	19	—
	2 Ämneslärare	309	92	8	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroarb.	269	82	18	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroarb.	198	94	6	—
	5 Övrigt	135	84	16	1
Anställnings- form	1 Ordinarie	470	86	14	—
	2 Extra ordinarie	246	87	13	—
	3 Extra, timlärare	325	89	10	—
Totalt		1 041	87	13	—

Kristendomskunskap

Tabell 9.19. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i sexualetik och familjekunskap läsåret 67/68	Hör kristendomsläraren till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	
1 Ja	791	90	9	—
2 Nej	250	77	23	—
Totalt	1 041	87	13	—

Kristendomskunskap

Tabell 9.20. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör kristendomsläraren till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	740	33	67	—
	2 Kvinna	302	23	77	—
Ålder	1 Under 31 år	170	26	74	—
	2 31—45 år	497	30	69	—
	3 Över 45 år	375	31	68	1
Civilstånd	1 Gift, förut gift	908	32	68	—
	2 Ogift	134	17	83	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	307	24	75	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	203	32	68	—
	3 Övriga städer	201	32	68	—
	4 Övriga kommuner	331	32	67	1
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	131	24	76	—
	2 Ämneslärare	309	29	71	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	269	22	77	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	198	40	60	—
	5 Övrigt	135	39	61	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	470	27	73	—
	2 Extra ordinarie	246	20	79	1
	3 Extra, timlärare	326	41	59	—
Totalt		1 042	30	70	—

Kristendomskunskap

Tabell 9.21. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i sexualetik och familjekunskap läsåret 67/68	Hör kristendomsläraren till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	
1 Ja	791	32	68	—
2 Nej	251	23	76	1
Totalt	1 042	30	70	—

Kristendoms-kunskap

Tabell 9.22. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter svårighetsgraden att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Hör kristendomsläraryraren till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	
Mycket eller ganska svårt	377	83	17	—
Inte särskilt svårt	376	94	6	—
Inte alls svårt	214	89	11	—
Ingen åsikt	52			
Uppgift saknas	23			
Totalt	1 042	87	13	—

Kristendoms-kunskap

Tabell 9.23. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter svårighetsgraden att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Hör kristendomsläraryraren till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	
Mycket eller ganska svårt	378	25	75	—
Inte särskilt svårt	376	34	65	—
Inte alls svårt	214	35	65	—
Ingen åsikt	52			
Uppgift saknas	22			
Totalt	1 042	30	70	—

Kristendomskunskap

Tabell 9.24. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör skolläkaren till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	740	52	47	—
	2 Kvinna	301	50	51	—
Ålder	1 Under 31 år	170	55	45	—
	2 31—45 år	496	51	49	—
	3 Över 45 år	375	50	49	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	306	48	51	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	204	50	50	—
	3 Övriga städer	200	56	44	—
	4 Övriga kommuner	331	52	47	1
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	130	45	55	—
	2 Ämneslärare	309	45	55	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	269	52	47	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	198	62	38	—
	5 Övrigt	135	56	44	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	470	45	55	—
	2 Extra ordinarie	245	55	44	1
	3 Extra, timlärare	326	59	41	—
Totalt		1 041	51	48	—

Tabell 9.25. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör utomstående expert till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	740	17	83	—
	2 Kvinna	301	16	84	—
Ålder	1 Under 31 år	169	22	77	1
	2 31—45 år	497	15	85	—
	3 Över 45 år	375	16	84	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	306	19	81	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	204	18	82	—
	3 Övriga städer	200	12	88	1
	4 Övriga kommuner	331	17	83	—
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	130	12	88	—
	2 Ämneslärare	309	9	91	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	269	19	81	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	198	25	75	—
	5 Övrigt	135	23	76	1
Anställnings- form	1 Ordinarie	470	11	89	—
	2 Extra ordinarie	246	17	83	—
	3 Extra, timlärare	325	25	75	—
Totalt		1 042	17	83	—

Kristendomskunskap

Tabell 9.26. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör utomstående expert till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift ¹⁾ saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	740	18	82	—
	2 Kvinna	302	23	77	—
Ålder	1 Under 31 år	170	24	76	—
	2 31—45 år	497	17	83	—
	3 Över 45 år	375	21	79	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	307	26	73	1
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	203	21	79	—
	3 Övriga städer	201	17	83	—
	4 Övriga kommuner	331	13	86	1
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	131	10	90	—
	2 Ämneslärare	309	16	84	1
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	269	23	76	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	198	20	80	—
	5 Övrigt	135	26	74	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	470	17	83	—
	2 Extra ordinarie	246	19	80	1
	3 Extra, timlärare	326	22	78	—
Totalt		1 042	19	81	—

Tabell 9.27. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör läraren i samhällskunskap till dem som bör ha hand om under- visningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	1 244	77	23	—
	2 Kvinna	347	77	23	—
Ålder	1 Under 31 år	306	75	25	—
	2 31—45 år	1 020	78	22	—
	3 Över 45 år	265	76	24	—
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 390	77	23	—
	2 Ogift	201	74	25	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	486	75	25	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	311	75	25	—
	3 Övriga städer	310	77	23	—
	4 Övriga kommuner	484	80	19	—
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	108	81	19	—
	2 Ämneslärare	608	80	20	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	688	76	24	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	107	68	32	—
	5 Övrigt	80	71	29	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	848	77	23	—
	2 Extra ordinarie	580	78	22	—
	3 Extra, timlärare	163	72	28	1
Totalt		1 591	77	33	—

Samhällskunskap

Tabell 9.28. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet, läsåret 67/68.	Hör läraren i samhällskunskap till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	
1 Ja	1 099	81	19	—
2 Nej	492	67	32	—
Totalt	1 591	77	23	—

Samhällskunskap

Tabell 9.29. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrundsvariabel	Kategori	Hör läraren i samhällskunskap till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	1 245	15	85	—
	2 Kvinna	346	9	91	—
Ålder	1 Under 31 år	306	14	85	1
	2 31—45 år	1 020	14	86	—
	3 Över 45 år	265	11	89	—
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 390	14	86	—
	2 Ogift	201	12	88	1
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	486	15	85	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	311	11	89	—
	3 Övriga städer	310	11	89	1
	4 Övriga kommuner	484	15	85	—
Läroarbetsform	1 Folkskollärare	108	16	84	—
	2 Ämneslärare	608	15	85	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroarb.	688	11	89	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroarb.	107	11	89	—
	5 Övrigt	80	20	80	—
Anställningsform	1 Ordinarie	848	14	86	—
	2 Extra ordinarie	581	13	86	—
	3 Extra, timlärare	162	14	85	1
Totalt		1 591	14	86	—

Samhällskunskap

Tabell 9.30. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet läsåret 67/68	Hör läraren i samhällskunskap till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	
1 Ja	1 100	15	85	—
2 Nej	491	10	90	—
Totalt	1 591	14	86	—

Samhällskunskap

Tabell 9.31. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter svårighetsgraden att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Hör läraren i samhällskunskap till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	
Mycket eller ganska svårt	405	72	28	—
Inte särskilt svårt	627	82	18	—
Inte alls svårt	389	81	18	—
Ingen åsikt	150	59	41	—
Uppgift saknas	18			
Totalt	1 589	77	23	—

Samhällskunskap

Tabell 9.32. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter svårighetsgraden att meddela sexualundervisning. I %.

Upplevd svårighetsgrad	Hör läraren i samhällskunskap till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
	Bastal	Ja	Nej	
Mycket eller ganska svårt	404	10	90	—
Inte särskilt svårt	628	15	75	—
Inte alls svårt	390	18	81	—
Ingen åsikt	151	5	95	—
Uppgift saknas	18			
Totalt	1 591	14	86	—

Samhällskunskap

Tabell 9.33. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör skolläkaren till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	1 244	43	57	—
	2 Kvinna	347	54	46	—
Ålder	1 Under 31 år	306	46	53	1
	2 31—45 år	1 020	46	54	—
	3 Över 45 år	265	45	55	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	486	45	55	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	311	44	56	—
	3 Övriga städer	310	45	55	1
	4 Övriga kommuner	484	48	52	—
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	108	44	56	—
	2 Ämneslärare	608	40	59	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	688	51	49	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	107	43	57	—
	5 Övrigt	80	46	54	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	848	43	57	—
	2 Extra ordinarie	580	51	49	—
	3 Extra, timlärare	163	43	56	1
	Totalt	1 591	46	54	—

Tabell 9.34. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i samlevnadsfrågor på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör utomstående expert till dem som bör ha hand om undervisningen?			Uppgift saknas
		Bastal	Ja	Nej	
Kön	1 Man	1 244	21	79	—
	2 Kvinna	347	24	76	—
Ålder	1 Under 31 år	306	28	72	—
	2 31—45 år	1 020	21	79	—
	3 Över 45 år	265	17	83	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	486	26	74	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	311	18	82	—
	3 Övriga städer	310	23	77	—
	4 Övriga kommuner	484	19	81	—
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	108	20	80	—
	2 Ämneslärare	608	19	81	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	688	24	76	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	107	19	81	—
	5 Övrigt	80	24	76	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	848	19	81	—
	2 Extra ordinarie	580	24	76	—
	3 Extra, timlärare	163	24	75	1
Totalt		1 591	22	78	—

Samhällskunskap

Tabell 9.35. Ansvarsfördelning inom skolan ifråga om undervisningen i sexualkunskap på grundskolans högstadium redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Hör utomstående expert till dem som bör ha hand om undervisningen?			
		Bastal	Ja	Nej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	1 244	23	77	—
	2 Kvinna	347	27	73	—
Ålder	1 Under 31 år	306	30	69	1
	2 31—45 år	1 020	23	77	—
	3 Över 45 år	265	21	79	—
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	486	29	71	—
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	311	20	80	—
	3 Övriga städer	310	22	78	1
	4 Övriga kommuner	484	22	78	—
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	108	17	83	—
	2 Ämneslärare	608	21	79	—
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	688	26	73	—
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	107	24	76	—
	5 Övrigt	80	31	69	—
Anställnings- form	1 Ordinarie	849	21	79	—
	2 Extra ordinarie	580	26	73	—
	3 Extra, timlärare	162	28	72	1
Totalt		1 591	24	76	—

Biologi

Tabell 9.36. Uppfattning om undervisningens etiska inriktning redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Vilken inställning ansluter Ni Er till?							
		Bas- tal	För- sta	An- dra	Tred- je	Fjär- de	Fem- te	Vet ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	858	2	43	50	1	1	1	2
	2 Kvinna	422	2	52	40	1	1	1	2
Ålder	1 Under 31 år	316	1	44	49	1	1	2	3
	2 31—45 år	720	2	46	47	1	—	1	2
	3 Över 45 år	244	3	48	43	1	3	—	2
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 096	2	47	46	1	1	1	2
	2 Ogift	184	3	43	51	—	1	1	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa för- förorter	405	2	44	49	1	1	1	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	239	2	45	48	2	1	1	1
	3 Övriga städer	259	2	57	36	1	1	1	3
	4 Övriga kommuner	377	2	41	51	1	1	1	3
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	165	4	44	47	—	1	1	4
	2 Ämneslärare	307	3	48	45	—	2	—	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroutbildning	595	2	45	48	2	1	1	2
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroutb.	75	3	43	51	—	3	—	1
	5 Övrigt	138	1	49	43	3	—	1	4
Anställnings- form	1 Ordinarie	657	2	51	43	1	1	—	2
	2 Extra ordinarie	380	2	40	51	1	1	2	2
	3 Extra, timlärare	243	2	43	49	2	—	—	4
Totalt		1 280	2	46	47	1	1	1	2

Biologi

Tabell 9.37. Uppfattning om undervisningens etiska inriktning redovisad efter ansvarsfördelning ifråga om undervisning om den etiska sidan av sexuallivet. I %.

Vem skall ha största ansvaret?	Vilken inställning ansluter Ni Er till?								
	Bas- tal	För- sta	An- dra	Tred- je	Fjär- de	Fem- te	Vet ej	Uppgift saknas	
Skolan	507	2	49	44	1	1	1	2	
Hemmet	524	2	46	49	1	1	1	1	
Båda	199	3	43	45	2	1	2	5	
Uppgift saknas	50								
Totalt		1 280	2	46	47	1	1	1	2

Kristendomskunskap

Tabell 9.38. Uppfattning om undervisningens etiska inriktning redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds- variabel	Kategori	Vilken inställning ansluter Ni Er till?							Uppgift saknas
		Bas- tal	För- sta	An- dra	Tred- je	Fjär- de	Fem- te	Vet ej	
Kön	1 Man	732	7	55	32	1	2	1	3
	2 Kvinna	302	7	54	32	1	1	2	4
Ålder	1 Under 31 år	170	4	47	42	1	2	1	3
	2 31—45 år	491	4	55	36	1	2	—	1
	3 Över 45 år	373	11	57	23	1	1	2	5
Civilstånd	1 Gift, förut gift	902	6	55	32	1	2	1	3
	2 Ogift	132	8	53	31	—	2	2	4
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa för- orter	304	5	47	36	1	4	2	5
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	202	9	55	32	—	1	—	2
	3 Övriga städer	199	7	61	28	2	—	—	2
	4 Övriga kommuner	329	6	57	31	1	1	2	2
Läro- utbild- ning	1 Folkskollärare	131	2	56	36	1	2	2	2
	2 Ämneslärare	305	7	53	33	1	3	1	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läro- utb.	266	4	48	39	2	2	1	4
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läro- utb.	197	12	64	18	—	1	2	3
	5 Övrigt	135	7	57	31	—	—	1	4
Anställnings- form	1 Ordinarie	464	6	52	34	1	2	2	2
	2 Extra ordinarie	245	4	50	38	1	2	1	3
	3 Extra, timlärare	325	8	62	24	—	1	1	4
Totalt		1 034	7	55	32	1	2	1	3

Kristendomskunskap

Tabell 9.39. Uppfattning om undervisningens etiska inriktning redovisad efter ansvarsfördelning ifråga om undervisning om den etiska sidan av sexuallivet. I %.

Vem skall ha största ansvaret?	Vilken inställning ansluter Ni Er till?							Uppgift saknas	
	Bas- tal	För- sta	An- dra	Tred- je	Fjär- de	Fem- te	Vet ej		
1 Skolan	438	4	51	40	1	2	1	1	
2 Hemmet	345	8	62	22	1	2	1	4	
3 Båda	223	10	53	30	1	—	1	5	
4 Uppgift saknas	29								
Totalt		1 035	7	55	32	1	2	1	3

Tabell 9.40. Uppfattning om undervisningens etiska inriktning redovisad efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i sexuaetik och familjekunskap läsåret 67/68	Vilken inställning ansluter Ni Er till?							
	Bas-tal	För-sta	An-dra	Tred-je	Fjär-de	Fem-te	Vet- ej	Uppgift saknas
1 Ja	790	6	55	33	1	2	1	2
2 Nej	245	9	54	29	—	2	1	5
Totalt	1 035	7	55	32	1	2	1	3

Samhällskunskap

Tabell 9.41. Uppfattning om undervisningens etiska inriktning redovisad efter bakgrundsdata. I %.

Bakgrunds-variabel	Kategori	Vilken inställning ansluter Ni Er till?							
		Bas-tal	För-sta	An-dra	Tred-je	Fjär-de	Fem-te	Vet- ej	Uppgift saknas
Kön	1 Man	1 236	2	39	52	2	2	1	1
	2 Kvinna	345	1	40	53	—	1	2	2
Ålder	1 Under 31 år	303	—	31	62	1	3	—	2
	2 31—45 år	1 018	1	39	54	2	1	2	1
	3 Över 45 år	260	7	51	33	1	3	2	2
Civilstånd	1 Gift, förut gift	1 382	2	39	52	1	2	2	1
	2 Ogift	199	4	38	53	3	1	1	2
Orttyp	1 Stockholm, Göteborg, Malmö med vissa förorter	482	2	35	53	3	3	2	2
	2 Övriga städer med mer än 30 000 invånare	309	3	41	52	1	2	1	1
	3 Övriga städer	308	2	38	55	1	2	1	1
	4 Övriga kommuner	482	2	43	50	1	2	1	2
Läroarbete	1 Folkskollärare	108	2	46	43	—	3	2	5
	2 Ämneslärare	608	3	44	46	1	3	2	2
	3 Fil mag eller motsv med praktisk läroarbete	680	2	34	58	2	2	1	1
	4 Fil mag eller motsv utan praktisk läroarbete	104	4	40	46	3	2	3	3
	5 Övrigt	81	2	31	64	—	—	—	2
Anställningsform	1 Ordinarie	844	3	43	48	1	2	2	1
	2 Extra ordinarie	577	1	36	56	2	2	—	2
	3 Extra, timlärare	160	3	31	63	1	—	1	2
Totalt	1 581	2	39	52	2	2	1	1	

Samhällskunskap

Tabell 9.42. Uppfattning om undervisningens etiska inriktning redovisad efter ansvarsfördelning ifråga om undervisning om den etiska sidan av sexuallivet. I %.

Vem skall ha största ansvaret?	Vilken inställning ansluter Ni Er till?							
	Bas-tal	För-sta	An-dra	Tred-je	Fjär-de	Fem-te	Vet-nej	Uppgift saknas
1 Skolan	744	2	39	54	2	1	1	2
2 Hemmet	580	2	39	52	1	3	2	1
3 Båda	185	4	43	46	2	2	—	4
4 Uppgift saknas	75	3	35	52	3	3	5	—
Totalt	1 584	2	39	52	2	2	1	2

Samhällskunskap

Tabell 9.43. Uppfattning om undervisningens etiska inriktning redovisad efter förekomst av undervisning. I %.

Förekomst av undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet läsåret 67/68	Vilken inställning ansluter Ni Er till?							
	Bas-tal	För-sta	An-dra	Tred-je	Fjär-de	Fem-te	Vet-nej	Uppgift saknas
1 Ja	1 097	2	38	53	1	2	1	2
2 Nej	485	2	42	50	2	1	2	1
Totalt	1 582	2	39	52	2	2	1	1

Biologi

Tabell 9.44. Moment i sexualundervisningen som bör förläggas tidigare.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	all sex- underv. spec	ej	Tot.	
Moment nr: (se sid. 160)																							
Skäl																							
Elevernas tidigare könsmognad	136	39	25	63	14	3	53	42	3	3	3	20	18	2	2	5	215	—	6	4	5	661	
Momentet aktuellt tidigare	23	14	12	17	4	3	9	12	—	—	—	3	6	3	—	2	25	—	8	—	—	141	
Eleverna frågar och är intresserade,																							
kommer i kontakt med momentet tidigare	73	53	45	18	10	3	9	15	6	2	3	15	3	3	2	2	19	—	3	7	8	299	
Tidigare sexuella förbindelser bland eleverna	29	9	5	39	8	5	52	54	2	—	—	6	14	—	—	—	4	2	2	2	2	235	
Möjliggöra objektiv information i stället																							
för kamraters »undervisning»	21	19	12	8	2	1	2	7	2	—	3	6	2	—	—	—	8	—	—	—	—	95	
Momentet är grundläggande och elementärt,																							
eleverna är tillräckligt mogna	12	7	7	2	3	3	3	5	3	—	1	2	—	—	—	—	5	—	3	—	—	56	
Undvika dramatisering av momentet och																							
ge naturlig inställning till det	11	8	6	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	2	2	—	2	3	2	39	
Eleverna kommer genom massmedia tidigt i																							
kontakt med sexual- och samlevnadsfrågor	3	3	3	4	—	2	3	2	—	—	—	2	2	—	—	—	2	—	—	—	1	27	
Behandlas redan på tidigare stadium i skolan	18	13	11	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	8	67	
Skydda eleverna från obehagliga upplevelser																							
och chockartade upptäckter	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—	—	6	—	—	—	—	42	
Beror på elevsammansättningen i klassen,																							
t ex mognad	2	3	3	2	2	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17	
Hjälpa eleverna att förstå omgivningen	—	3	3	—	4	—	—	—	—	—	6	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—	22	
Mänska elevernas problem i puberteten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ej specificerat	148	100	74	78	16	12	62	43	6	3	9	39	20	4	3	6	120	2	15	15	15	790	
Summa	477	271	206	235	63	34	194	183	22	8	28	138	62	9	7	17	418	4	40	33	42	2 491	

Kristendomskunskap

Tabell 9.45. Moment i sexualundervisningen som bör förläggas tidigare.

Moment nr: (se sid. 160) Skäl	(Ange vilket/vilka moment och varför Ni anser att de bör förläggas tidigare!)																										all sex- underv. spec	Tot.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19									
Elevernas tidigare könsmognad	61	26	20	29	8	3	12	13	—	—	—	4	6	3	2	6	110	—	4	—	1	308						
Momentet aktuellt tidigare	38	24	22	30	4	4	13	9	1	1	—	4	11	3	1	3	32	—	5	3	—	208						
Eleverna frågar och är intresserade, kommer i kontakt med momentet tidigare	32	32	19	10	1	—	1	4	—	—	—	4	1	—	—	—	9	—	3	2	1	119						
Tidigare sexuella förbindelser bland eleverna	8	5	2	18	6	3	15	18	—	—	—	—	5	2	—	2	2	3	2	—	—	91						
Möjliggöra objektiv information i stället för kamraters »undervisning»	19	8	7	7	—	—	3	2	—	—	—	2	2	2	2	2	5	—	2	—	2	65						
Momentet är grundläggande och elementärt, eleven är tillräckligt mogna	8	8	7	2	2	2	2	3	2	—	2	2	2	—	—	—	2	—	3	—	—	47						
Undvika dramatisering av momentet och ge naturlig inställning till det	14	10	7	1	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	4	—	4	45						
Eleverna kommer genom massmedia tidigt i kontakt med sexual- och samlevnadsfrågor	4	4	4	—	1	—	2	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	17						
Behandlas redan på tidigare stadium i skolan	12	11	6	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	33						
Skydda eleverna från obehagliga upplevelser och chockartade upptäckter	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	3	—	—	—	—	19						
Beror på elevsammansättningen i klassen, t ex mognad	3	3	3	6	8	2	2	5	2	2	2	3	3	2	2	3	—	—	3	—	3	57						
Hjälpa eleverna att förstå omgivningen	—	3	2	—	3	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10						
Minska elevernas problem i puberteten	2	2	2	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12						
Ej specificerat	86	64	50	35	15	5	18	9	3	3	6	14	20	6	5	9	45	2	13	—	2	410						
Summa	289	200	151	140	51	19	68	67	9	5	13	50	51	18	12	25	211	5	39	5	13	1 441						

Samhällskunskap

Tabell 9.46. Moment i sexualundervisningen som bör förläggas tidigare.

Moment nr: (se sid. 160)	Samhällskunskap																				all sex- underv. spec	Tot.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19			
Skäl	101	41	30	47	13	8	30	38	3	2	3	7	13	2	4	5	197	2	6	4	7	363
Elevernas tidigare könsmognad	28	18	13	8	2	2	5	3	2	—	—	3	6	2	3	3	17	—	3	—	3	121
Momentet aktuellt tidigare	76	65	55	17	8	2	3	8	2	—	3	6	5	—	—	2	18	—	8	—	5	283
Eleverna frågar och är intresserade, kommer i kontakt med momentet tidigare	17	10	8	24	6	5	33	30	2	2	2	3	4	—	3	2	3	2	—	—	2	158
Tidigare sexuella förbindelser bland eleverna	22	14	10	8	3	1	4	6	1	1	3	2	3	—	—	2	9	—	2	3	2	96
Möjliggöra objektiv information i stället för kamraters »undervisning»	33	27	27	7	5	2	1	4	2	2	3	6	5	—	2	5	14	—	5	1	—	151
Momentet är grundläggande och elementärt, eleverna är tillräckligt mogna	20	16	14	3	3	1	3	3	2	—	—	—	2	—	—	—	3	—	1	2	—	74
Undvika dramatisering av momentet och ge naturlig inställning till det	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Eleverna kommer genom massmedia tidigt i kontakt med sexual- och samlevnadsfrågor	12	9	6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	2	8	—	—	—	—	44
Behandlas redan på tidigare stadium i skolan	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
Skydda eleverna från obehagliga upplevelser och chockartade upptäckter	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Beror på elevsammansättningen i klassen, t ex mognad	—	3	2	—	12	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	4
Hjälpa eleverna att förstå omgivningen	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
Minska elevernas problem i puberteten	122	95	80	63	28	6	31	34	6	3	3	23	24	17	7	21	90	2	19	2	6	682
Ej specificerat	436	300	247	179	80	27	110	125	20	10	20	69	64	23	21	42	361	6	44	14	26	2.225
Summa																						

Tabell 9.47. Moment i sexualundervisningen där skild undervisning bör ges. (Ange varför och vid vilka moment Ni anser att undervisningen bör ske med pojkar och flickor åtskilda!)

Moment	Biol	Kri	Samh	Totalt
Menstruation och -hygien	67	50	75	192
Preventivmedel	24	37	43	104
Sexualhygien för resp kön	25	29	40	94
Frågestund med eleverna	30	10	19	59
Biologiska moment, t ex könsorganens byggnad och funktion o dyl	10	26	20	56
Personliga problem, intima frågor	11	12	20	43
Samlagsteknik och sexuellt samliv	6	12	16	34
Avvikelser från normalt beteende	6	12	10	28
Frågor rörande det egna könet	3	5	18	26
Onani	9	3	9	21
Etiska moment	3	5	5	13
Övrigt	10	34	22	66
Ej kodifierbart	10	42	41	93
Summa	214	277	338	829

Skäl	Biol	Kri	Samh	Totalt
För friare diskussioner, eleverna är annars blyga	69	53	91	213
Beror på elevernas inställning och reaktion i resp klass	13	24	34	71
Möjliggör grundligare behandling av momentet	9	7	13	29
Hänsyn till elevernas olika mognad	8	13	5	26
Beror på lärarens inställning och kapacitet	5	6	5	16
Momentet ointressant för andra könet	3	5	6	14
Övrigt	—	5	10	15
Ej kodifierbart	5	27	32	64
Summa	112	140	196	448

Antal gånger ett eller flera moment angetts utan att skäl uppgetts och vice versa	Biol	Kri	Samh	Totalt
Moment angivet — ej skäl	84	107	109	300
Skäl angivet — ej moment	37	30	65	132
Summa	121	137	174	432

Förklaring till tabellerna

9.44, 9.45, 9.46

Biologi

Kristendoms-

kunskap

Samhällskunskap

- 1 Könsorganens byggnad och funktion
- 2 Fosterutveckling och havandeskap
- 3 Förlossning
- 4 Ungdomen och sexuallivet. Etiska synpunkter. Avhållsamhet från sexuellt samliv under uppväxtåren.
- 5 Utomäktenskapliga barn
- 6 Spontana och framkallade aborter
- 7 Könssjukdomar
- 8 Preventivmedel
- 9 Sterilitet
- 10 Sterilisering
- 11 Klimakterium
- 12 Vissa avvikelser i fråga om den sexuella driften
- 13 Etiska och sociala synpunkter på sexuallivet
- 14 Samhälleliga åtgärder för familjebildningen
- 15 Samhällets hjälpåtgärder vid havandeskap, förlossning och under amningstid
- 16 Samhällets åtgärder för vård och fostern av barn och ungdom
- 17 Menstruation och hormonerna
- 18 Störningar vid sexuellt samliv
- 19 Sexualupplysning i hemmen

Bilaga 3 Frågeformulär

STATISTISKA CENTRALBYRÅN
UTREDNINGSINSTITUTET

 Linnégatan 87
 Postadress: Fack, Stockholm 27
 Tel. 63 05 60

 ENKÅT BLAND LÄRARE I
 GRUNDSKOLANS ÅRSKURS 9
 HÖSTERMINEN 1968

BIOLOGI

För U:s anteckningar:

-1	-2	-3 -4 -5 -6	-7 -8	-9 -10	-11	-12	-13	-14
☐ 1	☐ 1	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐	☐	☐	☐	☐
Kort- typ	Ämne	Ip	Län	Kommun	Ort- typ	B	K	Strat- tum

Frågorna besvaras genom att markera med X i passande ruta.

1. Detta formulär besvaras av en:

☐ Manlig lärare	☐ Kvinnlig lärare
--	--

2. När är Ni född?

0 ☐ -1943	4 ☐ 1927-1923	8 ☐ 1907-1903
1 ☐ 1942-1938	5 ☐ 1922-1918	9 ☐ 1902-
2 ☐ 1937-1933	6 ☐ 1917-1913	
3 ☐ 1932-1928	7 ☐ 1912-1908	

3. Vilket är Ert civilstånd?

1 ☐ Gift	3 ☐ Skild
2 ☐ Änka/Änkling	4 ☐ Ogift

4. Vilken anställningsform hade Ni läsåret 1967/68?

1 ☐ Ordinarie	3 ☐ Extra
2 ☐ Extra ordinarie	4 ☐ Timlärare

Anm.

5. Vad har Ni för lärarutbildning?

1 ☐ Folkskollärarexamen examensår
2 ☐ Ämneslärareex., (vidareutb. folkskollärare etc) examensår
Fil.mag el. motsvarande:
3 ☐ (med praktisk lärarutbildning) examensår
4 ☐ (utan praktisk lärarutbildning) examensår
5 ☐ Saknar helt lärarutbildning

Anm.

6. Har Ni själv under Er lärarutbildning erhållit undervisning i sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

1 Ja

2 Nej

3 Minns ej

FORTSÄTT MED FRÅGA 11

FORTSÄTT MED FRÅGA 11

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

7. Ingick däri även undervisning i undervisningsmetodik i sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

1 Ja

2 Nej

3 Minns ej

8. I vilken eller vilka former skedde undervisningen i sexualkunskap och samlevnadsfrågor huvudsakligen?

1 Föreläsningar

-27

1 Annan form

Ange vilken

1 Seminarier

-28

1 Minns ej

1 Demonstrationer

9. Vad tyckte Ni om denna undervisning?

1 Mycket bra

4 Ganska dålig

2 Ganska bra

5 Mycket dålig

3 Varken bra eller dålig

6 Vet ej

10. Tyckte Ni att innehållet i denna undervisning gav tillräckligt underlag för den som själv skall undervisa i sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

1 Ja

2 Nej

3 Vet ej

11. Har Ni deltagit i fortbildningskurs som helt eller delvis ägnats åt sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

1 Ja

2 Nej

3 Minns ej

- 3 -

12. Har Ni deltagit i studiedagar med sexualkunskap och samlevnadsfrågor på programmet?

- 1 Ja
 2 Nej
 3 Minns ej

13. Vem tycker Ni skall ha största ansvaret för att ungdomen i skolåldern ges undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor?

- 1 Skolan 3 Annan Ange vem!
 2 Hemmet 4 Vet ej

14. Vem skall ha största ansvaret för att undervisning ges om den etiska sidan av sexuallivet?

- 1 Skolan 3 Annan Ange vem!
 2 Hemmet 4 Vet ej

15. Vem eller vilka anser Ni bör ha hand om undervisningen i samlevnadsfrågor och i sexualkunskap på grundskolans högstadium?

a) I samlevnadsfrågor: (Markera högst tre alternativ)

- 1 Biologilärare
 1 Kristendoms lärare
 1 Lärare i samhällskunskap
 1 Annan lärare i skolan. Ange vilken/vilka!
 1 Skolläkare
 1 Skolsköterska
 1 Någon "expert" utanför skolan
 Vet ej
 1 Undervisning i samlevnadsfrågor bör ej förekomma i skolan

b) I sexualkunskap: (Markera högst tre alternativ)

- 1 Biologilärare
 1 Kristendoms lärare
 1 Lärare i samhällskunskap
 1 Annan lärare i skolan. Ange vilken!
 1 Skolläkare
 1 Skolsköterska
 1 Någon "expert" utanför skolan
 Vet ej
 1 Sexualundervisning bör ej förekomma i skolan FORTSÄTT MED FRÅGA 25

16. Anser Ni att sexualundervisningen bör ges till pojkar och flickor tillsammans?

- 1 Ja, hela tiden FORTSÄTT MED FRÅGA 18.
- 2 Ja, delvis
- 3 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 18
- 4 Vet ej FORTSÄTT MED FRÅGA 18

OM JA, DELVIS PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

17. Ange varför och vid vilka moment Ni anser att undervisningen bör ske med pojkar och flickor åtskilda!

.....

.....

.....

18. Har Ni läst skolöverstyrelsens "Handledning i sexualundervisning"?

- 1 Ja
- 2 Nej
- 3 Känner ej till handledningen

19. I "Handledning i sexualundervisning" anges i vilka moment i sexualkunskap och samlevnadsfrågor som skall ingå i undervisningen för olika åldersgrupper. Följande moment anges för åldersgruppen 14-16 år:

(1) Könsorganens byggnad och funktion	(10) Sterilisering
(2) Fosterutveckling och havandeskap	(11) Klimakterium
(3) Förlossning	(12) Vissa avvikelser i fråga om den sexuella driften
(4) Ungdomen och sexuallivet. Etiska synpunkter. Avhållsamhet från sexuellt samliv under uppväxtåren.	(13) Etiska och sociala synpunkter på sexuallivet
(5) Utomäktenskapliga barn	(14) Samhälleliga åtgärder för familjebildningen
(6) Spontana och framkallade aborter	(15) Samhällets hjälpåtgärder vid havandeskap, förlossning och under amningstid
(7) Könssjukdomar	(16) Samhällets åtgärder för vård och fostran av barn och ungdom
(8) Preventivmedel	
(9) Sterilitet	
För årskurs 9 dessutom:	(17) Menstruation och hormoner
	(18) Störningar vid sexuellt samliv
	(19) Sexualupplysning i hemmen

Anser Ni att något eller några av de moment som föreskrivits för 14-16 åringar är olämpligt/olämpliga att undervisa om?

- 1 Ja
- 2 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 21
- 3 Vet ej FORTSÄTT MED FRÅGA 21

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

20. Ange vilket/vilka moment detta gäller och varför det är olämpligt att undervisa om detta/dessa!

.....

.....

.....

.....

.....

21. Anser Ni att undervisningen om något eller några av de i Handledningen för 14-16 åringar föreslagna momenten bör förläggas tidigare?

Ja

Nej

FORTSÄTT MED FRÅGA 23

Vet ej

FORTSÄTT MED FRÅGA 23

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

22. Ange vilket/vilka moment detta gäller och varför det/de bör förläggas tidigare!

.....

.....

.....

.....

.....

23. Anser Ni att något annat eller några andra moment än de som specificerats i handledningen bör ingå i undervisningen för 14-16 åringar?

1

Ja

2

Nej

FORTSÄTT MED FRÅGA 25

3

Vet ej

FORTSÄTT MED FRÅGA 25

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

24. Ange vilket eller vilka moment som ytterligare bör ingå!

.....

.....

.....

25. Undervisade Ni under läsåret 1967/68 i sexualkunskap i årskurs 9?

- 1 Ja, hela läsåret
 2 Ja, del av läsåret
 3 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 37

-56

FÖLJANDE FRÅGOR RÖR SEXUALUNDERVISNINGEN I ÅRSKURS 9 LÄSÅRET 1967/68.

26. Hur många lektioner ägnade Ni i genomsnitt i varje klass åt denna undervisning?

..... lektioner

- 9 Minns ej

-57

27. Samverkade Ni i sexualundervisningen med någon kollega eller annan person?

- 1 Ja
 2 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 29

-58

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

28. Vem hade Ni mest samverkan med? (ange endast ett svar)

- 1 Lärare i kristendomskunskap
 2 Lärare i samhällskunskap
 3 Lärare i barnvård
 4 Annan lärare. Ange vem!
 5 Skolläkaren
 6 Skolsköterskan
 7 Annan person. Ange vem!

-59

29. Undervisades pojkar och flickor tillsammans?

- 1 Ja, hela tiden
 2 Ja, en del av tiden
 3 Nej

-60

30. Använde Ni Er av något/några av följande hjälpmedel i sexualundervisningen?

- 51 1 Bandspelare
 52 1 Film eller bildband.
 52 1 Radioprogram
 53 1 Planscher
 54 1 Annat. Ange vad!
 55 1 Använde inga hjälpmedel

31. Visade Ni preventivmedel?

- 66 1 Ja
 2 Nej

32. Ägnade Ni någon del av sexualundervisningen åt frågor från eleverna eller diskussion tillsammans med klassen?

- 67 1 Ja
 2 Nej

33. Hur bedömde Ni de flesta elevernas inställning till sexualundervisningen?

Flickor		Pojkar	
	-68		-69
1	☐ Mycket positiv	1	☐
2	☐ Positiv	2	☐
3	☐ Likgiltig	3	☐
4	☐ Negativ	4	☐
5	☐ Mycket negativ	5	☐
6	☐ Vet ej	6	☐

34. Ange för vart och ett av de nedan uppräknade momenten om detta behandlades i undervisningen i årskurs 9 förra läsåret!

Könsorganens byggnad och funktion

-70 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Befruktning

-71 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Havandeskap

-72 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Förlossning

-73 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Könsmognad (pubertet)

-74 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Självstillfredsställelse (onani)

-75 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Hur ett samlag går till

-76 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Preventivmedel

-77 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Abort

-78 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Könssjukdomar

-79 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Sexuella avvikelser

-80 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Prostitution

-7 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Pornografi

-8 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Föräktenskapliga sexualförbindelser

-9 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Etiska synpunkter på sexuallivet i annat sammanhang än v
föräktenskapliga sexualförbindelser

-10 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

35. Behandlade Ni i undervisningen andra frågor än de som specificerats i föregående fråga?

1 Ja

2 Nej

3 Minns ej

FORTSÄTT MED FRÅGA 37

FORTSÄTT MED FRÅGA 37

36.

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

Vilka andra frågor tog Ni upp i undervisningen?

.....
.....
.....

37.

Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela sexualundervisning

1 Ja, mycket intressant

4 Inte alls intressant

2 Ja, ganska intressant

5 Har ingen åsikt

3 Inte särskilt intressant

38. Tycker Ni det är svårt att meddela undervisning om dessa frågor?

1	☐	Ja, mycket svårt	4	☐	Inte alls svårt
2	☐	Ja, ganska svårt	5	☐	Har ingen åsikt
3	☐	Inte särskilt svårt			

39. Anser Ni att något eller några speciella moment är särskilt besvärligt/besvärliga att undervisa om? (Se den tidigare uppräknningen av moment i fråga 31!)

1	☐	Ja	
2	☐	Nej	FORTSÄTT MED FRÅGA 41
3	☐	Vet ej	FORTSÄTT MED FRÅGA 41

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

40. Ange vilket/vilka moment detta gäller och varför det/de är besvärliga att undervisa om!

.....

.....

.....

.....

.....

41. Anser Ni att den nuvarande timplanen för Ert ämne medger sexualundervisning i önskvärd omfattning?

1	☐	Ja
2	☐	Nej
3	☐	Vet ej

42. Som Ni vet har det förekommit en del debatter kring skolans sexualundervisning. Flera olika åsikter när det gäller skolans inställning till sexuella förbindelser under uppväxtåren har förts fram. Här följer några av dem:

- (1) Skolan skall lära fasta normer som rekommenderar sexuell avhållsamhet under uppväxtåren och skall motarbeta alla andra uppfattningar.
- (2) Skolan skall berätta om olika inställningar, t.ex. om både den avhållsamma och den friare sexualmoralen, men rekommendera sexuell avhållsamhet under uppväxtåren.
- (3) Skolan skall berätta om olika inställningar, men inte ta ställning för någon utan rekommendera eleverna att bilda sig en egen uppfattning.
- (4) Skolan skall berätta om olika inställningar, men ta ståndpunkt för en friare moraluppfattning som skulle tillåta att man har sexuella förbindelser under uppväxtåren.
- (5) Skolan skall inte alls ta upp denna fråga utan låta eleverna bilda sig en uppfattning helt på egen hand.

(FORTS)

Fråga 42. (forts.)

Vilken av dessa inställningar är Ni mest benägen att ansluta Er till?

1	☐	Den första	4	☐	Den fjärde
2	☐	Den andra	5	☐	Den femte
3	☐	Den tredje	6	☐	Vet ej

KONTROLLERA ATT ALLA FRÅGOR ÄR BESVARADE INNAN NI SKICKAR IN BLANKETTEN!

STATISTISKA CENTRALBYRÅNS UTREDNINGSINSTITUT TACKAR FÖR ER VÄRDEFULLA MEDVERKAN!

STATISTISKA CENTRALBYRÅN
UTREDNINGSGENOMFÖRNINGEN

 Linnégatan 87
 Postadress: Fack, Stockholm 27
 Tel. 63 05 60

 ENKÄT BLAND LÄRARE I
 GRUNDSKOLANS ÅRSKURS 9
 HÖSTTERMINEN 1968

KRISTENDOMSKUNSKAP

För U:s anteckningar:

-1	-2	-3 -4 -5 -6	-7 -8	-9 -10	-11	-12	-13	-14
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kort- typ	Ämne	Ip	Län	Kommun	Ort- typ	B	K	Strat- tum

Frågorna besvaras genom att markera med X i passande ruta.

1. Detta formulär besvaras av en:

 Manlig lärare Kvinnlig lärare

2. När är Ni född?

0	☐	-1943	4	☐	1927-1923	8	☐	1907-1903
1	☐	1942-1938	5	☐	1922-1918	9	☐	1902-
2	☐	1937-1933	6	☐	1917-1913			
3	☐	1932-1928	7	☐	1912-1908			

3. Vilket är Ert civilstånd?

1	☐	Gift	3	☐	Skild
2	☐	Änka/Änkling	4	☐	Ogift

4. Vilken anställningsform hade Ni läsåret 1967/68?

1	☐	Ordinarie	3	☐	Extra
2	☐	Extra ordinarie	4	☐	Timlärare

Anm.

5. Vad har Ni för lärarutbildning?

1	☐	Folkskollärareexamen	examensår
2	☐	Ämneslärareex., (vidareutb. folkskollärare etc)	examensår

Fil.mag el. motsvarande:

3	☐	(med praktisk lärarutbildning)	examensår
4	☐	(utan praktisk lärarutbildning)	examensår
5	☐	Saknar helt lärarutbildning	

Anm.

6. Har Ni själv under Er lärarutbildning erhållit undervisning i sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

- 1 Ja
 2 Nej
 3 Minns ej

PORTSÄTT MED FRÅGA 11

PORTSÄTT MED FRÅGA 11

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

7. Ingick däri även undervisning i undervisningsmetodik i sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

- 1 Ja
 2 Nej
 3 Minns ej

8. I vilken eller vilka former skedde undervisningen i sexualkunskap och samlevnadsfrågor huvudsakligen?

1 ☐ Föreläsningar	-27	1 ☐ Annan form	Ange vilken
1 ☐ Seminarier			
1 ☐ Demonstrationer	-28	1 ☐ Minns ej	

9. Vad tyckte Ni om denna undervisning?

1 ☐ Mycket bra	4 ☐ Ganska dålig
2 ☐ Ganska bra	5 ☐ Mycket dålig
3 ☐ Varken bra eller dålig	6 ☐ Vet ej

10. Tyckte Ni att innehållet i denna undervisning gav tillräckligt underlag för den som själv skall undervisa i sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

- 1 Ja
 2 Nej
 3 Vet ej

11. Har Ni deltagit i fortbildningskurs som helt eller delvis ägnats åt sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

- 1 Ja
 2 Nej
 3 Minns ej

12. Har Ni deltagit i studiedagar med sexualkunskap och samlevnadsfrågor på programmet?
- 1 Ja
- 2 Nej
- 3 Minns ej
13. Vem tycker Ni skall ha största ansvaret för att ungdomen i skolåldern ges undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor?
- 1 Skolan 3 Annan Ange vem!
- 2 Hemmet 4 Vet ej
14. Vem skall ha största ansvaret för att undervisning ges om den etiska sidan av sexuallivet?
- 1 Skolan 3 Annan Ange vem!
- 2 Hemmet 4 Vet ej
15. Vem eller vilka anser Ni bör ha hand om undervisningen i samlevnadsfrågor och i sexualkunskap på grundskolans högstadium?
- a) I samlevnadsfrågor: (Markera högst tre alternativ)
- 1 Biologilärare
- 1 Kristendoms lärare
- 1 Lärare i samhällskunskap
- 1 Annan lärare i skolan. Ange vilken/vilka!
- 1 Skolläkare
- 1 Skolsköterska
- 1 Någon "expert" utanför skolan
- Vet ej
- 1 Undervisning i samlevnadsfrågor bör ej förekomma i skolan
- b) I sexualkunskap: (Markera högst tre alternativ)
- 1 Biologilärare
- 1 Kristendoms lärare
- 1 Lärare i samhällskunskap
- 1 Annan lärare i skolan. Ange vilken!
- 1 Skolläkare
- 1 Skolsköterska
- 1 Någon "expert" utanför skolan
- Vet ej
- 1 Sexualundervisning bör ej förekomma i skolan FORTSÄTT MED FRÅGA 25

16. Anser Ni att sexualundervisningen bör ges till pojkar och flickor tillsammans?

- 1 Ja, hela tiden FORTSÄTT MED FRÅGA 18
- 2 Ja, delvis
- 3 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 18
- 4 Vet ej FORTSÄTT MED FRÅGA 18

OM JA, DELVIS PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

17. Ange varför och vid vilka moment Ni anser att undervisningen bör ske med pojkar och flickor åtskilda!

.....

.....

.....

18. Har Ni läst skolöverstyrelsens "Handledning i sexualundervisning"?

- 1 Ja
- 2 Nej
- 3 Känner ej till handledningen

19. I "Handledning i sexualundervisning" anges i vilka moment i sexualkunskap och samlevnadsfrågor som skall ingå i undervisningen för olika åldersgrupper. Följande moment anges för åldersgruppen 14-16 år:

(1) Könsoorganens byggnad och funktion	(10) Sterilisering
(2) Fosterutveckling och havandeskap	(11) Klimakterium
(3) Förlossning	(12) Vissa avvikelser i fråga om den sexuella driften
(4) Ungdomen och sexuallivet. Etiska synpunkter. Avhållsamhet från sexuellt samliv under uppväxtåren.	(13) Etiska och sociala synpunkter på sexuallivet
(5) Utomäktenskapliga barn	(14) Samhälleliga åtgärder för familjebildningen
(6) Spontana och framkallade aborter	(15) Samhällets hjälpåtgärder vid havandeskap, förlossning och under amningstid
(7) Könssjukdomar.	(16) Samhällets åtgärder för vård och fostran av barn och ungdom
(8) Preventivmedel	
(9) Sterilitet	
För årskurs 9 dessutom:	(17) Menstruation och hormoner
	(18) Störningar vid sexuellt samliv
	(19) Sexualupplysning i hemmen

Anser Ni att något eller några av de moment som föreskrivits för 14-16 åringar är olämpligt/olämpliga att undervisa om?

- 1 Ja
- 2 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 21
- 3 Vet ej FORTSÄTT MED FRÅGA 21

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

20.

Ange vilket/vilka moment detta gäller och varför det är olämpligt att undervisa om detta/dessa!

.....

.....

.....

.....

.....

21.

Anser Ni att undervisningen om något eller några av de i Handledningen för 14-16 åringar föreslagna momenten bör förläggas tidigare?

Ja

Nej

FORTSÄTT MED FRÅGA 23

Vet ej

FORTSÄTT MED FRÅGA 23

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

22.

Ange vilket/vilka moment detta gäller och varför det/de bör förläggas tidigare!

.....

.....

.....

.....

.....

23.

Anser Ni att något annat eller några andra moment än de som specificerats i handledningen bör ingå i undervisningen för 14-16 åringar?

1

Ja

2

Nej

FORTSÄTT MED FRÅGA 25

3

Vet ej

FORTSÄTT MED FRÅGA 25

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

24.

Ange vilket eller vilka moment som ytterligare bör ingå!

.....

.....

.....

Frågeformulär: kristendomskunskap

- 6 -

25. Undervisade Ni under läsåret 1967/68 i sexualetik och familjekunskap i Årskurs 9?

- 1 Ja, hela läsåret
2 Ja, del av läsåret
3 Nej

FORTSÄTT MED FRÅGA 34

FÖLJANDE FRÅGOR RÖR UNDERVISNINGEN I SEXUALETIK OCH FAMILJEKUNSKAP I ÅRSKURS 9 LÄSÅRET 1967/68.

26. Hur många lektioner ägnade Ni i genomsnitt i varje klass åt denna undervisning?

..... lektioner

- 9 Minns ej

27. Samverkade Ni i undervisningen i sexualetik och familjekunskap med någon kollega eller annan person?

- 1 Ja
2 Nej

FORTSÄTT MED FRÅGA 29

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

28. Vem hade Ni mest samverkan med? (Ange endast ett svar).

- 1 Lärare i biologi
2 Lärare i samhällskunskap
3 Lärare i barnavård
4 Annan lärare. Ange vem!

5 Skolläkaren

6 Skolsköterskan

7 Annan person. Ange vem!

29. Ägnade Ni någon del av undervisningen i sexualetik och familjekunskap åt frågor från eleverna eller diskussion tillsammans med klassen?

- 1 Ja
2 Nej

30. Hur bedömde Ni de flesta elevernas inställning till denna undervisning?

Flickor

-61

1 Mycket positiv2 Positiv3 Likgiltig4 Negativ5 Mycket negativ6 Vet ej

Pojkar

-62

1 2 3 4 5 6

31. Ange för vart och ett av de nedan uppräknade ämnena om detta ämne behandlades i undervisningen!

Seder och bruk i olika länder och olika tider, när det gäller samlevnad mellan två människor av skilda kön, familjeliv och sexuella förhållanden

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Abortfrågan ur etisk synvinkel

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Hur den kristna religionen ser på samlevnad mellan två människor av skilda kön, familjeliv och sexuella förhållanden

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Hur man inom andra livsåskådningar och religioner ser på samlevnaden mellan två människor av skilda kön, familjeliv och sexuella förhållanden

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Familjeplanering i Sverige och andra länder (inkl. u-länderna)

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Olika moraluppfattningar om sexuella förbindelser under uppväxtåren

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Självtilfredsställelse (onani)

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Sexuella avvikelser t.ex. homosexualitet

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Äktenskapet som institution ur religiös synpunkt

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Sexuallivets betydelse inom äktenskapet

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Tidiga och sena äktenskap

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Kärlek som förutsättning för äktenskapet

1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

(FORTS)

31. (forts)

-75 Trohet inom äktenskapet
1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

-76 Skilsmässa
1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

-77 Föräktenskapliga förbindelser
1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

-78 Prostitution
1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

-79 Pornografi
1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

32. Behandlade Ni i undervisningen andra frågor än de som specificerats i föregående fråga?

- 80 1 Ja
2 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 34
3 Minns ej FORTSÄTT MED FRÅGA 34

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

33. Vilka andra frågor tog Ni upp i undervisningen?

.....
.....
.....

34. Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela undervisning i sexualetik och familjekunskap?

- 7 1 Ja, mycket intressant 4 Inte alls intressant
2 Ja, ganska intressant 5 Har ingen åsikt
3 Inte särskilt intressant

35. Tycker Ni det är svårt att meddela undervisning om dessa frågor?

- 8 1 Ja, mycket svårt 4 Inte alls svårt
2 Ja, ganska svårt 5 Har ingen åsikt
3 Inte särskilt svårt

36. Anser Ni att något eller några speciella moment är särskilt besvärligt/besvärliga att undervisa om? (Se den tidigare uppräknigen av moment i fråga 31!)

- 1 Ja
 2 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 38
 3 Vet ej FORTSÄTT MED FRÅGA 38

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

37. Ange vilket/vilka moment detta gäller och varför det/de är besvärliga att undervisa om!

.....

38. Anser Ni att den nuvarande timplanen för Ert ämne medger undervisning i sexualetik och familjekunskap i önskvärd omfattning?

- 1 Ja
 2 Nej
 3 Vet ej

39. Som Ni vet har det förekommit en del debatter kring skolans sexualundervisning. Flera olika åsikter när det gäller skolans inställning till sexuella förbindelser under uppväxtåren har förts fram. Här följer några av dem:

- (1) Skolan skall lära fasta normer som rekommenderar sexuell avhållsamhet under uppväxtåren och skall motarbeta alla andra uppfattningar.
- (2) Skolan skall berätta om olika inställningar, t.ex. om både den avhållsamma och den friare sexualmoralen, men rekommendera sexuell avhållsamhet under uppväxtåren.
- (3) Skolan skall berätta om olika inställningar, men inte ta ställning för någon utan rekommendera eleverna att bilda sig en egen uppfattning.
- (4) Skolan skall berätta om olika inställningar, men ta ståndpunkt för en friare moraluppfattning som skulle tillåta att man har sexuella förbindelser under uppväxtåren.
- (5) Skolan skall inte alls ta upp denna fråga utan låta eleverna bilda sig en uppfattning helt på egen hand.

Vilken av dessa inställningar är Ni mest benägen att ansluta Er till?

1 ☐ Den första	4 ☐ Den fjärde
2 ☐ Den andra	5 ☐ Den femte
3 ☐ Den tredje	6 ☐ Vet ej

KONTROLLERA ATT ALLA FRÅGOR ÄR BESVARADE INNAN NI SKICKAR IN
BLANKETTEN!

STATISTISKA CENTRALBYRÅNS UTREDNINGSSINSTITUT TACKAR FÖR ER
VÄRDEFULLA MEDVERKAN!

För U:s anteckningar:

-1 ☐ 1	-2 ☐ 3	-3 -4 -5 -6 ☐ ☐ ☐ ☐	-7 -8 ☐ ☐	-9 -10 ☐ ☐	-11 ☐	-12 ☐	-13 ☐	-14 ☐
Kort- typ	Ämne	Ip	Län	Kommun	Ort- typ	B	K	Strat- tum

Frågorna besvaras genom att markera med X i passande ruta.

1. Detta formulär besvaras av en:

Manlig lärare Kvinnlig lärare

2. När är Ni född?

0 ☐ -1943	4 ☐ 1927-1923	8 ☐ 1907-1903
1 ☐ 1942-1938	5 ☐ 1922-1918	9 ☐ 1902-
2 ☐ 1937-1933	6 ☐ 1917-1913	
3 ☐ 1932-1928	7 ☐ 1912-1908	

3. Vilket är Ert civilstånd?

1 ☐ Gift	3 ☐ Skild
2 ☐ Änka/änkling	4 ☐ Ogift

4. Vilken anställningsform hade Ni läsåret 1967/68?

1 ☐ Ordinarie	3 ☐ Extra
2 ☐ Extra ordinarie	4 ☐ Timlärare

Anm.

5. Vad har Ni för lärarutbildning?

1 ☐	Folkskollärareexamen	examensår
2 ☐	Ämneslärareex. (vidareutb. folkskollärare etc)	examensår
	Fil.mag el. motsvarande:	
3 ☐	(med praktisk lärarutbildning)	examensår
4 ☐	(utan praktisk lärarutbildning)	examensår
5 ☐	Sakhar helt lärarutbildning	

Anm.

6. Har Ni själv under Er lärarutbildning erhållit undervisning i sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

1 Ja

2 Nej

3 Minns ej

FORTSÄTT MED FRÅGA 11

FORTSÄTT MED FRÅGA 11

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

7. Ingick däri även undervisning i undervisningsmetodik i sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

1 Ja

2 Nej

3 Minns ej

8. I vilken eller vilka former skedde undervisningen i sexualkunskap och samlevnadsfrågor huvudsakligen?

1 Föreläsningar

-27

1 Annan form

Ange vilken

1 Seminarier

-28

1 Minns ej

1 Demonstrationer

9. Vad tyckte Ni om denna undervisning?

1 Mycket bra

4 Ganska dålig

2 Ganska bra

5 Mycket dålig

3 Varken bra eller dålig

6 Vet ej

10. Tyckte Ni att innehållet i denna undervisning gav tillräckligt underlag för den som själv skall undervisa i sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

1 Ja

2 Nej

3 Vet ej

11. Har Ni deltagit i fortbildningskurs som helt eller delvis ägnats åt sexualkunskap och samlevnadsfrågor?

1 Ja

2 Nej

3 Minns ej

12. Har Ni deltagit i studiedagar med sexualkunskap och samlevnadsfrågor på programmet?
- 1 Ja
- 2 Nej
- 3 Minns ej
13. Vem tycker Ni skall ha största ansvaret för att ungdomen i skolåldern ges undervisning i sexual- och samlevnadsfrågor?
- 1 Skolan 3 Annan Ange vem!
- 2 Hemmet 4 Vet ej
14. Vem skall ha största ansvaret för att undervisning ges om den etiska sidan av sexuallivet?
- 1 Skolan 3 Annan Ange vem!
- 2 Hemmet 4 Vet ej
15. Vem eller vilka anser Ni bör ha hand om undervisningen i samlevnadsfrågor och i sexualkunskap på grundskolans högstadium?
- a) I samlevnadsfrågor: (Markera högst tre alternativ)
- 1 Biologilärare
- 1 Kristendoms lärare
- 1 Lärare i samhällskunskap
- 1 Annan lärare i skolan. Ange vilken/vilka!
- 1 Skolläkare
- 1 Skolsköterska
- 1 Någon "expert" utanför skolan
- Vet ej
- 1 Undervisning i samlevnadsfrågor bör ej förekomma i skolan
- b) I sexualkunskap: (Markera högst tre alternativ)
- 1 Biologilärare
- 1 Kristendoms lärare
- 1 Lärare i samhällskunskap
- 1 Annan lärare i skolan. Ange vilken!
- 1 Skolläkare
- 1 Skolsköterska
- 1 Någon "expert" utanför skolan
- Vet ej
- 1 Sexualundervisning bör ej förekomma i skolan FORTSÄTT MED FRÅGA 25

16. Anser Ni att sexualundervisningen bör ges till pojkar och flickor tillsammans?

- 1 Ja, hela tiden FORTSÄTT MED FRÅGA 18
- 2 Ja, delvis
- 3 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 18
- 4 Vet ej FORTSÄTT MED FRÅGA 18

OM JA, DELVIS PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

17. Ange varför och vid vilka moment Ni anser att undervisningen bör ske med pojkar och flickor åtskilda!

.....

.....

.....

18. Har Ni läst skolöverstyrelsens "Handledning i sexualundervisning"?

- 1 Ja
- 2 Nej
- 3 Känner ej till handledningen

19. I "Handledning i sexualundervisning" anges i vilka moment i sexualkunskap och samlevnadsfrågor som skall ingå i undervisningen för olika åldersgrupper. Följande moment anges för åldersgruppen 14-16 år:

(1) Könorganens byggnad och funktion	(10) Sterilisering
(2) Fosterutveckling och havandeskap	(11) Klimakterium
(3) Förlossning	(12) Vissa avvikelser i fråga om den sexuella driften
(4) Ungdomen och sexuallivet. Etiska synpunkter. Avhållsamhet från sexuellt samliv under uppväxtåren.	(13) Etiska och sociala synpunkter på sexuallivet
(5) Utomäktenskapliga barn	(14) Samhälleliga åtgärder för tamiljebildningen
(6) Spontana och framkallade aborter	(15) Samhällets hjälpåtgärder vid havandeskap, förlossning och under amningstid
(7) Könssjukdomar	(16) Samhällets åtgärder för vård och fostran av barn och ungdom
(8) Preventivmedel	
(9) Sterilitet	(17) Menstruation och hormoner
För årskurs 9 dessutom:	(18) Störningar vid sexuell samliv
	(19) Sexualupplysning i hemmen

Anser Ni att något eller några av de moment som föreskrivits för 14-16 åringar är olämpligt/olämpliga att undervisa om?

- 1 Ja
- 2 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 21
- 3 Vet ej FORTSÄTT MED FRÅGA 21

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

20. Ange vilket/vilka moment detta gäller och varför det är olämpligt att undervisa om detta/dessa!

.....

21. Anser Ni att undervisningen om något eller några av de i Handledningen för 14-16 åringar föreslagna momenten bör förläggas tidigare?

Ja

Nej

FORTSÄTT MED FRÅGA 23

Vet ej

FORTSÄTT MED FRÅGA 23

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

22. Ange vilket/vilka moment detta gäller och varför det/de bör förläggas tidigare!

.....

23. Anser Ni att något annat eller några andra moment än de som specificerats i handledningen bör ingå i undervisningen för 14-16 åringar?

1

Ja

2

Nej

FORTSÄTT MED FRÅGA 25

3

Vet ej

FORTSÄTT MED FRÅGA 25

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

24. Ange vilket eller vilka moment som ytterligare bör ingå!

.....

25. Undervisade Ni under läsåret 1967/69 i årskurs 9 i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet?

- 1 Ja, hela läsåret
- 2 Ja, del av läsåret
- 3 Nej

FORTSÄTT MED FRÅGA 34

FÖLJANDE FRÅGOR RÖR UNDERVISNINGEN I ÅRSKURS 9 LÄSÅRET 1967/69 I SAMHÄLLSFRÅGOR MED ANKNYTNING TILL SEXUALLIVET

26. Hur många lektioner ägnade Ni i genomsnitt i varje klass åt denna undervisning?

..... lektioner

9. Minns ej

27. Samverkade Ni i undervisningen i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet med någon kollega eller annan person?

1 Ja

2 Nej

FORTSÄTT MED FRÅGA 29

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

28. Vem hade Ni mest samverkan med? (Ange endast ett svar)

1 Lärare i biologi

2 Lärare i kristendoms-kunskap

3 Lärare i barnavård

4 Annan lärare. Ange vem!

5 Skolläkaren

6 Skolsköterskan

7 Annan person. Ange vem!

29. Ägnade Ni någon del av undervisningen i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet åt frågor från eleverna eller diskussion tillsammans med klassen?

1 Ja

2 Nej

30. Hur bedömde Ni de flesta elevernas inställning till denna undervisning?

Flickor

Pojkar

- 61
- 1 Mycket positiv
- 2 Positiv
- 3 Likgiltig
- 4 Negativ
- 5 Mycket negativ
- 6 Vet ej

- 62
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

31. Ange för vart och ett av de nedan uppräknade ämnena om detta ämne behandlades i undervisningen i årskurs 9 förra läsåret:

Seder och bruk i olika länder och olika tider, när det gäller samlevnad mellan två människor av skilda kön, familjeliv och sexuella förhållanden

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Vad svensk lag säger om förlovning, trolovning, utomäktenskapliga barns situation, äktenskapsförord, lysning, vigsel, rättigheter och skyldigheter inom äktenskapet, makars och barns arvsrätt, skilsmässa, adoption

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Samhällets hjälpåtgärder t.ex barnavårdsnämndens arbete, familjerådgivning, bosättningslån, mödrapenning och barnbidrag

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Tonåringars sexualproblem

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Familjeplanering i Sverige och andra länder (inkl. u-länderna)

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Samhällets hjälpåtgärder vid havandeskap och förlösning

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Abortfrågan från social synpunkt

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Könssjukdomar från social synpunkt

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Sexuella avvikelser, te.x. homosexualitet

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Prostitution

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Pornografi

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

Tidiga och sena äktenskap

- 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

(FORTS)

31. (FORTS)

- Äktenskapet som en social institution
- 75 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej
- Sexuallivets betydelse inom äktenskapet
- 76 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej
- Könsrollsfrågan
- 77 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej
- Familjeproblem under klimakteriet
- 78 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej
- Verkningen av störningar i det sexuella samlivet
- 79 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej
- Sexualbrott
- 80 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej
- Föräktenskapliga förbindelser
- 1
2 -7 1 Ja 2 Nej 3 Minns ej

32. Behandlade Ni i undervisningen andra frågor än de som specificerats i föregående fråga?

- 1 Ja
- 8 2 Nej FORTSÄTT MED FRÅGA 34
- 3 Minns ej FORTSÄTT MED FRÅGA 34

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

33. Vilka andra frågor tog Ni upp i undervisningen?

.....

.....

.....

34. Tycker Ni att det är en intressant uppgift att meddela undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet?

- 1 Ja, mycket intressant 4 Inte alls intressant
- 9 2 Ja, ganska intressant 5 Har ingen åsikt
- 3 Inte särskilt intressant

35. Tycker Ni det är svårt att meddela undervisning om dessa frågor?

1	☐	Ja, mycket svårt	4	☐	Inte alls svårt
2	☐	Ja, ganska svårt	5	☐	Har ingen åsikt
3	☐	Inte särskilt svårt			

36. Anser Ni att något eller några speciella moment är särskilt besvärligt/besvärliga att undervisa om? (Se den tidigare uppräknningen av momentet i fråga 31!)

1	☐	Ja	
2	☐	Nej	FORTSÄTT MED FRÅGA 38
3	☐	Vet ej	FORTSÄTT MED FRÅGA 38

OM JA PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA:

37. Ange vilket/vilka moment detta gäller och varför det/de är besvärliga att undervisa om!

.....

.....

.....

.....

.....

38. Anser Ni att den nuvarande timplanen för Ert ämne medger undervisning i samhällsfrågor med anknytning till sexuallivet i önskvärd omfattning?

1	☐	Ja
2	☐	Nej
3	☐	Vet ej

39. Som Ni vet har det förekommit en del debatter kring skolans sexualundervisning. Flera olika åsikter när det gäller skolans inställning till sexuella förbindelser under uppväxtåren har förts fram. Här följer några av dem:

- (1) Skolan skall lära fasta normer som rekommenderar sexuell avhållsamhet under uppväxtåren och skall motarbeta alla andra uppfattningar.
- (2) Skolan skall berätta om olika inställningar, t.ex. om både den avhållsamma och den friare sexualmoralen, men rekommendera sexuell avhållsamhet under uppväxtåren.
- (3) Skolan skall berätta om olika inställningar, men inte ta ställning för någon utan rekommendera eleverna att bilda sig en egen uppfattning.
- (4) Skolan skall berätta om olika inställningar, men ta ståndpunkt för en friare moraluppfattning som skulle tillåta att man har sexuella förbindelser under uppväxtåren.
- (5) Skolan skall inte alls ta upp denna fråga utan låta eleverna bilda sig en uppfattning helt på egen hand.

(FORTS)

39. (forts)

Vilken av dessa inställningar är Ni mest benägen att ansluta Er till?

1 Den första

4 Den fjärde

2 Den andra

5 Den femte

3 Den tredje

6 Vet ej

-13

KONTROLLERA ATT ALLA FRÅGOR ÄR BESVARADE INNAN NI SKICKAR IN BLANKETTEN

STATISTISKA CENTRALBYRÅNS UTREDNINGSINSTITUT TACKAR FÖR ER VÄRDEFULLA
MEDVERKAN!

Bilaga 4 Introduktionsbrev

Den 9 oktober 1964 tillsatte Kungl Maj:t en utredning rörande sexual- och samlevnadsfrågor i undervisnings- och upplysningsarbetet. I denna utredning ingår följande ledamöter:

Ragnar Lund, undervisningsråd, ordförande

Maj-Brith Bergström-Walan, fil lic, leg barnmoska

Carl Gustaf Boethius, chefredaktör för tidskriften *Vår Kyrka*

Rolf Granstrand, fil stud, f d ordförande i SECO

Birgitte Heeger, fil kand, f d rikskon-sulent i Svenska Missionsförbundets Ungdom (SMU)

Ottar Ottersen, pastorsadjunkt, studierektor i Sveriges Kyrkliga Studieförbund (SKS)

Gösta Rodhe, skolöverläkare i Skolöverstyrelsen

Thorsten Sjövall, leg läk, ordförande i RFSU

Torsten Wickbom, rektor vid Katrineholms gymnasialskola

På uppdrag av utredningen utför statistiska centralbyråns utredningsinstitut en rad enkätundersökningar bland elever och lärare på olika stadier och i olika skolformer.

Som ett viktigt led i utredningens arbete ingår en kartläggning av sexual- och samlevnadsundervisningen från lärarkårens synpunkt. Det gäller då främst den utbildning som lärarna har för sådan undervisning, de-

ras synpunkter på vilken omfattning och utformning sexualundervisningen bör ha, samt deras upplevelse och erfarenheter av den undervisning de bedrivit.

Den nu aktuella undersökningen gäller lärare som läsåret 1967/68 undervisade i *grundskolans årskurs 9* i ämnena *biologi*, *samhällskunskap* och *kristendoms-kunskap*.

Frågorna har formulerats i samarbete med utredningens ledamöter. Frågeformuläret har underställts skolöverstyrelsen som givit sitt bifall till undersökningen.

För att undersökningens resultat skall bli tillförlitligt är det synnerligen viktigt att alla utvalda lärare fyller i bifogade frågeformulär. Insamlade uppgifter behandlas konfidentiellt och får enligt sekretesslagen inte utlämnas. Primärmaterialet kommer endast att användas inom utredningsinstitutet för framställning av statistiska tabeller, som tillställs uppdragsgivaren.

Då en och samma lärare kan undervisa i två eller t o m tre av de ämnen undersökningen gäller, kan det följaktligen i något fall inträffa att en lärare utvalts att medverka i mer än ett ämne. Denne lärare erhåller då ett formulär för varje ämne och ombedes fylla i samtliga.

Formuläret/en återsändes senast den 24 september i bifogade svarskuvert, som befordras portofritt.

Ytterligare upplysningar kan lämnas av aktuarie Karin Herbst, tel 08/63 05 60 ankn 197.

Vi tackar på förhand för er värdefulla medverkan.

Örebro den 16 september 1968

Högaktningsfullt

Statistiska centralbyråns utredningsinstitut

Edmund Rapaport

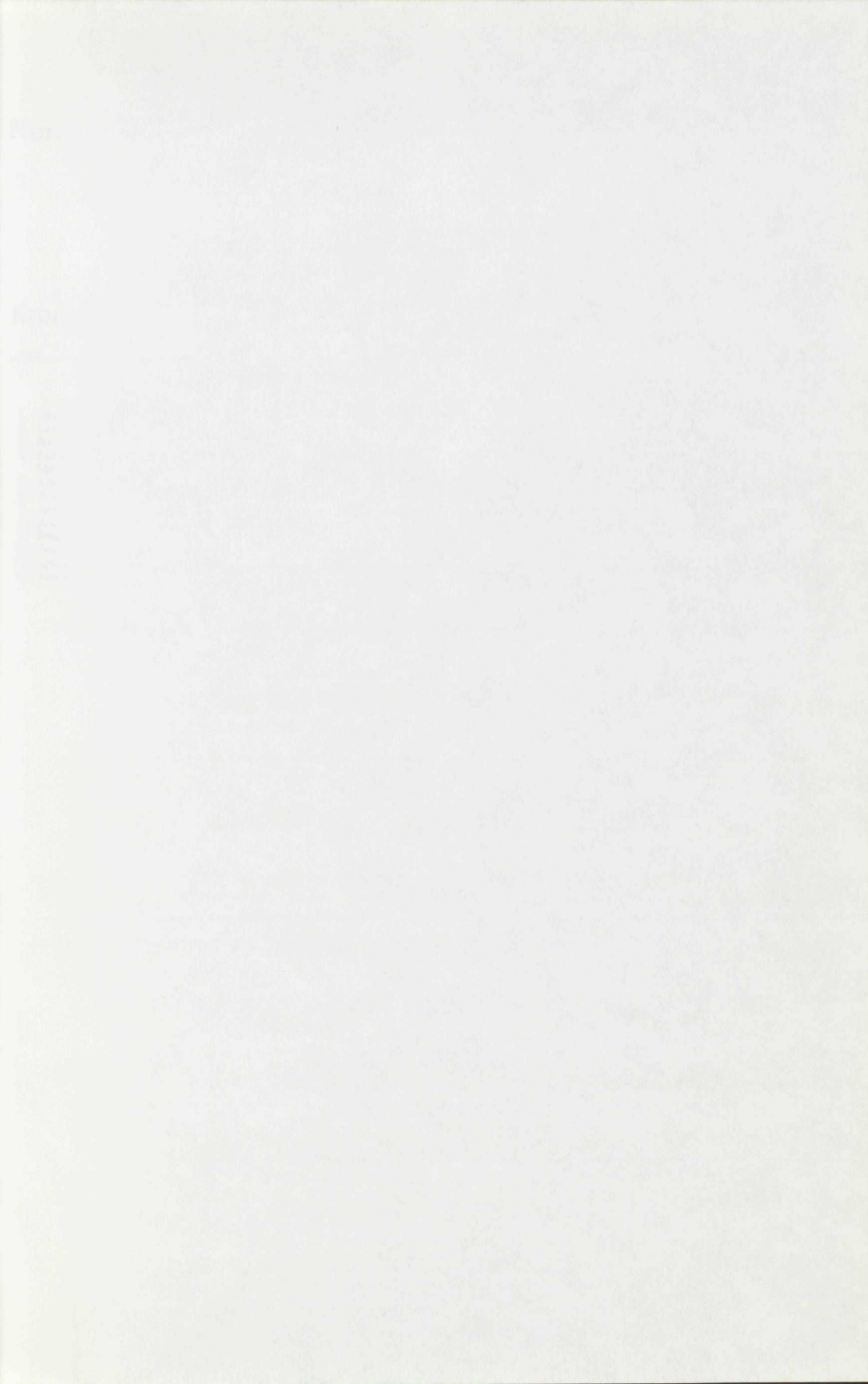
Byråchef

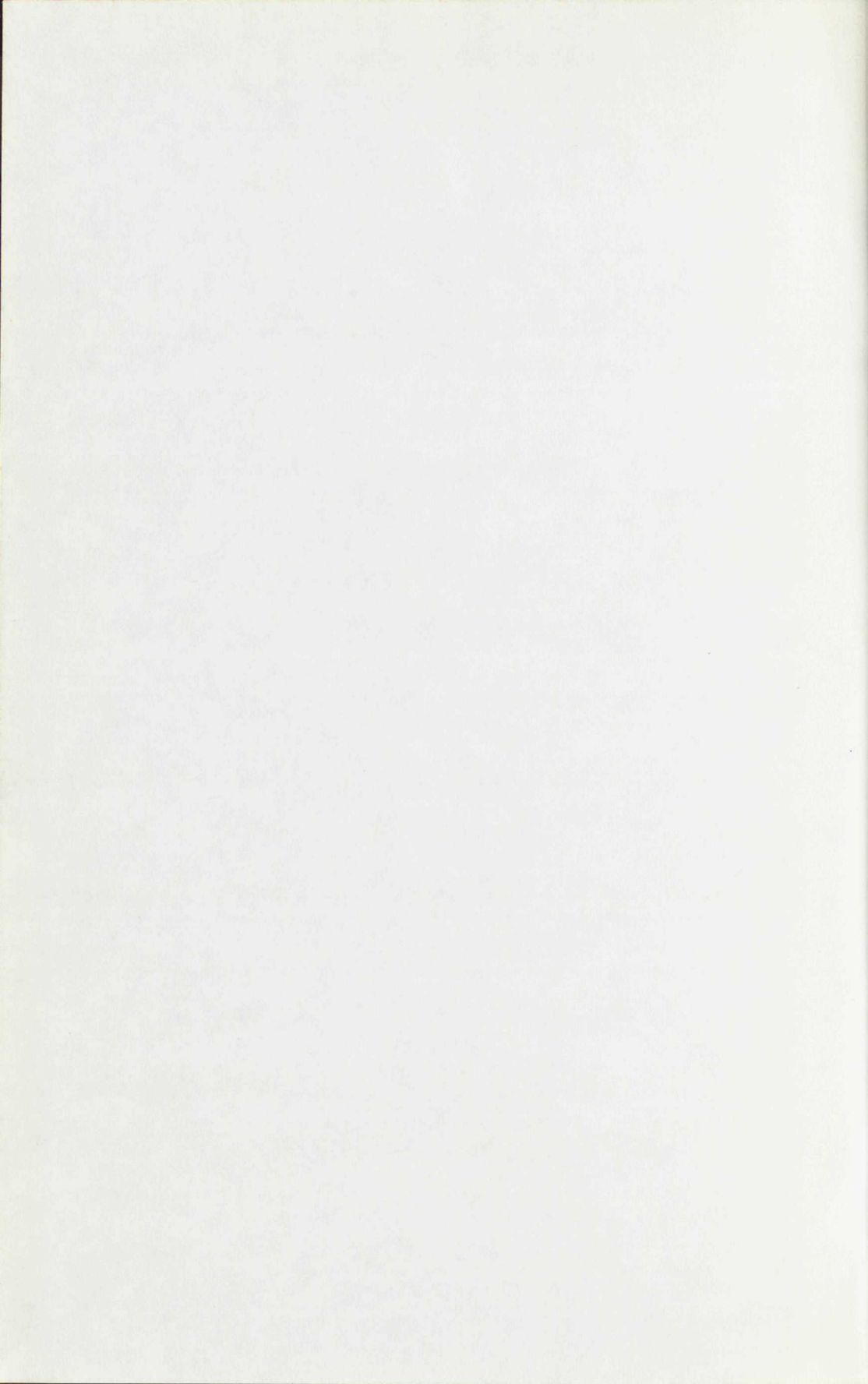
Utredningen rörande sexual- och samlevnadsfrågor

Ragnar Lund

Undervisningsråd

Nordisk udredningsserie (Nu) 1969

Kronologisk förteckning

1. Utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete
2. Laajennettu pohjoismainen taloudellinen yhteistyö.
3. Nordforsks miljövårdsutredning.
4. Förslag till utbyggnad av den samnordiska fortbildningen för journalister.
5. Konsumentupplysning i undervisningen.
6. Sjätte nordiska samekonferensen i Hetta.
7. Nordisk gyldighet av førerkort.
8. Nordiskt sjukhusfysikersamarbete.
9. Nordiskt ämbetsmannamöte i Storlien.
10. Nordisk sjömansskattefördelning.
11. Udvidet nordisk økonomisk samarbejde.
12. Öresundsregionen.

Statens offentliga utredningar 1969

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Faktisk brottslighet bland skolbarn. [1]
Bostadsrät. [4]
Utsökningsrätt IX. [5]
Kungörelseannonsering. [7]
ADB inom inskrivningsväsendet. [9]
Ny gruvlag. [10]
Internationell adoptionsrätt. [11]
Ny valteknik. [19]
Ämbetsansvaret. [20]
Yttrandefrihetens gränser. [38]
Domstolsväsendet III. Fullföljd av talan m.m. [41]

Försvarsdepartementet

Ekonomisystem för försvaret. [24]
Planering och programbudgetering inom försvaret. [25]
Militära tjänstgöringsåldersutredningen. 1. Militära tjänstgöringsåldrar. [33] 2. Medicinska och psykologiska aspekter på åldrande m.m. [34]
Frivilligförsvaret 2. Hemvärnet. [40]

Socialdepartementet

Ett renare samhälle. [18]
Bättre utbildning för handikappade. [35]

Kommunikationsdepartementet

Ny sjöarbetstidslag. [3]
Hamnutredningen. 1. De svenska hamnarna. [22] 2. Bilagor. [23]
Skolskjutsarna och trafiksäkerheten. [26]
Taxesystemet i Postverkets tidningsrörelse. [39]

Finansdepartementet

Förenklad obligationshantering. [13]
Lagstiftning om värdepappersfonder m.m. och om stämpelskatt på värdepapper. [16]
Nya mynt. [17]
Skogsbeskattningen. [30]
Läkemedelsindustrin. [36]
Skattebrotten. [42]

Utbildningsdepartementet

Utredningen rörande sexual- och samlevnadsfrågor i undervisnings- och upplysningsarbetet (USSU) 1. Om sexuallivet i Sverige. [2] 2. Sexualkunskapen på grundskolans högstadium I. Elevenkät. [8] 3. Sexualkunskapen i gymnasiet. [28] 4. Sexualkunskapen på grundskolans högstadium II. Lärarenkät. [44]
Regionmusik. [12]
Filmen- censur och ansvar. [14]
Utbildning för bibliotek, arkiv och informatik. [37]

Jordbruksdepartementet

Växtförelärrätt. [15]
Skogstillstånd och skogsvårdsåtgärder. [32]

Handelsdepartementet

Idrott åt alla. [29]
Olja i beredskap. [31]

Inrikesdepartementet

Skogsindustri i södra Sverige. [21]
Länsplanering 1967. [27]

Civildepartementet

Offentliga tjänstemäns bisysslor. [6]
Nytt lantmäteri. [43]